

बालभारती

आठवणीतील कविता

संकलक

सुरेश शिरोडकर

बालभारती

आठवणीतील कविता

संकल्पना व संकलन :

सुरेश शिरोडकर

मांडणी व सजावट :

आनंद माने

प्रकाशन :

ई साहित्य प्रतिष्ठान

जी ११०२, इटर्निटी

ठाणे, 400604

www.esahity.com

©2011 : ई साहित्य प्रतिष्ठान

©या पुस्तकातील कविता आणि चित्रे यांचे हक्क त्या त्या व्यक्ती वा वारसांकडे सुरक्षित आहेत.

संपर्क :

esahity@gmail.com

9869674820

<http://sureshshirodkar.blogspot.com>

अधिक माहितीसाठी - www.esahity.com

www.facebook.com/esahity

Marathi kavita

ई साहित्य प्रतिष्ठान

बालभारती - आठवणीतील कविता

संकलकाचे शब्द

'गोष्टी घराकडील मी वदता गड्या रे
झाले पहा कितीक हे विपरीत सारे...!'

"केशवसुतांच्या" कवितेतील या ओळींप्रमाणे शाळेतल्या कविता आठवता आठवता असंच काहीतरी विपरीत झालं आणि "बालभारती आठवणीतील कविता" हा उपक्रम सुरु झाला. बालभारती - आठवणीतील कविता म्हटले कि, सर्वात पहिली आपल्याला बालकवींची "श्रावण मासी" आठवल्याशिवाय रहात नाही. नुसतीच आठवत नाही तर, श्रावणातल्या रिमझिम पावसाप्रमाणे सूर धरून लगेच आपण ती गुणगुणायला लागतो. माझ्याही या अल्पस्वल्प कार्यास बालकवींची हीच कविता खरी कारणीभूत ठरली आहे.

खरं तर कॉलेज सोडल्यानंतर पुढील विस-पंचवीस वर्षांच्या काळात मुंबईच्या दगदगीच्या जीवनात;

'सकाळी उठोनी चहा-कॉफी घ्यावी,
तशीच गाठावी वीज गाडी...!'

या मर्ढेकरांच्या कवितेप्रमाणेच काहीसं चाललेलं होतं. 'बालभारतीतील' कविता दूरच पण अगदी अलीकडच्या काळातील कविता सुद्धा दूरस्थ वाटत

होत्या. शहरी यंत्रयुगात मी एक यंत्रमानव बनून केशवकुमारांच्या "आजीच्या घड्याळ" सारखा नुसता 'टकटक' करत होतो.

साधारणतः २००६ साली माझा इंटरनेटशी आणि पर्यायाने ऑर्कुटशी संबंध आला. पुढे "मराठी कविता" व "काव्यांजली" या दोन संपूर्ण मराठी कवितेला वाहून घेतलेल्या ऑर्कुटवरील समुदायांशी जोडला गेलो. या समुदायांशी जोडला गेल्यावर, बालपणीची कवितेचे ओढ पुन्हा पल्लवित झाली. त्याच सुमारास माझ्या एका कवीमित्राने बालकवींची ती "श्रावण मासी" मला स्कॅप केली. माझ्या स्केपवर जणू काय नभो मंडपिच्या मंगल तोरणासारखी ती झळाळत होती. ती कविता वाचत असताना शाळेतले ते बालपणीचे दिवस, कविता पाठ न झाल्यामुळे शाळेला मारलेली दांडी, बालभारती पुस्तकाच्या मुखपृष्ठावरील ते बहिण भावाचे चित्र सगळी चित्रफित वेगाने पुढेपुढे सरकत होती. नजरेसमोर ते चित्र दिसत असले तरी डोक्यात काहीतरी वेगळे विचारचक्र सुरु होते. बालवयात गुणगुणलेली ती कविता आज डोक्यात भुणभुणत होती.

'कुरुवाळीत येतीय मजला, श्रावणातील जलधारा
सळसळून भिजली पाने, मज करतील सजल
इशारा...'

पाडगावकरांच्या ह्या ओळींप्रमाणे बालकवींची ती
"श्रावण मासी" काहीतरी इशारे नक्कीच करत होती.

डोक्यात विचारचक्र सुरु असताना काव्यांजलीवर कुणीतरी 'बालभारती - आठवणीतील कविता असा एक धागा टाकल्याचे आठवले. लगेच तो धागा शोधला आणि 'श्रावण मासी' तिथे पोस्ट केली. याआधी त्या धाग्यावर फक्त तीन-चार कविता वगळता बाकी सर्व राष्ट्रगीतापासून ते शरद घर बघ... आणि अटक मटक चणे चटक... असे काहीसं पोस्ट झालेलं होतं. मी तिथे एक कविता पोस्ट केल्यावर वाचकांना आणखी काही कविता वाचायला हव्या होत्या. असं अजुन एक, अजुन एक करता- करता मनाशी खुणगाठ बांधली कि, आता हा उपक्रम चालूच ठेवायचा. पुढे मराठी कविता आणि काव्यांजली अशा दोन्ही ठिकाणी हा धागा समांतर सुरु ठेवला. वाचकांचाही भरभरून प्रतिसाद मिळत होता. काहीजण कवितेच्या ओळी किंवा नांव सुचवायचे आणि मी ती कविता शोधून पोस्ट करायचो. अधून मधून काही इतर सभासदही काही कविता पोस्ट करत होते.

अशा या बालभारतीतील कविता सर्व रसिक, अभ्यासक, समीक्षकांना एकत्र वाचायला मिळाव्यात या उद्देशाने पुढे " बालभारती" हा स्वतंत्र ब्लॉग सुरु केला. इथेही वाचकांचा चांगला प्रतिसाद मिळत आहे. काही वाचक नुसत्या चुका किंवा त्रुटीच निदर्शनास आणून देत नाहीत, तर पूर्ण सुधारित कविता ब्लॉगवर किंवा मेलद्वारे पोस्ट करतात. वाचकांचे प्रतिसाद वाचल्यावर खूप समाधान मिळते. कुसुमाग्रजांची "कणा" वाचल्यावर सध्या परदेशात वास्तव्याला असलेल्या एका मुलीने असे

लिहेले आहे कि; 'शाळेत असतांना ही कविता ऐकली होती तेव्हा पहिल्यांदा डोळ्यात पाणी आले होते. त्यानंतर देश सोडला आणि परदेश पकडला. पंचवीस-तीस वर्षांनंतर आज ही कविता वाचून पुन्हा एकदा डोळ्यात पाणी आले.' शांताबाईची 'पैठणी' वाचताना मी माझ्या आजीच्या डोळ्यांत पाणी आल्याचे पाहिले असेही एक नात लिहिते. कुणाला सकाळी सकाळी इंदिरा संत यांची काटेरी "बाभळी" वाचून सुद्धा सकाळ रम्य वाटते. कुणाला आपल्या दिवंगत आईची आवडती कविता वाचून नतमस्तक व्हायला होते तर कुणाची आई इतक्या सर्व कविता एकत्र पाहिल्यावर दोन मिनिटे स्तब्ध होते. कुणाला सहपरिवार कविता वाचताना शाळेतले ते दिवस, ते सवंगडी तर कुणाला मराठीचे ते शिक्षक आठवतात.

काहीजणांना ह्या कविता म्हणजे टाईम मशीनमध्ये बसून बालपणीचा प्रवास केल्यासारखे वाटते. माझे एक ६५ वर्षांचे कविमित्र लिहितात कि, 'ह्या कविता वाचतांना मी ५-६ वर्षांचा शाळकरी मुलगा होतो'. काही वयस्क वाचक आपला निवांत वेळ या कविता वाचण्यात घालवत असल्याचे लिहितात. विशेष म्हणजे एका नातवाला आपल्या आजोबांची कविता इथे वाचून कृतकृत्य वाटले.

इथे मला सर्वांचा उल्लेख करणे शक्य नसले तरी ज्यांनी ह्या उपक्रमास हातभार लावला ते श्री मिलिंद जोशी, सौरभ वाजपे, कुमार मोकाशी, ज्ञानेश, श्रीकांत, उन्मेष, श्रीमती आसावरी, अनुजा

यांचा उल्लेख करायला हवा. अजून एका व्यक्तीचा मला उल्लेख करायला हवा तो म्हणजे माझा कार्यालयीन मित्र श्री राजाराम म्हापदी. बर्याच कविता त्याला तोंडपाठ असल्यामुळे मला त्याची खूप मदत झाली.

अशा या बालभारतीतील कविता नुसत्या कविता नाहीत तर लहानांपासून मोठ्यांपर्यंत सर्वांसाठी एक विलक्षण चेतनाशक्ती आहे. साधारणतः केशवसुतांच्या काळापासून ते आतापर्यंत म्हणजेच गेल्या १२५ वर्षांतल्या या आधुनिक मराठी कवितांचा ठेवा वेगवेगळ्या कवितासंग्रहातून विखुरलेला आहे. त्यापूर्वीच्या संतांच्या रचना अभंगवाणी सारख्या पुस्तकातून एकत्र वाचायला मिळतात. पण ह्या आधुनिक मराठी कविता मात्र एकत्र वाचायला मिळत नाहीत. केवळ बालभारतीतीलच नव्हे तर अशा सर्व जुन्या कवितांचा हा खजिना भविष्यात कुठेतरी एकत्र वाचायला मिळेल अशी काहीतरी तजविज व्हायला हवी. धर्मग्रंथ, गाथा, पोथी सारखे अशा जुन्या कवितांचे नुसते कवितासंग्रह नाहीत तर भलेमोठे ग्रंथ बनावेत असे मला वाटते.

शेवटी श्री. दि. इनामदार यांच्या ह्या ओळी इथे उद्धृत करून इतकेच म्हणेन कि, माझ्या मायमराठी साठी माझंही आयुष्य कारणी लागो हीच इच्छा!

'मेल्यावर तुझे ठायी,
पुन्हा एकदा रुजू दे.
माझ्या कातड्याचे जोडे,
तुझ्या पायात वाजू दे.

सुरेश शिरोडकर

skarsuresh@gmail.com

भ्रमणध्वनी : ९९२०६१२८६८

<http://sureshshirodkar.blogspot.com>

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

बालभारती - आठवणीतील कविता

प्रकाशकाचे शब्द :

स्मरणशक्ती ही एक गंमतीदार गोष्ट आहे. काहींना एकदा भेटलेलं माणूस पक्कं लक्षात रहातं. काहींना फ्रोन नंबर तर काहींना गाड्यांचे नंबर लक्षात रहातात. काहींना शेअरचे भाव लक्षात रहातात तर काहींना सिनेमाच्या गाण्यांचे गीतकार. आमच्या सुरेश शिरोडकरांना शाळेत शिकलेल्या सगळ्या कविता लक्षात आहेत. तसे सुरेश स्वतः कवी आहेतच, पण स्वतःच्या कवितांइतकेच किंबहुना अधिकच प्रेम त्यांचे या कवितांवर आहे. ओर्कुटवर त्यांनी या कवितांची मेजवानीच दिली होती आणि आता त्यांनी त्याचा ब्लॉगही केला आहे. त्यांच्या संग्रही अशा बऱ्याच कविता आहेत. १९५० पासून ते आजवरच्या सर्व बालभारती आणि कुमारभारतींमधून ते कविता जमवत असतात. त्यांच्या या संग्रहातून काही कवितांचा हा पहिला भाग आज आम्ही आपल्यासमोर ठेवत आहोत.

यातील काही कवितांच्या कवींची नावं, काही शब्द यांत एखादी चूक असण्याची शक्यता आहे. वाचकांना ही एक संधी आम्ही देत आहोत. यातल्या अज्ञात कवींची नांवे जर आपण कळवू शकलात तर आम्हाला आनंद होईल. तसेच बालभारतीतल्या आपल्याला

माहित असलेल्या काही कविता जर या संग्रहात नसल्या तर आपण त्या आम्हाला पाठवा. अशा प्रकारे आपणही यात सामिल होऊ शकता. यात आम्हाला मदत करणाऱ्या प्रत्येकाला ई साहित्य प्रतिष्ठानच्या दिडशे पुस्तकांची एक सिडी भेट दिली जाईल.

या कविता वाचताना तुम्हाला तुमचे शाळेचे दिवस आठवणारच. आणि शाळेचे मित्रही आठवतील. त्या सर्व मित्रांना आणि मैत्रिणींना हे पुस्तक भेट म्हणून फॉर्वर्ड करा. बघा किती गंमत येईल ते.

ई साहित्य प्रतिष्ठान

अनुक्रमणिका

१. फुलपाखरू - ग.ह.पाटील
२. टप टप टाकित टापा - शांता शेळके
३. गवतफुला - इंदिरा संत
४. देवा, तुझे किती - ग. ह. पाटील
५. इंजिनदादा (बालगीत) - अज्ञात
६. डरांव डरांव (बालगीत) - अज्ञात
६. उठा उठा चिऊताई - कुसुमाग्रज
८. आली बघ गाई गाई - इंदिरा संत
९. देवाचे घर : ग दि माडगुळकर
१०. झुक झुक झुक गाडी (बालगीत) - अज्ञात
११. टप टप पडती अंगावरती - मंगेश पाडगावकर
११. पावसाच्या धारा - शांता शेळके
११. लहान माझी बाहुली (बालगीत) - अज्ञात
१४. पतंग उडवूं चला - अ.ज्ञा.पुराणिक
१५. सांग सांग भोलानाथ - मंगेश पाडगांवकर
१६. लाडकी बाहुली - शांता शेळके
१६. लाल टांगा : नारायण गोविंद शुक्ल
१८. डरांव डरांव : ग. ह. पाटील
१९. गाडी आली गाडी आली :
२०. घरटा - बालकवी
२१. अरे, संसार संसार - बहिणाबाई
२१. लेझिम - श्रीधर बाळकृष्ण रानडे
२३. खबरदार जर टाच मारुनी - वा. भा. पाठक
२४. हिंदबांधवा - भा. रा. तांबे
२५. अनाम वीरा - कुसुमाग्रज
२६. निर्झरास - बालकवी
२६. जरा अस्मान झुकले - ना. धों. महानोर
२८. कोटुनि येते मला कळेना - बालकवी
२९. आनंदी आनंद गडे - बालकवी
३०. या बालांनो - भा. रा. तांबे

39. [शतदा प्रेम करावे](#) -मंगेश पाडगांवकर
39. [आजीचे घड्याळ](#) - केशवकुमार
33. [मी फूल तृणातिल इवले](#) - मंगेश पाडगावकर
38. [निवडुंगाच्या शीर्ण फुलाचे](#) - इंदिरा संत
34. [औदुंबर](#) - बालकवी
36. [राजहंस](#) - ग.दि.माडगुळकर
36. [तुतारी](#) - केशवसुत
36. [चित्रवीणा](#) - बा. भ. बोरकर
38. [गणपत वाणी](#) - बा.सी. मर्ढेकर
38. [सहानभूती](#) - कुसुमाग्रज
39. [आम्ही कोण?](#) - केशवसुत
38. [दगडाची पार्थिव भिंत](#) - मनमोहन नातू
38. [सागरा प्राण तळमळला !](#) - स्वा. वि.दा.सावरकर
38. [मृग](#) - ग.दि.माडगुळकर
39. [नको नको रे पावसा](#) - इंदिरा संत
38. [किती तरी दिवसांत](#) - बा. सी. मर्ढेकर
36. [देणाऱ्याने देत जावे](#) - विंदा करंदीकर
38. [पृथ्वीचे प्रेमगीत](#) - कुसुमाग्रज
38. [पोटापुरता पसा पाहिजे](#) - अज्ञात
39. [या नभाने या भुईला दान द्यावे](#) - ना. धों. महानोर
39. [दिवटी](#) - वि. म. कुलकर्णी
39. [पिवळे तांबूस ऊन कोवळे](#) - भा. रा. तांबे
39. [बाळ चाललासे रणा](#) - पद्मा गोळे
39. [मराठी](#) - सुरेश भट
39. [उत्तुंग आमुची उत्तर सीमा](#) - वसंत बापट
36. [खरा तो एकची धर्म](#) - साने गुरुजी
36. [रुद्रास आवाहन](#) - भा. रा. तांबे
36. [मंथर नाग](#) - कुसुमाग्रज
39. [भंगु दे काठिण्य माझे](#) - बा. सी. मर्ढेकर
38. [फुलराणी](#) - बालकवी

६१. दोन दिवस - नारायण सुर्वे
६२. सांग मला रे सांग मला - ग.दि.माडगूळकर
६३. माझ्या छकुलीचे डोळे - वि. भि. कोलते
६४. शतकानंतर आज पाहिली - वसंत बापट
६५. पारवा - बालकवी
६६. तळयाकाठी - अनिल
६६. झुळुक - दामोदर कारे
६७. दिन दिन दिवाळी - अज्ञात
६८. माझ्या मराठीची गोडी - वि. म. कुलकर्णी
६९. अ आ आई - मधुसूदन कालेलकर
६९. चढवू गगनी निशाण - बा. भ. बोरकर
६९. गदड निळे - बा. भ. बोरकर
६९. हजार जिव्हा तुझ्या गर्जु दे - कुसुमाग्रज
६९. या बाई या... - दत्तात्रय कोंडो घाटे
६९. बाळ जातो दूर देशा - गोपीनाथ
६९. बाभुळझाड - वसंत बापट
६९. क्रूस - कुसुमाग्रज
६९. प्रेम कर भिल्लासारखं - कुसुमाग्रज
६९. घाटातील वाट - सरिता पतकी
६९. लतांनो सांगू का तुम्हां ! - वा. गो. मायदेव
६९. श्रावण बाळ - ग. ह. पाटील
६९. आम्ही कोण? (विडंबन) - प्र. के. अत्रे
६९. सर्वात्मका शिवसुंदरा - कुसुमाग्रज
६९. गे मायभू - सुरेश भट
६९. बिकट वाट वहिवाट नसावी - अनंत फंदी
६९. अनंत - बालकवी
६९. तेथे कर माझे जुळती - बा. भ. बोरकर
६९. नसती उठठेव - अज्ञात
६९. सुगंधित झाले - ना. वा. टिळक
६९. घननीळ सागराचा - विद्याधर करंदीकर

९१. संथ निळे हे पाणी - मंगेश पाडगांवकर
९२. खंड्या : अज्ञात
९३. मी एक पक्षीण आकाशवेडी - पद्मा गोळे
९४. एखाद्याचे नशीब - गोविंदाग्रज
९५. पितात सारे गोड हिवाळा - बा. सी. मर्ढेकर
९६. प्रेमस्वरूप आई - माधव ज्यूलिअन
९७. वनीं खेळती बाळ ते बल्लवांचे - वामन पंडित
९८. शुकान्योक्ति - कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
९९. अजाण आम्ही तुझी लेकरे : अज्ञात
१००. बहू असोत सुंदर.... - श्रीपाद कृष्ण कोल्हटकर
१०१. मयूरान्योक्ति - कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
१०२. केका - मोरोपंत
१०३. सतारीचे बोल - केशवसुत
१०४. समाधी - ना.घ.देशपांडे
१०५. बाभळीविषयीं अन्योक्ति - कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
१०६. आई - फ. मु. शिंदे
१०७. कोकिलान्योक्ति - कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
१०८. स्वर्ग - ग.ल. ठोकळ
१०९. महाराष्ट्रगीत - गोविंदाग्रज
११०. अन्योक्ती - कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
१११. कशासाठी पोटासाठी - माधव ज्यूलियन
११२. झाल्या तिन्हीसांजा - यशवंत
११३. विद्याप्रशंसा - कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
११४. उघड उघड पाकळी - ना. घ. देशपांडे
११५. कादरखां - केशवकुमार
११६. कोळ्याचा प्रयत्न - अज्ञात
११७. विमान - गोपीनाथ
११८. रानांत एकटेंच पडलेलें फूल - ना वा टिळक
११९. उषा - ग.त्र्यं.माडखोलकर
१२०. सैनिकाप्रत - वसंत बापट

१२१. ऋण - श्री. दि. इनामदार
१२२. ठिगळं - संदिप खरे
१२३. हिरवें तळकोंकण - माधव
१२४. कठिण समय येता
१२५. मामाच्या गावाला जाऊया - ग. दि. माडगूळकर
१२६. आई म्हणोनी कोणी - यशवंत
१२७. असाच - ना. घ. देशपांडे
१२८. सांगा कस जगायचं? - मंगेश पाडगांवकर
१२९. जयोऽस्तुते - वि. दा. सावरकर
१३०. हरिणान्योक्ति - कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
१३१. नीतिशतकांतील वेंचे - वामन पंडित
१३२. शूर आम्ही सरदार अम्हाला :
१३३. झाडाखाली बघुनी सावली :
१३४. भय इथले संपत नाही... - कवि ग्रेस
१३५. गवताचं पातं - कुसुमाग्रज
१३६. पाचोळा - कुसुमाग्रज
१३७. हिरकणी - अज्ञात
१३८. फुलपाखरे - अ. ज्ञा. पुराणिक
१३९. आईपणाची भीती - पद्मा गोळे
१४०. मामाची गाडी - ग. ह. पाटील
१४१. आला क्षण! - केशवसुत
१४२. आमची मांजरी - बाळकृष्ण अनंत भिडे
१४३. माझ्या गोव्याच्या भूमीत - बा. भ. बोरकर
१४४. माझा गाव - बा. भ. बोरकर
१४५. प्रेमाचा गुलकंद - प्र. के. अत्रे
१४६. थोर तुझे उपकार - भास्कर दामोदर पाळन्दे
१४७. परमेश्वराची प्रार्थना : अज्ञात
१४८. जिकडेतिकडे पाणीच पाणी - शंकर वैद्य
१४९. आभाळाची आम्ही लेकरे - वसंत बापट
१५०. फुलात न्हाली पहाट ओली - ना. धों. महानोर

१५१. [बघ आकाशात](#) : शांता शेळके
१५२. [जन पळभर](#) : भा रा तांबे
१५३. [गाऊ त्यांना आरती](#) : यशवंत
१५४. [जे उरात उरते](#) : शेख गुरुजी
१५५. [गोष्टी घराकडिल](#) : केशवसुत
१५६. [गायी पाण्यावर](#) : कवी बी
१५७. [झिनि झिनि वाजे बीन](#) : बा भ बोरकर
१५८. [चाफ़ा बोलेना](#) : कवी बी
१५९. [आव्हान](#) : अशोक थोरात
१६०. [ऋणार्डित](#) : केशव मेश्राम
१६१. [चैत्र पाडवा](#) : मंगला गोखले
१६२. [अमर हुतात्मे](#) : वि म कुलकर्णी
१६३. [हिरिताचं देनं घेनं](#) : बहिणाबाई
१६४. [खेळणि](#) : अनिल
१६५. [बापुर्जीची प्राणज्योती](#) : मनमोहन नातू
१६६. [चिंतातुर जंतू](#) : गोविंदाग्रज
१६७. [श्रावण मास](#) - बालकवी
१६८. [मन वढाय वढाय](#) - बहीणाबाई
१६९. [मधुघट](#) - भा. रा. तांबे
१७०. [उगवले नारायण](#) - बहिणाबाई
१७१. [घाल घाल पिंगा वाऱ्या](#) - कृ. ब. निकुंब
१७२. [केवढे हे क्रौर्य!](#) - ना.वा.टिळक
१७३. [कणा](#) - कुसुमाग्रज
१७४. [या झोपडीत माझ्या](#) - संत तुकडोजी महाराज
१७५. [पाऊस कधीचा पडतो](#) - कवी ग्रेस
१७६. [पैठणी](#) - शांता शेळके
१७७. [हे राष्ट्र देवतांचे](#) - ग.दि.माडगुळकर
१७८. [आवडतो मज अफ़ाट सागर](#) - कुसुमाग्रज
१७९. [अरे खोप्यामधी खोपा](#) - बहीणाबाई

१८०. पिपांत मेले ओल्या उंदिर - बा.सी.मर्ढेकर

१८१. पसायदान - संत ज्ञानेश्वर

ॐ श्रीरित्य प्रतिष्ठान

बालभारती

मराठी कविता

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

फुलपाखरूं

फुलपाखरूं !

छान किती दिसतें । फुलपाखरूं

या वेलीवर । फुलांबरोबर

गोड किती हसतें । फुलपाखरूं

पंख चिमुकलें । निळेजांभळे

हालवुनी झुलतें । फुलपाखरूं

डोळे बारिक । करिती लुकलुक

गोल मणी जणुं ते । फुलपाखरूं

मी धरूं जाता । येई न हाता

दूरच तें उडते । फुलपाखरूं

- ग.ह.पाटील

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

टप टप टाकित टापा

टप टप टप टप टाकित टापा चाले माझा घोडा
पाठीवरती जीन मखमली पायी रुपेरी तोडा !

उंच उभारी दोन्ही कान
ऐटित वळवी मान-कमान
मधेच केव्हा दुडकत दुडकत चाले थोडा थोडा !

घोडा माझा फार हुशार
पाठीवर मी होता स्वार
नुसता त्याला पुरे इषारा, कशास चाबुक ओढा !

सात अरण्ये, समुद्र सात
ओलांडिल हा एक दमात
आला आला माझा घोडा, सोडा रस्ता सोडा !

- शांता शेळके

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

गवतफुला

रंगरंगुल्या, सानसानुल्या,
गवतफुला रे गवतफुला;
असा कसा रे सांग लागला,
सांग तुझा रे तुझा लळा.

मित्रासंगे माळावरती,
पतंग उडवित फिरताना;
तुला पाहिले गवतावरती,
झुलता झुलता हसताना.

विसरुनी गेलो पतंग नभिचा;
विसरून गेलो मित्राला;
पाहुन तुजला हरवुन गेलो,
अशा तुझ्या रे रंगकळा.

हिरवी नाजुक रेशिम पाती,
दोन बाजुला सळसळती;
नीळ निळुली एक पाकळी,
पराग पिवळे झगमगती.

मलाही वाटे लहान होऊन,
तुझ्याहुनही लहान रे;
तुझ्या संगती सदा रहावे,
विसरून शाळा, घर सारे.

- इंदिरा संत

श्रीराम प्रिन्सिपल

देवा तुझे किती

देवा, तुझे किती, सुंदर आकाश
सुंदर प्रकाश सूर्य देतो .

सुंदर चांदण्या, चंद्र हा सुंदर
चांदणे सुंदर पडे त्याचे

सुंदर ही झाडे, सुंदर पांखरे
किती गोड बरे गाणे गाती.

सुंदर वेलींची सुंदर ही फुले
तशी आम्ही मुले देवा तुझी.

इतुके सुंदर जग तुझे जर
किती तू सुंदर असशील!!

- ग. ह. पाटील

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

इंजिनदादा - बालगीत

इंजिनदादा, इंजिनदादा,
काय करता?
डबे मी जोडतो, तुम्हांला नेतो,
गावाला जातो नव्या नव्या

इंजिनदादा, इंजिनदादा,
काय करता?
पाणी मी पितो, वाफ मी सोडतो,
गावाला जातो नव्या नव्या

इंजिनदादा, इंजिनदादा,
काय करता?
कोळसा मी खातो, धुर मी सोडतो,
गावाला जातो नव्या नव्या

इंजिनदादा, इंजिनदादा,
काय करता?
हिरवे निशाण बघतो, चालायला लागतो,
गावाला जातो नव्या नव्या

इंजिनदादा, इंजिनदादा,
काय करता?
शिष्टी मी फुंकतो, गर्दी हटवतो,
गावाला जातो नव्या नव्या

इंजिनदादा, इंजिनदादा,
काय करता?
लाल निशाण बघतो, उभा मी राहतो,
गावाला जातो नव्या नव्या

इंजिनदादा, इंजिनदादा,
काय करता?
झुकझुक मी करतो, तुम्हाला घेतो,
गावाला जातो नव्या नव्या

इंजिनदादा
प्रतिष्ठान

डरांव डरांव - बालगीत

आभाळ वाजलं धडामधूम
वारा सुटला सूं सूं सूं
वीज चमकली चक चक चक
जिकडे तिकडे लख लख लख
पाऊस आला धो धो धो
पाणी वाहिले सो सो सो
पाण्यात बोट सोडली, सोडली
हातभर जाऊन बुडली, बुडली.
बोटीवर बसले बेडूकराव
बेडूक म्हणाला डरांव डरांव.

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

उठा उठा चिऊताई

उठा उठा चिऊताई
सारीकडे उजाडलें
डोळे तरी मिटलेले
अजुनही

सोनेरी हे दूत आले
घरटयाच्या दारापाशी
डोळ्यांवर झोप कशी
अजुनही

लगबग पांखरे हीं
गात गात गोड गाणे
टिपतात बघा दाणे
चोहींकडे

झोपलेल्या अशा तुम्ही
आणायार्चें मग कोणी
बाळासाठी चारापाणी
चिमुकल्या

बाळाचें मी घेतां नांव
जागी झाली चिऊताई
उडोनीया दूर जाई
भूर भूर

- कुसुमाग्रज

श्रीरक्षित प्रतिष्ठान

आली बघ गाई गाई

आली बघ गाई गाई शेजारच्या अंगणात
फुललासे निशिंगंध, घोटाळली ताटव्यांत

आली बघ गाई गाई, चांदण्यांचे पायी चाळ
लाविले का अवधान ऐकावया त्यांचा ताल

आली बघ गाई गाई, लावी करांगुली गाली
म्हणुन का हसलीस, उमटली गोड खळी

आली बघ गाई गाई, लोचनांचे घेई पापे
म्हणून का भारावले, डोळे माझ्या लाडकीचे

आली बघ गाई गाई काढितसे लांब झोका
दमलीस खेळूनिया, झाक मोतियांच्या शिंपा

- इंदिरा संत

ॐ श्रीरक्ष्य प्रसिष्ठान

देवाचे घर

इवल्या इवल्याशा, टिकल्या-टिकल्यांचे
देवाचे घर बाई, उंचावरी
ऐक मजा तर ऐक खरी

निळी निळी वाट, निळे निळे घाट
निळ्या निळ्या पाण्याचे झुळझुळ पाट
निळ्या निळ्या डोंगरात निळी निळी दरी

चांदीच्या झाडांना सोन्याची पाने
सोनेरी मैनेचे सोनेरी गाणे
सोन्याची केळी, सोन्याचा पेरू
सोनेरी आंब्याला सोन्याची कैरी

देवाच्या घरात गुलाबाची लादी
मऊ मऊ ढगांची अंथरली गादी
चांदण्यांची हंडी, चांदण्यांची भांडी
चांदोबाचा दिवा मोठा लावला वरी

- ग. दि. माडगूळकर

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

झुक झुक झुक गाडी

गाडी आली, गाडी आली झुक झुक झुक
शिट्टी कशी वाजे बघा कुक कुक कुक
ईजीनाचा धूर निघे भक भक भक
चाके पाहू तपासूनी ठक ठक ठक
गाडीमध्ये चढा सारे चट चट चट
गाडीमध्ये बसा चला पट पट पट
तिकिटाचे पैसे काढा छन छन छन
गाडीची ही घंटा वाजे घण घण घण
नका बघू डोकावून शुक शुक शुक
गाडी आता निघालीच झुक झुक झुक

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

टप टप पडती अंगावरती

टप टप पडती अंगावरती प्राजक्ताची फुले
भिर भिर भिर भिर त्या तालावर गाणे अमुचे जुळे !

कुरणावरती, झाडांखाली
ऊन-सावली विणते जाळी
येतो वारा पाहा भरारा, गवत खुशीने डुले!

दूर दूर हे सूर वाहती
उन्हात पिवळ्या पहा नाहती
हसते धरती, फांदीवरती हा झोपाळा झुले !

गाणे अमुचे झुळ-झुळ वारा
गाणे अमुचे लुक-लुक तारा
पाऊस, वारा, मोरपिसारा या गाण्यातुन फुले !

फुलांसारखे सर्व फुला रे
सुरात मिसळुनि सूर, चला रे
गाणे गाती तेच शहाणे बाकी सारे खुळे !

- मंगेश पाडगावकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

पावसाच्या धारा येती झरझरा...

पावसाच्या धारा येती झरझरा
झाकळले नभ, वाहे सोसाट्याचा वारा
रस्त्याने ओहोळ जाती खळखळ
जागोजागीं खाचांमध्ये तुडुंबले जळ
झळके सतेज, ढगांवर वीज
नर्तकीच आली गमे लेवुनिया साज
झोंबे अंगा वारे, काया थरथरे
घरट्यांत घुसूनिया बसली पाखरें
हर्षलासे फार, नाचे वनीं मोर
पानांतून हळूं पाहे डोकावून खार
झाडांचिया तळी, डोईवरी मारा
रानातील गुरे शोधिती निवारा
नदीलाही पूर, लोटला अपार
फोफावत धावे जणू नागीणच थोर
झाडांची पालवी, चित्ताला मोहवी
पानोपानी खुलतसें रंगदार छबी
थांबला ओझर, उजळे आकाश
सूर्य येई ढगांतून, उधळी प्रकाश
किरण कोंवळे भूमीवरी आले
सोनेरी त्या तेजामध्यें पक्षीजात खुले
धरणी हासली, सुस्नात जाहली
वरुणाच्या वर्षावाने मनी संतोषली

कवयित्री - शांता शेळके

श्रीश्री प्रतिष्ठान

माझी बाहुली

लहान माझी बाहुली
मोठी तिची साऊली
घारे डोळे फिरवीते
नकटे नाक उडवीते

दात काही घासत नाही
तोंड काही धुवत नाही
तसेच घरकुल मांडीते
मांडता मांडता पाडीते

भात केला कच्चा झाला
वरण केलं पातळ झालं
पोळया केल्या करपून गेल्या
तूप सगळं सांडून गेलं

असे भुकेले नक्का जाऊ
थांबा करते गोड खाऊ
केळीचे शिकरण करायला गेली
पडले दोनच दात
आडाचं पाणी ओढायला गेली
धपकन पडली आत

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

पतंग उडवूं चला

पतंग उडवूं चला
गडयांनो, पतंग उडवूं चला. धृ.

रंग ढगांवर मावळतीचा
लाल पिवळसर किती मजेचा
झुळझुळ वारा नदीकांठचा
बाजुस डोंगरमळा.

करु चला सुरवात बरोबर
सोडा सोडा रीळ भराभर
पतंग चढवा हे वार्यावर
ढगांस भेटायला.

मउमउ वाळुंत पाय रोवुनी
देउं झटका दोरा ओढुनि
पतंग जातिल वर वर चढुनी
पंख नको त्यांजला.

जशीं पाखरें आभाळांत
पंख पसरुनी तरंगतात
दिसतिल तैसे पतंग रंगित
खेळ किती चांगला !

सूर्य डोंगराआड लपेल
काळा बुरखा जग घेईल
खेळ तोंवरी हा चालेल
मजेदार आपुला.

अ.ज्ञा.पुराणिक

प्रतिष्ठान
श्रीशिव
पुस्तकालय

सांग सांग भोलानाथ

सांग सांग भोलानाथ, पाऊस पडेल काय ?
शाळेभोवती तळे साचून, सुट्टी मिळेल काय ?

भोलानाथ दुपारी आई झोपेल काय ?
लाडू हळूच घेताना आवाज होईल काय ?

भोलानाथ भोलानाथ, खरं सांग एकदा
आठवडयातनं रविवार, येतील का रे तीनदा

भोलानाथ उद्या आहे, गणिताचा पेपर
पोटात माझ्या कळ येऊन दुखेल का रे ढोपर

मंगेश पाडगांवकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

बालभारती - आठवणीतील कविता

लाडकी बाहुली

लाडकी बाहुली होती माझी एक
मिळणार तशी ना शोधूनी दुसऱ्या लाख
किती गोरी गोरी गाल गुलाबचि फुलले
हासती केस ते सुंदर काळे कुरळे
झाकती उघडती निळे हासरे डोळे
अन ओठ जसे की अताच खुदकन हसले
अंगात शोभला झगा रेशमी लाल
केसांवर फुलले लाल फितीचे फुल
कितीतरी बाहुल्या होत्या माझ्याजवळी
पण तीच सोनुली फार मला आवडली
मी गेले तीजसह माळावर खेळाय़ा
मी लपून म्हणते साई सुट्ठ्या हो या या
किती शोध शोधली परी कुठे न ती दिसली
परतले घरी मी होउन हिरमुसलेली
स्वप्नात तीने मम रोज एकदा यावे
हलवून मला हळु माळावरती न्यावे
वाटते सारखे जावे त्याच ठिकणी
शोधुनी पहावी पुन्हा पुन्हा ती चिमणी
जाणार कशी पण संतत पाउस धार
खल मुळी न तिजला वारा झोंबे फार
पाऊस उघडता गेले माळावरती
गवतावर ओल्या मजला सापडली ती
कुणी गेली होती गाय तुडवूनी तिजला
पाहूनी दशा ती रडूच आले मजला
मैत्रिणी म्हणाल्या काय अहा हे ध्यान
केसांच्या झिपर्या रंगही गेला उडून
परी आवडली ती तशीच मजला राणी
लाडकी बाहुली होती माझी म्हणुनी

- शांता शेळके

लाला टांगेवाला

लाल टांगा घेऊनी आला, लाला टांगेवाला
ऐका लाला गातो गाणे लल्लल लल्लल ला ला

कुडता लालेलाल त्याची तुमान लालेलाल
टोपी लालेलाल त्याचा गोंडा लालेलाल
लालेलाल गोंडा उडवित आला टांगेवाला
ऐका लाला गातो गाणे लल्लल लल्लल ला ला

टांगा लालेलाल त्याचा घोडा लालेलाल
चाबुक लालेलाल त्याचा लगाम लालेलाल
लालेलाल चाबूक उडवित आला टांगेवाला
ऐका लाला गातो गाणे लल्लल लल्लल ला ला

लाल परकर नेसून आली लीला बोले त्याला
"चल रे लाला, ने रे मला, माझ्या गावाला"
लीला बसली टांग्यामध्ये टांगा सुरू झाला
ऐका लाला गातो गाणे लल्लल लल्लल ला ला

झाडे लालेलाल त्यांची फुले लालेलाल
रस्ता लालेलाल त्याचा धुरळा लालेलाल
लालेलाल धुरळा उडवित गेला टांगेवाला
ऐका लाला गातो गाणे लल्लल लल्लल ला ला

- नारायण गोविंद शुक्ल

श्रीरक्षित प्रतिष्ठान

डरांव डरांव!

डरांव डरांव! डरांव डरांव!
का ओरडता उगाच राव?

पत्ता तुमचा नव्हता काल
कोठुनी आला? सांगा नाव
धो धो पाउस पडला फार
तुडुंब भरला पहा तलाव
सुरू जाहली अमुची नाव
आणिक तुमची डरांव डरांव!

बटबटीत डोळ्यांचे ध्यान
विचित्र तुमचे दिसते राव!
सांगा तुमच्या मनात काय?
ही घ्या छत्री, ही घ्या नाव
जा गाठा जा अपुला गाव
आणि थांबवा डरांव डरांव!

- ग. ह. पाटिल

श्रीराम प्रसिष्ठान

गाडी आली, गाडी आली

गाडी आली, गाडी आली, झुक झुक झुक |
इंजिनाची शिट्टी वाजे, कुक कुक कुक ||१||

इंजिनाचा धुर निघे भक भक भक |
चाके पाहू तपासूनी, ठक ठक ठक ||२||

गाडीमध्ये बसा चला, पट पट पट |
सामानही ठेवा सारे, चट चट चट||३||

तिकिटाचे पैसे काढा, छन छन छन |
गाडीची ही घंटा वाजे, घण घण घण ||४||

जायाचे कां तुम्हां कुठे, भूर भूर भूर |
कोठेही जा, नेई तुम्हां, दूर दूर दूर ||५||

नका बघू डोकावून, शुक शुक शुक |
गाडी आता निघालीच, झुक झुक झुक ||६||

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

घरटा

चिव चिव चिव रे
तिकडे तू कोण रे?

कपिलामावशी कपिलामावशी
घरटा मोडून तू का जाशी ?

नाही गं बाई मुळीच नाही
मऊ गवत देईन तुशी

कोंबडीताई कोंबडीताई
माझा घरटा पाहिलास बाई ?

नाही गं बाई मुळीच नाही
तुझा माझा संबंध काही

कावळेदादा कावळेदादा
माझा घरटा नेलास बाबा ?

नाही गं बाई चिमणुताई
तुझा घरटा कोण नेई ?

आता बाई पाहू कुठे ?
जाऊ कुठे ? राहू कुठे ?

गरीब बिचाऱ्या चिमणीला
सगळे टपले छळण्याला

चिमणीला मग पोपट बोले
का गं तुझे डोळे ओले?

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

काय सांगू बाबा तुला
घरटा माझा कोणी नेला

चिऊताई चिऊताई
माझ्या घरट्यात येतेस बाई ?

पिंजरा किती छान माझा
सगळा शीण जाईल तुझा

जळो तुझा पिंजरा मेला
त्याचे नाव नको मला

राहीन मी घरट्याविना
चिमणी उडून गेली राना

- बालकवी

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

अरे, संसार संसार

अरे, संसार संसार, जसा तवा चुल्ह्यावर
आधी हाताला चटके तंढ्हा मिळते भाकर !

अरे, संसार संसार, खोटा कधी म्हनू नहीं
राउळाच्या कयसाले, लोटा कधी म्हनू नहीं

अरे, संसार संसार, नही रडनं, कुढनं
येड्या, गयांतला हार, म्हनू नको रे लोढनं !

अरे, संसार संसार, खीरा येलावरचा तोड
एक तोंडामधी कडू, बाकी अवघा लागे गोड

अरे, संसार संसार, म्हनू नको रे भीलावा
त्याले गोड भीमफूल, मधी गोडंब्याचा ठेवा

देखा संसार संसार, शेंग वरतून काटे
अरे, वरतून काटे, मधी चिकने सागरगोटे

एका, संसार संसार, दोन्ही जीवांचा इचार
देतो सुखाले नकार, अन् दुःखाले होकार

देखा, संसार संसार, दोन जीवांचा सुधार
कदी नगद उधार, सुखदुःखाचा बेपार !

अरे, संसार संसार, असा मोठा जादूगार
माझ्या जीवाचा मंतर, त्याच्यावरती मदार

असा, संसार संसार, आधी देवाचा ईचार
माझ्या देवाचा जोजार, मग जीवाचा आधार !

- बहिणाबाई चौधरी

श्रीराम प्रसिध्दान

लेझिम चाले जोरात

दिवस सुगीचे सुरु जाहले, ओला चारा बैल माजले,
शेतकरी मन प्रसन्न जाहले..., छनझुन खळझण झिनखळ छिनझुन,
लेझिम चाले जोरात !

चौघांनी वर पाय ऊचलले, सिंहासनिं त्या ऊभे राहिले,
शाहिर दोघे ते डफ वाले..., ट्पडुम, दुमदुम, डफ तो बोले..
लेझिम चाले जोरात !

दिवटी फुरफुर करू लागली, पटक्यांची वर टोंके डूलली,
रांग खेळण्या सज्ज जाहली, छनखळ झुणझिन, दुमदुम पटडुम्
लेझिम चाले जोरात !

भरभर डफ तो बोले घुमुनीं, लेझिम चाले मंडल धरुनी,
बाजुस-मागें, पुढे वाकुनी..., झणछीन खळखळ, झिनखळ
झिनखळ,
लेझिम चाले जोरात !

डफ तो बोले-लेझिम चाले, वेळेचे त्या भान न ऊरले,
नाद भराने धुंध नाचले..., छनझुन खळझण झिनखळ छिनझुन,
लेझिम गुंगे नादात् !

सिंहासन ते डुलु लागले, शाहिर वरती नाचू लागले,
गरगर फिरले लेझिमवाले..., छनछन खळखळ, झणझण छनछन,
लेझिम गुंगे नादात् !

दिनभर शेती श्रमूनी खपले, रात्री साठी लेझीम चाले,
गवई न लगे, सतारवाले..., छनखळ झुणझिन, रात्र संपली नादात्
लेझिम चाले जोरात् !

पहाट झाली - तारा थकल्या, डफवाला तो चंद्र ऊतरला,
परी न थकला लेझिम मेळां..., छनखळ झुणझिन, लेझिम खाली...
चला जाऊया शेतात् ! चला जाऊया शेतात् !!

- श्री श्रीधर बाळकृष्ण रानडे

खबरदार जर टाच मारुनी

सावळ्या :

खबरदार जर टाच मारुनी जाल पुढे चिंधड्या
उडवीन राई राई एवढ्या !
कुण्या गावचे पाटील आपण कुठे चालला असे
शीव ही ओलांडून तीरसे ?
लगाम खेचा या घोडीचा राव टांग टाकुनी
असे या तुम्ही खड्या अंगणी !
पोर म्हणूनी हसण्यावारी वेळ नका नेऊ ही
मला का ओळखले हो तुम्ही ?
हा मर्द मराठ्याचा मी बच्चा असे
हे हाड ही माझे लेचेपेचे नसे
या नसानसातून हिंमत बाजी वसे
खबरदार जर टाच मारुनी जाल पुढे चिंधड्या
उडवीन राई राई एवढ्या !

स्वार :

मळयात जाऊन मोटेचे ते पाणी भरावे तुवा
कशाला ताठा तुज हा हवा ?
मुठीत ज्याच्या मूठ असे ही खड्गाची तो बरे
वीर तू समजलास काय रे ?
थोर मारिसि अशा बढाया पराक्रमाच्या जरी
कुठे तव भाला बरची तरी ?
हे खड्गाचे बघ पाते किती चमकते
अणकुचीदार अति भाल्याचे टोक ते
या पुढे तुझी वद हिंमत का राहते ?
खबरदार जर टाच मारुनी जाल पुढे चिंधड्या
उडवीन राई राई एवढ्या !

सावळ्या :

आपण मोठे दाढीवाले अहा शूर वीर की --
किती ते आम्हाला ठाऊकी !
तडफ आमुच्या शिवबाची तुम्हा माहिती न का?
दाविती फुशारकी का फुका ?
तुम्हा सारखे असतील किती लोळविले नरमणी --
आमुच्या शिववाने भर रणी
मी असे इमानी चेला त्यांचे कडे
हुकुमावीण त्यांच्या समजा याचे पुढे
देई न जाऊ मी शूर वीर फाकडे
पुन्हा सांगतो
खबरदार जर टाच मारुनी जाल पुढे चिंधड्या
उडवीन राई राई एवढ्या !

लाल भडक ते वदन जाहले बाळाचे मग कसे
स्वार परि मनी हळू का हसे ?
त्या बाळाचे नयनी चमके पाणी त्वेषामुळे
स्वार परि सौम्य दृष्टीने खुले
चंद्र दिसे जणू एक, दुसरा तपतो रवि का तर
ऐका शिवबाचे हे स्वर --
आहेस इमानी माझा चेला खरा
चल इमान घे हा माझा शेला तुला
पण बोल सावळ्या बोल पुन्हा एकदा
"खबरदार जर टाच मारुनी जाल पुढे चिंधड्या
उडवीन राई राई एवढ्या !"

वा. भा पाठक

श्रीराम प्रसिध्दान

हिंदबांधवा

रे हिंदबांधवा, थांब या स्थळी अश्रु दोन ढाळी,
ती पराक्रमाची ज्योत मावळे इथे झांशिवाली ॥ ध्रु ॥

तांबेकुलवीरश्री ती,
नेवाळकरांची कीर्ति,
हिंदभूध्वजा जणु जळती,
मर्दानी राणी लक्ष्मीबाई मूर्त महाकाली ॥ १ ॥

घोडयावर खंच्या स्वार,
हातात नंगि तलवार,
खणखणा करित ती वार,
गोर्यांची कोंडी फोडित, पाडीत वीर इथें आली ॥ २ ॥

कडकडा कडाडे विजली,
शत्रुंची लष्करे थिजलीं,
मग कीर्तिरूप ती उरली,
ती हिंदभूमीच्या, पराक्रमाची इतिश्रीच झाली ॥ ३ ॥

मिळतील इथें शाहीर,
लववितील माना वीर,
तर, झरे ढाळतील नीर,
ह्या दगडां फुटतील जिभा कथाया कथा सकळ काळी! ॥ ४ ॥

- भा. रा. तांबे

श्रीराम प्रसिध्दान

अनामवीरा

अनामवीरा, जिथे जाहला तुझा जीवनांत
स्तंभ तिथे ना कुणी बांधला, पेटली ना वात

धगधगता समराच्या ज्वाला या देशाकाठी
जळावयास्तव संसारातून उठोनिया जाशी

मूकपणाने तमी लोपती संध्येच्या रेषा
मरणामध्ये विलीन होसी, ना भय ना आशा

जनभक्तीचे तुझ्यावरी नच उधाणले भाव
रियासतीवर नसे नोंदले कुणी तुझे नाव

जरी न गातील भाट डफावर तुझे यशोगान
सफल जाहले तुझेच हे रे तुझे बलिदान

काळोखातूनी विजयाचा हे पहाटचा तारा
प्रणाम माझा पहिला तुजला मृत्यूंजय वीरा

- कुसुमाग्रज

कविप्रतिष्ठान
श्रीशिव प्रतिष्ठान

निर्झरास

गिरिशिखरे, वनमालाही
कड्यावरुनि घेऊन उड्या
घे लोळण खडकावरती,
जा हळुहळु वळसे घेत
पाचूंची हिरवी राने
वसंतमंडप-वनराई
श्रमलासी खेळुनि खेळ
ही पुढचि पिवळी शेते
झोप कोटुनी तुला तरी,
बालझरा तू बालगुणी,
दरीदरी घुमवित येई!
खेळ लतावलयी फुगड्या.
फिर गरगर अंगाभवती;
लपत-छपत हिरवाळीत;
झुलव गडे, झुळझुळ गाणे!
आंब्याची पुढती येई.
नीज सुखे क्षणभर बाळ !
सळसळती गाती गीते;
हांस लाडक्या! नाच करी.
बाल्यचि रे! भरिसी भुवनी

- बालकवी

श्रीराम प्रसिष्ठान

बाल
शालिका प्रतिष्ठान

बालभारती - आठवणीतील कविता

जरा अस्मान झुकले

जरा अस्मान झुकले
शुभ्र तारकांचे झेले
क्षितिजाचे रंग रेखा
संथ पाण्यात न्हालेले
रान मुकाट झालेले
पक्षी पंखात मिटले
हळु चाहूल घेताना
पाणी दाण्डात हासले

जरा अस्मान झुकले
स्वर मेंदित भिजले
उस मळयाच्या गर्दीत
डोळे पाऊल चुकले

अशी लकाकली बोर
अंगभर चंद्रकोर
ऊस मळयाच्या गर्दीत
थोडे सांडले केशर !

- ना. धो. महानोर

श्रीराम प्रसिष्ठान

कोठुनि येते मला कळेना

कोठुनि येते मला कळेना
उदासीनता ही हृदयाला
काय बोचते ते समजेना
हृदयाच्या अंतर्हृदयाला ॥

येथे नाही तेथे नाही,
काय पाहिजे मिळावयाला?
कुणीकडे हा झुकतो वारा?
हाका मारी जीव कुणाला?

मुक्या मनाचे मुके बोल हे
घरे पाडिती पण हृदयाला
तीव्र वेदना करिती, परि ती
दिव्य औषधी कसली त्याला !

- बालकवी

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

आनंदी आनंद गडे

आनंदी आनंद गडे, इकडे तिकडे चोहिकडे
वरती खाली मोद भरे, वायूसंगे मोद फिरे
नभांत भरला,
दिशांत फिरला,
जगांत उरला
मोद विहरतो चोहिकडे

सूर्यकिरण सोनेरी हे, कौमुदि ही हसते आहे
खुल्ली संध्या प्रेमाने, आनंदे गाते गाणे
मेघ रंगले,
चित्त दंगले,
गान स्फुरले
इकडे, तिकडे, चोहिकडे

नीलनभी नक्षत्र कसे, डोकावुनि हे पाहतसे
कुणास बघते ? मोदाला;
मोद भेटला का त्याला ?
तयामधे तो,
सदैव वसतो,
सुखे विहरतो
इकडे, तिकडे, चोहिकडे

वाहति निर्झर मंदगती, डोलति लतिका वृक्षतटी
पक्षी मनोहर कूजित रे, कोणाला गातात बरे ?
कमल विकसले,
भ्रमर गुंगले,
डोलत वदले
इकडे, तिकडे, चोहिकडे

आनंदी आनंद गडे
प्रतिष्ठान

स्वार्थाच्या बाजारात, किती पामरे रडतात
त्यांना मोद कसा मिळतो, सोडुनि स्वार्था तो जातो
द्वेष संपला,
मत्सर गेला,
आता उरला
इकडे, तिकडे, चोहिकडे

- बालकवी

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

या बालांनो : पुंगीवाला

या बालांनो, या रे या !
लवकर भरभर सारे या !
मजा करा रे, मजा मजा !
आज दिवस तुमचा समजा.
स्वस्थ बसे,
तोचि फसे;
नवभूमी
दाविन मी,
या नगराला लागुनिया
सुंदर ती दुसरी दुनिया.
या बालांनो ! या रे या !
लवकर भरभर सारे या !

खळखळ मंजुळ गाति झरे,
गीत मधुर चहुंबाजु भरे;
जिकडे तिकडे फुलें फळें,
सुवास पसरे, रसहि गळे.
पर जयांचे,
सोन्याचे
ते रावे,
हेरावे.
तर मग कामें टाकुनी या
नवी बघाया ही दुनिया !
या बालांनो, या रे या !
लवकर भरभर सारे या !

पंख पाचुचे मोरांना,
टिपति पांखरें मोत्यांना,
पंख फडकती घोड्यांना,
मौज दिसे ही थोड्यांना.
चपलगती,

श्रीराम प्रिन्सिपल

हरिण किती !
देखावे
देखावे
तर मग लवकर धावुनी या
नवी बघाया ही दुनिया !
या बालांनो, या रे या
लवकर भरभर सारे या !

-भा. रा. तांबे

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

या जन्मावर, या जगण्यावर

या जन्मावर, या जगण्यावर, शतदा प्रेम करावे

चंचल वारा या जलधारा, भिजली काळी माती
हिरवे हिरवे प्राण तशी ही रुजून आली पाती
फुले लाजरी बघून कुणाचे, हळवे ओठ स्मरावे

रंगांचा उघडूनिया पंखा, सांज कुणी ही केली
काळोखाच्या दारावरती, नक्षत्रांच्या वेली
सहा ऋतूंचे सहा सोहळे, येथे भान हरावे

बाळाच्या चिमण्या ओठांतून, हाक बोबडी येते
वेलीवरती प्रेम प्रियेचे, जन्म फुलांनी घेते
नदीच्या काठी सजणासाठी, गाणे गात झुरावे

या ओठांनी चुंबून घेईन, हजारदा ही माती
अनंत मरणे झेलून घ्यावी, इथल्या जगण्यासाठी
इथल्या पिंपळ पानावरती, अवघे विश्व तरावे

-मंगेश पाडगांवकर

ॐ श्रीगणेशाय नमः
प्रतिष्ठान

आजीचे घड्याळ

आजीच्या जवळी घड्याळ कसले आहे चमत्कारिक,
देई ठेवुनि तें कुठे अजुनि हे नाही कुणा ठाउक;
त्याची टिक टिक चालते न कधिही, आहे मुके वाटते,
किल्ली देई न त्यास ती कधि, तरी ते सारखे चालते

"अभ्यासास उठीव आज मजला आजी पहाटे तरी,"
जेव्हा मी तिज सांगुनी निजतसे रात्री बिछान्यावरी
साडेपाचही वाजतात न कुठे तो हाक ये नेमकी
"बाळा झांजर जाहले, अरवला तो कोंबडा, उठ की !"

ताईची करण्यास जम्मत, तसे बाबूसवे भांडता
जाई संपुनियां सकाळ न मुळी पत्ता कधी लागता !
"आली ओटिवरी उन्हे बघ!" म्हणे आजी, "दहा वाजले !
जा जा लौकर !" कानि तो घणघणा घंटाध्वनी आदळे.

खेळाच्या अगदी भरांत गहुनी जाता अम्ही अंगणी
हो केव्हा तिन्हिसांज ते न समजे ! आजी परी आंतुनी
बोले, "खेळ पुरे, घरांत परता ! झाली दिवेलागण,
ओळीने बसुनी म्हणा परवचा ओटीवरी येऊन !"

आजीला बिलगून ऐकत बसू जेव्हा भुतांच्या कथा
जाई झोप उडून, रात्र किती हो ध्यानी न ये ऐकता !
"अर्धी रात्र कि रे" म्हणे उलटली, "गोष्टी पुरे ! जा पडा !"
लागे तो धिडधांग पर्वतिवरी वाजावया चौघडा

सांगे वेळ, तशाच वार-तिथीही आजी घड्याळातुनी
थंडी पाऊस ऊनही कळतसे सारें तिला त्यांतुनी
मौजेचे असले घड्याळ दडुनी कोठे तिने ठेविले?
गाठोडे फडताळ शोधुनि तिचे आलो ! तरी ना मिळे !

- केशवकुमार

मी फुल तृणातील इवले

जरी तुझीया सामर्थ्याने
ढळतील दिशाही दाही
मी फुल तृणातील इवले
उमलणार तरीही नाही.

शक्तीने तुझीया दिपुनी
तुज करतील सारे मुजरे
पण सांग कसे उमलावे
ओठातील गाणे हसरे?

जिंकील मला दंवबिंदु
जिंकील तृणाचे पाते
अन स्वतःस विसरून वारा
जोडील रेशमी नाते

कुरवाळीत येतील मजला
श्रावणातल्या जलधारा
सळसळून भिजली पाने
मज करतील सजल इशारे

रे तुझीया सामर्थ्याने
मी कसे मला विसरावे?
अन रंगांचे गंधांचे
मी गीत कसे गुंफावे?

येशील का संग पहाटे
किरणांच्या छेडीत तारा;
उधळीत स्वरातुनी भवती
हळु सोनेरी अभीसारा?

प्रतिष्ठान
श्रीश्री
ॐ

शोधित धुक्यातुनी मजला
दवबिंदू होउनी ये तू
कधी भिजलेल्या मातीचा
मृदु सजल सुगंधीत हेतू!

तू तुलाच विसरून यावे
मी तुझ्यात मज विसरावे
तू हसत मला फुलवावे
मी नकळत आणि फुलावे

पण तुझीया सामर्थ्याने
ढळतील दीशा जरी दाही
मी फुल तृणातील इवले
उमलणार तरीही नाही

मंगेश पाडगावकर

श्रीशिव प्रतिष्ठान

नीवडुंगाच्या शीर्ण फुलाचे

नीवडुंगाच्या शीर्ण फुलाचे
झुबे लालसर ल्यावे कानी ;
जरा शीरावे पदर खोचुनी
करवंदीच्या जाळीमधुनी.

शीळ खोल ये तळरानातून
भणभण वारा चढणीवरचा;
गालापाशी झीलमील लाडीक
स्वाद जीभेवर आंबट कच्चा.

नव्हती जाणीव आणि कुणाची
नव्हते स्वप्नही कुणी असावे;
डोंगर चढणीवरी एकटे
किती फिरावे... उभे रहावे.

पुन्हा कधी न का मिळायचे
ते माझेपण आपले आपण;
झुरते तन मन त्याच्यासाठी
उरते पदरी तीच आठवण ...

नीवडुंगाच्या लाल झुब्याची,
टपोर हिरव्या करवंदाची ...

- इंदीरा संत

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

औदुंबर

ऐल तटावर पैल तटावर हिरवाळी घेऊन
निळा सावळा झरा वाहतो बेटाबेटांतुन

चार घरांचे गांव चिमुकले पैल टेकडीकडे;
शेतमळ्यांची दाट लागली हिरवी गर्दी पुढे

पायवाट पांढरी तयांतुन अडवीतिडवी पडे;
हिरव्या कुरणांमधून चालली काळ्या डोहाकडे

झांकळुनी जळ गोड काळिमा पसरी लाटांवर;
पाय टाकुनी जळात बसला असला औदुंबर

- बालकवी

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

राजहंस

एका तळ्यात होती, बदके पिले सुरेख
होते कुरूप वेडे, पिल्लू तयांत एक

कोणी न त्यास घेई, खेळावयास संगे
सर्वाहूनी निराळे ते वेगळे तरंगे
दावूनी बोट त्याला, म्हणती हसून लोक
आहे कुरूप वेडे, पिल्लू तयांत एक

पिल्लास दुःख भारी, भोळे रडे स्वतःशी
भावंड ना विचारी, सांगेल ते कुणासी?
जे ते तयास टोची, दावी उगाच धाक
आहे कुरूप वेडे, पिल्लू तयांत एक

एके दिनी परंतु, पिल्लास त्या कळाले
भय वेड पार त्याचे, वाऱ्यासवे पळाले
पाण्यात पाहताना, चोरूनिया क्षणैक
त्याचेच त्या कळाले, तो राजहंस एक

- ग. दि. माडगुळकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

तुतारी

एक तुतारी द्या मज आणुनि
फुंकिन मी जी स्वप्राणाने
भेदुनि टाकिन सगळी गगनें
दीर्घ जिच्या त्या किंकाळीने
अशी तुतारी द्या मज लागुनी

अवकाशाच्या ओसाडीतले
पडसाद मुके जे आजवरी
होतील ते वाचाल सत्वरी
फुंक मारीता जिला जबरी
कोण तुतारी ती मज देईल?

रुढी, जुलूम यांची भेसूर
संताने राक्षसी तुम्हाला
फाडूनी खाती ही हतवेला
जल्शाची का? पुसा मनाला!
तुतारीने ह्या सावध व्हा तर!

चमत्कार! ते पुराण तेथुनी
सुंदर, सोज्वळ गोड मोठे
अलिकडले ते सगळे खोटे
म्हणती धरुनी ढेरी पोटे
धिक्कार अशा मूर्खालागुनी

जुने जाऊ द्या मरणालागुनी
जाळुनी किंवा पुरुनी टाका
सडत न एक्या ठायी ठाका
सावध! ऐका पुढल्या हाका
खांद्यास चला खांदा भिडवूनी

प्रतिष्ठान
श्री
ॐ

प्राप्तकाल हा विशाल भूधर
सुंदर लेणी तयात खोदा
निजनामे त्यावरती नोंदा
बसुनी का वाढविता मेदा?
विक्रम काही करा, चला तर!

धार धरलिया प्यार जीवावर
रडतील रडोत रांडापारे
गतशतकांची पापे घोरे
क्षालायाला तुमची रुधिरे
पाहिजेत रे! ख्रैण न व्हा तर!

धर्माचे माजवुनी अवडंबर
नीतीला आणिती अडथळे
विसरुनीया जे जातात खुळे
नीतीचे पद जेथे न ढळे
धर्म होतसे तेथेच स्थिर

हल्ला करण्या तर दंभावर
शूरांनो! या त्वरा करा रे!
समतेचा ध्वज उंच धरा रे!
नीतीची द्वाही पसरा रे!
तुतारीच्या ह्या सुराबरोबर

नियमन मनुजासाठी, मानव
नसे नियमनासाठी, जाणा;
प्रगतीस जर ते हाणी टोणा
झुगारुनी दे देऊनी बाणा
मिरवा नीज ओजाचा अभिनव!

श्रीराम प्रसिध्दान
ॐ

घातक भलत्या प्रतिबंधांवर
हल्ला नेण्या करा त्वरा रे!
उन्नतीचा ध्वज उंच धरा रे!
वीरांनो! तर पुढे सरा रे
आवेशाने गर्जत हर-हर!

पूर्वीपासूनी अजुनी सुरासुर
तुंबळ संग्रामाला करिती
संप्रति दानव फार माजती
देवावर झेंडा मिरवीती!
देवांच्या मदतीस चला तर!

- केशवसुत

श्रीराम प्रसिष्ठान

चित्रवीणा

निळ्या जळावर कमान काळी कुठे दुधावर आली शेते
थंडाव्याची कारंजिशी कुठे गर्द बांबूची बेटे

जिकडे तिकडे गवत बागडे कुठे भित्तिच्या चढे कडेवर
ती म्हातारी थरथर कापे सुखासवे होउनी अनावर

तारांमधला पतंग कोठे भुलून गेला गगनमंडला
फणा डोलवित झोंबू पाहे अस्त-रवीच्या कवचकुंडला

उंचवट्यावर म्हशी गोठल्या तसेच कोठे काजळ काळे
वर्ख तृप्तीचा पानोपानी बघून झाले ओले-ओले

कोठे तुटल्या लाल कड्यावर चपळ धीट बकरीची पोरे
एक त्यातले लुचे आईला सटीन कान्ती गोरे गोरे

फुलपंखरी फूलथव्यांवर कुठे सांडली कुंकुमटिंबे
आरसपानी पाण्यावरती तरत्या बगळ्यांची प्रतिबिंबे

कुठे आवळीवरी कावळा मावळतीचा शकून सांगे
पूर्वेला राऊळ इंद्राचे कोरीव संगमरवरी रंगे

घाटामध्ये शिरली गाडी अन् रात्रीचा पडला पडदा
पण चित्रांची विचित्रवीणा अजून करते दिडदा दिडदा

- बा. भ. बोरकर

विश्व प्रसिद्ध
श्रीराम प्रसिद्ध
विश्व प्रसिद्ध

गणपत वाणी

गणपत वाणी बिडी पिताना
चावायाचा नुसतीच काडी;
म्हणायचा अन मनाशीच की
या जागेवर बांधिन माडी;

मिचकावुनि मग उजवा डोळा
आणि उडवुनी डावी भिवयी,
भिरकावुनि ती तशीच द्यायचा
लकेर बेचव जैसा गवई.

गिऱ्हाईकाची कदर राखणे;
जिरे, धणे अन धान्ये गळित,
खोबरेल अन तेल तिळीचे
विकून बसणे हिशेब कोळित;

स्वप्रांवरती धूर सांडणे
क्वचित बिडीचा वा पणतीचा
मिणमिण जळत्या; आणि लेटणे
वाचित गाथा श्रीतुकयाचा.

गोणपटावर विटकरंंगी
सतरंजी अन उशास पोते;
आडोशाला वास तुपाचा;
असे झोपणे माहित होते.

काडे गणपत वाण्याने ज्या
हाडांची ही ऐशी केली
दुकानातल्या जमीनीस ती
सदैव रुतली आणिक रुतली.

गणेश प्रतिष्ठान

काड्या गणपत वाण्याने ज्या
चावुनि चावुनि फेकुन दिधल्या,
दुकानांतल्या जमीनीस त्या
सदैव रुतल्या आणिक रुतल्या.

गणपत वाणी बिडी बापडा
पितांपितांना मरून गेला;
एक मागता डोळे दोन
देव देतसे जन्मांधाला

- बा.सी. मर्ढेकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

सहानभूती

उभे भंवती प्रासाद गगनभेदी
पथी लोकांची होय दाट गर्दी

प्रभादिपांची फुले अंतराळी
दौलतीची नित चालते दिवाळी

कोपर्याशी गुणगुणत अन अभन्ग
उभा केव्हाचा एक तो अपन्ग

भोवतीचा अन्धार जो निमाला
हृदयी त्याच्या जणु जात आश्रयाला

जीभ झालेली ओरडूनी शोष
चार दिवसांचा त्यात ही उपास

नयन थिजले थरथरती हात पाय
रुप दैन्याचे उभे मूर्त काय ?

कीव यावी पण तयाची कुणाला
जात उपहासुनी पसरल्या कराला

तोची येइ कुणी परतूनी मजुर
बघूनी दीना त्या उभारुनी उर

म्हणे राहीन दिन एक मी उपाशी
परि लाभु दे दोन घास त्यासी

खिसा ओतुनी त्या मुक्या ओन्जळीत
चालू लागे तो दीनबन्धू वाट

आणि धनिकांची वाहने पथात
जात होती ती आपुल्या मदात.

- कुसुमाग्रज

सहानभूती
प्रतिष्ठान

आम्ही कोण?

आम्ही कोण म्हणूनि काय पुससी? आम्ही असू लाडके-
देवाचे दिधले असे जग तये आम्हांस खेळावया;
विश्वी या प्रतिभावले विचरतो चोहीकडे लीलया,
दिक्कालांतुनि आरपार अमुची दृष्टी पहाया शके
सारेही बडिवार येथिल पहा! आम्हांपुढे ते फिके;
पाणिस्पर्शच आमुचा शकतसे वस्तुंप्रती द्यावया -
सौंदर्यातिशया, अशी वसतसे जादू करांमाजि या;
फोले पाखडिता तुम्ही, निवडितो ते सत्त्व आम्ही निके!

शून्यामाजि वसाहती वसविल्या कोणी सुरांच्या बरे?
पृथ्वीला सुरलोक साम्य झटती आणावया कोण ते?
ते आम्हीच, सुधा कृतींमधुनिया ज्यांच्या सदा पाझरे;
ते आम्हीच शरण्य, मंगल तुम्हां ज्यांपासुनी लाभते!

आम्हांला वगळा - गतप्रभ झणी होतील तारांगणे;
आम्हांला वगळा - विकेल कवडीमोलावरी हे जिणे!

- केशवसुत

आम्हीच प्रतिष्ठान

दगडाची पार्थिव भिंत

मी मुक्तामधले मुक्त - तू कैद्यांमधला कैदी।
माझे नि तुझे व्हायाचे - ते सूर कसे संवादी?

माझ्यावर लिहिती गीते - या मंद-समीरण लहरी।
माझ्यावर चित्रित होते - गरूडाची गर्द भरारी।।

जड लंगर तुझिया पायी - तू पीस कसा होणार?
माझ्याहून आहे योग्य - भूमीला प्रश्न विचार।।

आभाळ म्हणाले 'नाही' - भूमिही म्हणाली 'नाही'।
मग विनायकाने त्यांची - आळवणी केली नाही।।

पापण्यांत जळली लंका - लाह्यांपरि आसू झाले।
उच्चारून होण्याआधी - उच्चाटन शब्दां आले।

की जन्म घ्यायच्या वेळी - गंगेस हिमालय नाही।
शाई न स्पर्शली असूनी - हे अभंग नदिच्या 'बाही'।।

दगडाची पार्थिव भिंत - ती पुढे अकल्पित सरली।
'मी कागद झाले आहे - चल लिही' असे ती वदली।

- मनमोहन नातू

आर्य समाज प्रतिष्ठान

सागरा प्राण तळमळला !

ने मजसी ने परत मातृभूमीला, सागरा प्राण तळमळला ! ॥धृ०॥

भूमातेच्या चरणतला तूज धूता, मी नित्य पाहिला होता ;
मज बदलासी अन्य देशिं चल जाउं; सृष्टिची विविधता पाहू .
तैं जननी हृद् विरहशंकितहि झालें, परि तुवां वचन तिज दिधलें,
'मार्गज्ञ स्वयें मीच पृष्ठीं वाहीन, त्वरित या परत आणीन !'
विश्वसलों या तव वचनीं, मी,
जगदनुभवयोगें बनूनी, मी,
तव अधिक शक्त ऊद्धरली मी,
'येईत त्वरें" कथुनि सोडिलें तिजला,
सागरा, प्राण तळमळला ! ॥ १ ॥

शुक पंजरिं वा हरीण शिरावा पाशीं, ही फसगत झाली तैशी !
भूविरह कसा सतत साहं यापुढतीं, दश दिशा तमोमय होती,
गुणसुमनें मी वेंचियली या भावें, कीं, तिनें सुगंधा घ्यावें !
जरि उद्धरणीं व्यय न तिच्या हो साचा, हा व्यर्थ भार विद्येचा.
ती आम्रवृक्ष-वत्सलता, रे,
नव कुसुमयुता त्या सुलता, रे,
तो बालगुलाबहि आतां, रे,
फुलबाग मला, हाय! पारखा झाला!
सागरा, प्राण तळमळला ! ॥ २ ॥

नभिं नक्षत्रें बहुत, एक परि प्यारा- मज भरतभूमिचा तारा.
प्रासाद ईथें भव्य; परी मज भारी- आईची झोपडी प्यारी.
तिजवीण नको राज्य, मज प्रिय साचा वनवास तिच्या जरी वनिंचा.
भुलविणें व्यर्थ हें आता, रे,
बहु जिवलग गमते चित्ता, रे,
तुज सरित्पते, जी सरिता रे,
तद्विरहाची शपथ घालतो तुजला
सागरा, प्राण तळमळला ॥ ३ ॥

या फेनमिषें हंससि, निर्दया, कैसा, कां वचन भंगिसी ऐसा ?
त्वस्वामित्वा सांप्रति जी मिरवीते, भिऊनि कां आंग्लभूमीतें,

साहित्य प्रतिष्ठान

मन्मातेला अबल म्हणुनि फसवीसी ? मज विवासनाते नेसी ?
जरि आंग्लभूमि भयभीता, रे,
अबला न माझी ही माता, रे,
कथिल हें अगस्तिस आतां, रे,
जो आंचमनी एक क्षणी तुज प्याला,
सागरा, प्राण तळमळला ॥ ४ ॥

- स्वा. विनायक दामोदर सावरकर

ॐ श्रीह्रिय प्रतिष्ठान

कवी ते होते कसे आननी ?

कवी ते होते कसे आननी ?

(हे कवी आपण ओळखले असतीलच, खात्रीसाठी शेवटचे पान पहा)

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान
ॐ

बालभारती - आठवणीतील कविता

मृग

माउलीच्या दुधापरी
आले मृगाचे तुषार,
भुकेजल्या तान्ह्यासम
तोंड पसरी शिवार

तुकोबाच्या अभंगाला
मंद चिपळ्याची साथ,
भरारतो रानवारा
तसा झाडाझुडूपांत

पिऊनिया रानवारा
खोंड धांवे वारेमाप,
येतां मातीचा सुगंध
स्तब्ध झाले आपोआप

अवखळ बाळापरी
पक्षी खेळती मातींत,
उभारल्या पंखावरी
थेंब टपोरे झेलीत

धारा वर्षतां वरुन
बैल वशिंड हालवी,
अवेळीच फुटे पान्हा
गाय वत्साला बोलवी

गांवानेच उंच केला
हात दैवी प्रासादास
भिजुनिया चिंब झाला
गांवदेवीचा कळस
-ग. दि. माडगुळकर

श्रीराम प्रसिध्दान
ॐ

नको नको रे पावसा ...!!

नको नको रे पावसा
असा अवेळी धिंगाणा
घर माझे चंद्रमौळी
आणि दारात सायली;

नको नाचूं तडातडा
असा कौलारावरुन,
तांबे सतेलीपातेलीं
आणू भांडी मी कोटून?

नको करु झोंबाझोंबी
माझी नाजूक वेलण,
नको टाकू फुलमाळ
अशी मातीत लोटून;

आडदांडा नको येउं
झेपावत दारांतून,
माझे नेसूचे जुनेर
नको टांकू भिजवून;

किती सोसले मी तुझे
माझे एवढे ऐक ना,
वाटेवरी माझा सखा
त्याला माघारी आण ना;

वेशीपुढे आठ कोस
जा रे आडवा धावत,
विजेबाई, कडाडून
मागे फिरव पांथस्थ;

आणि पावसा राजसा

प्रतिष्ठान
श्रीश्री
ॐ

नीट आण सांभाळून,
घाल कितीही धिंगाणा
मग मुळी न बोलेन;

पितळेची लोटीवाटी
तुझ्यासाठी मी मांडीन,
माझ्या सख्याच्या डोळ्यांत
तुझ्या विजेला पूजीन;

नको नको रे पावसा
असा अवेळी धिंगाणा
घर माझे चंद्रमौळी
आणि दारात सायली....

- इंदिरा संत

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

किती तरी दिवसांत

किती तरी दिवसांत
नाही चांदण्यात गेलो
किती तरी दिवसांत
नाही नदीत डुंबलो

खुल्या चांदण्याची ओढ
आहे माझी ही जुनीच
आणि वाहत्या पाण्याची
शीळ ओळखीची तीच.

केव्हा तरी चांदण्यात
पुन्हा जाऊन निर्भय
गावाकडच्या नदीत
होईन मी जलमय.

आज अंतरांत भीती
खुल्या चांदण्याची थोडी
आणि नदीचा प्रवाह
अंगावर कांटा काढी.

बरा म्हणून हा इथे
दिवा पारवा पा-याचा
बरी तोतर्या नळाची
शिरीं धार मुखीं ऋचा

- बा. सी. मर्ढेकर

प्रतिष्ठान
श्रीराम

देणा-याने देत जावे

देणा-याने देत जावे
घेणा-याने घेत जावे

हिरव्या पिवळ्या माळावरुनी
हिरवी पिवळी शाल घ्यावी
सह्याद्रीच्या कड्यावरुनी
छातीसाठी ढाल घ्यावी

वेड्यापिशा ढगांकडून
वेडेपिसे आकार घ्यावे
रक्तामधल्या प्रश्नासाठी
पृथ्वीकडून होकार घ्यावे

उसळलेल्या दर्याकडून
पिसाळलेली आयाळ घ्यावी
भरलेल्या भीमेकडून
तुकोबाची माळ घ्यावी

देणा-याने देत जावे
घेणा-याने घेत जावे
घेता घेता एक दिवस
देणा-याचे हात घ्यावे.

- विंदा करंदीकर

विंदा करंदीकर
प्रतिष्ठान

पृथ्वीचे प्रेमगीत

युगामागुनी चालली रे युगे ही
करावी किती भास्करा वंचना
किती काळ कक्षेत धावू तुझ्या मी
कितीदा करु प्रीतीची याचना

नव्हाळीतले ना उमाळे उसासे
न ती आग अंगात आता उरे
विझोनी आता यौवनाच्या मशाली
ऊरी राहीले काजळी कोपरे

परी अंतरी प्रीतीची ज्योत जागे
अविश्रांत राहिल अन् जागती
न जाणे न येणे कुठे चालले मी
कळे तू पुढे आणि मी मागुती

दिमाखात तारे नटोनी थटोनी
शिरीं टाकिती दिव्य उल्काफुले
परंतु तुझ्या मूर्तीवाचून देवा
मला वाटते विश्व अंधारले

तुवा सांडलेले कुठे अंतराळात
वेचूनिया दिव्य तेजःकण
मला मोहवाया बघे हा सुधांशू
तपाचार स्वीकारुनी दारुण

निराशेत सन्यस्त होऊन बैसे
ऋषींच्या कुळी उत्तरेला ध्रुव
पिसाटापरी केस पिंजारुनी हा
करी धूमकेतू कधी आर्जव

प्रतिष्ठान
श्री
ॐ

पिसारा प्रभेचा उभारून दारी
पहाटे उभा शुक्र हा प्रेमळ
करी प्रीतीची याचना लाजुनी
लाल होऊनिया लाजरा मंगळ

परी दिव्य ते तेज पाहून पूजून
घेऊ गळ्याशी कसे काजवे
नको क्षुद्र शृंगार तो दुर्बळांचा
तुझी दूरता त्याहुनी साहवे

तळी जागणारा निखारा उफाळून
येतो कधी आठवांनी वर
शहारून येते कधी अंग तूझ्या
स्मृतीने उले अन् सले अंतर

गमे की तुझ्या रुद्र रूपात जावे
मिळोनी गळा घालुनीया गळा
तुझ्या लाल ओठातली आग प्यावी
मिठीने तुझ्या तीव्र व्हाव्या कळा

अमर्याद मित्रा तुझी थोरवी अन्
मला ज्ञात मी एक धुलिःकण
अलंकारण्याला परी पाय तूझे
धुळीचेच आहे मला भूषण

- कुसुमाग्रज

श्रीशिव प्रतिष्ठान

पोटापुरता पसा पाहिजे

पोटापुरता पसा पाहिजे नको पिकाया पोळी
देणार्याचे हात हजारो दुबळी माझी झोळी

हवास तितका पाडी पाऊस देवा वेळोवेळी
चोचीपुरता देवो दाणा माय माउली काळी
एक वीतिच्या वितेस पुरते तळ हाताची थाळी
देणार्याचे हात हजारो दुबळी माझी झोळी

महाल गाद्या नकोत नाथा माथ्यावर दे छाया
गरजेपुरती देई वसने जतन कराया काया
गोठविणारा नको कडाका नको उन्हाची होळी
देणार्याचे हात हजारो दुबळी माझी झोळी

होते तितुके देई याहुन हट्ट नसे गा माझा
सौख्य देई वा दुःख ईश्वरा रंक करी वा राजा
अपुरेपण हि न लगे, न लगे पस्तावाची पाळी
देणार्याचे हात हजारो दुबळी माझी झोळी

-

श्रीराम प्रिन्सिपल

या नभाने या भुईला दान द्यावे

या नभाने या भुईला दान द्यावे
आणि या मातीतून चैतन्य गावे
कोणती पुण्ये अशी येती फळाला
जोंधळ्याला चांदणे लगडून जावे

या नभाने या भुईला दान द्यावे
आणि माझ्या पापणीला पूर यावे
पाहता सुगंध कांती सांडलेली
पाखरांशी खेळ मी मांडून गावे

गुंतलेले प्राण या रानात माझे
फाटकी ही झोपडी काळीज माझे
मी असा आनंदुन बेहोष होता
शब्दगंधे तू मला बाहंत घ्यावे

- ना. धों. महानोर

श्रीराम प्रिन्सिपल

दिवटी

आधी होते मी दिवटी
शेतकर्यांची आवडती
झाले इवली मग पणती
घरांघरांतून मीणमीणती!!

समई केले मला कुणी
देवापुढती नेवोनी
निघुनी आले बाहेर
सोडीत काळासा धूर!!

काचेचा मग महाल तो
कुणी बांधुनी मज देतो
कंदील त्याला जन म्हणती
मीच त्यातील प्रिय ज्योती !!

बत्तीचे ते रूप नवे
पुढे मिळाले मज बरवे
वरात मज वाचून अडे
झगझगाट तो कसा पडे!!

आता झाले मी बीजली
घरे मंदीरे लखलखली
देवा ठाउक काय पुढे
नवा बदल माझ्यात घडे .

एकच ठावे काम मला
प्रकाश द्यावा सकलांला
कसलेही मज रूप मिळो
देह जळो अन् जग उजळो!!

- वी. म. कुलकर्णी

श्रीराम प्रसिध्दान
ॐ

पिवळे तांबूस उन कोवळे

पिवळे तांबूस उन कोवळे पसरे चौफेर
ओढा नेई सोने वाटे वाहुनिया दूर.

झाडांनी किती मुकुट घातले डोकीस सोनेरी
कुरणांवर शेतात पसरला गुलाल चौफेरी!

हिरवे हिरवे गार शेत हे सुंदर साळीचे
झोके घेते कसे, चहुकडे हिरवे गालीचे!

सोनेरी, मखमली, रुपेरी, पंख कितीकांचे
रंग किती वर तरहे तरहेचे इन्द्रधनुष्याचे.

अशी अचल फुलपांखरे फुले साळीस जणु फुलती
साळीवर झोपली जणु का पाळण्यात झुलती.

झुळकन, सुळकन इकडुन तिकडे किती दुसरी उडती !
हीरे, माणके, पांचू फुटुनी पंखची गरगरती !

पहा पांखरे चरोनी होती झाडावर गोळा .
कुठे बुडाला पलिकडिल तो सोन्याचा गोळा?

- भा. रा. तांबे

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

बाळ, चालला रणा

बाळ, चाललासे रणा
घरा बांधिते तोरण,
पंचप्राणांच्या ज्योतींनीं
तुज करिते औक्षण.

याच विक्रमी बाहुंनी
स्वतंत्रता राखायची,
खांद्यावरी या विसावे
शांती उद्याच्या जगाची.

म्हणूनिया माझ्या डोळा
नाही थेंबही दुःखाचा,
मीही महाराष्ट्र कन्या
धर्म जाणते वीरांचा.

नाही एकही हुंदका
मुखावाटे काढणार,
मीच लावुनी ठेविली
तुझ्या तलवारीस धार.

अशुभाची सावलीही
नाही पडणार येथे
अरे मीही सांगते ना
जीजा लक्ष्मीशी नाते.

तुझ्या शस्त्रांना, अस्त्रांना
शक्ती देईल भवानी,
शिवरायांचे स्वरुप
आठवावे रणांगणी.

घन्य करी माझी कूस
येई विजयी होऊन,
पुन्हा माझिया हाताने
दूधभात भरवीन.

-पदमा गोळे

आर्य समाज
प्रतिष्ठान

मराठी

लाभले आम्हास भाग्य बोलतो मराठी
जाहलो खरेच धन्य ऐकतो मराठी
धर्म, पंथ, जात एक जाणतो मराठी
एवढ्या जगात माय मानतो मराठी

आमुच्या मनामनात दंगते मराठी
आमुच्या रगरगात रंगते मराठी
आमुच्या उराउरात स्पंदते मराठी
आमुच्या नसानसात नाचते मराठी

आमुच्या पिलापिलात जन्मते मराठी
आमुच्या लहानग्यात रांगते मराठी
आमुच्या मुलामुलीत खेळते मराठी
आमुच्या घराघरात वाढते मराठी

आमुच्या कुलाकुलात नांदते मराठी
येथल्या फुलाफुलात हासते मराठी
येथल्या दिशादिशात दाटते मराठी
येथल्या नगानगात गर्जते मराठी

येथल्या दरीदरीत हिंडते मराठी
येथल्या वनावनात गुंजते मराठी
येथल्या तरुलतात साजते मराठी
येथल्या कळीकळीत लाजते मराठी

येथल्या नभामधून वर्षते मराठी
येथल्या पिकांमधून डोलते मराठी
येथल्या नद्यांमधून वाहते मराठी
येथल्या चराचरात राहते मराठी

पाहुणे जरी असंख्य पोसते मराठी
आपुल्या घरात हाल सोसते मराठी
हे असे कितीक 'खेळ' पाहते मराठी
शेवटी मदांध तख्त फोडते मराठी

- सुरेश भट

प्रतिष्ठान
श्रीराम
ॐ

उत्तुंग आमुची उत्तर सीमा

उत्तुंग आमुची उत्तर सीमा इंच इंच लढवू
अभिमान धरू, बलिदान करू, ध्वज उंच उंच चढवू

परक्यांचा येता हल्ला, प्रत्येक घर बने किल्ला
हे कोटि कोटि भुजदंड, होतील इथे ध्वजदंड
छातीची करुनी ढाल, लाल या संगिनीस भिडवू

बलवंत उभा हिमवंत, करि हैवानाचा अंत
हा धवलगिरी हा नंगा, हा त्रिशूळ कांचनगंगा
जरि झुंड पुंड शत्रूंची आली, खिंड खिंड लढवू

जरि हजार अमुच्या जाती, संकटामध्ये विरघळती
परचक्र येतसे जेव्हा, चौदांची एकच जिव्हा
मग पक्ष, पंथ जरि लक्ष आमुचे, सागरात बुडवू

राष्ट्राचा दृढ निर्धार, करु प्राणपणे प्रतिकार
ह्या नसानसांतिल रक्त, जाळील आसुरी तख्त
आम्ही न कुणाचे दास, नवा इतिहास पुन्हा घडवू

अन्याय घडो शेजारी, की दुनियेच्या बाजारी
धावून तिथेही जाऊ, स्वातंत्र्य-मंत्र हा गाऊ
स्वातंत्र्य, बंधुता, समता यांचा घोष सदा घुमवू

- वसंत बापट

आर्य समाज प्रतिष्ठान

खरा तो एकची धर्म

खरा तो एकची धर्म,
जगाला प्रेम अर्पावे

जगी जे हीन अतिपतित,
जगी जे दीन पददलित
तयां जाऊन उठवावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

जयांना कोणी ना जगती
सदा ते अंतरी रडती
तयां जाऊन सुखवावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

समस्तां धीर तो द्यावा,
सुखाचा शब्द बोलावा
अनाथा साह्य ते द्यावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

सदा जे आर्त अतिविकल,
जयांना गांजती सकल
तयां जाऊन हसवावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

कुणा ना व्यर्थ शिणवावे,
कुणा ना व्यर्थ हिणवावे
समस्तां बंधु मानावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

श्रीराम प्रसिध्दान

प्रभूची लेकरे सारी
तयाला सर्वही प्यारी
कुणा ना तुच्छ लेखावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

असे जे आपणापाशी,
असे जे वित्त वा विद्या
सदा ते देतची जावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

भरावा मोद विश्वात
असावे सौख्य जगतात
सदा हे ध्येय पूजावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

असे हे सार धर्माचे
असे हे सार सत्याचे
परार्थी प्राणही द्यावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

जयाला धर्म तो प्यारा,
जयाला देव तो प्यारा
तयाने प्रेममय व्हावे,
जगाला प्रेम अर्पावे

- साने गुरुजी

श्रीसिद्ध प्रतिष्ठान

रुद्रास आवाहन

डुमडुमत डमरू ये, खणखणत शूल ये,
शंख फुंकत ये, येई रुद्रा!
प्रलयघनभैरवा, करीत कर्कश रंवा
क्रूर विक्राळ घे क्रुध्द मुद्रा !

कडकडा फोड नभ, उडव उडुमक्षिका,
खडबडवि दिग्गजां, तुडव रविमालिका,
मांड वादळ, उधळ गिरी जशी मृत्तिका
खवळवीं चहुंकडे या समुद्रां !

पाड सिंहासने दुष्ट हीं पालथीं,
ओढ हत्तीवरुनी मत्त नृप खालती,
मुकुट रंकास दे, करटी भूपाप्रती,
झाड खटखट तुझे खड्ग क्षुद्रां !

जळ तडागं सडे, बुडबुडे, तडतडे
"शांति ही!" बापुडे बडबडति जन-कीडे !
धडधडा फोड तट! रुद्र ये चहुंकडे,
धगधगित अग्निमंधि उजळ भद्रा !

पूर्वी नरसिंह तूं प्रगटुनी फाडिले
दुष्ट जयीं अन्य गृहीं दरवडे पाडिले,
बनुनि नृप, तापुनी चंड, जन नाडिले
दे जयांचें तयां वीरभद्रा!

- भा. रा. तांबे

श्रीराम प्रसिध्दान

मंथर नाग

ओतीत विखारी वातावरणी आग
हा वळसे घालित आला मंथर नाग,
मधुनीच उभारी फणा, करी फूत्कार
ये ज्वालामुखिला काय अचानक जाग!

कधि लवचिक पाते खड्गाचे लवलवते,
कधि वज्र धरेवर गगनातुन कडकडते,
कधि गर्भरेशमी पोत मधे जरतार
प्रमदेचे मादक वस्त्र जणू सळसळते.

मार्गावर याच्या लवत तृणाची पाती
पर्णावर सुमने मोडुनि माना पडती
थरथरती झुडुपे हादरती नववेली
जग गुलाम सारे या सम्राटापुढती.

चालला पुढे तो-काय ऐट!आनंद!
अग्नीचा ओहळ ओहळतो जणु मंद,
टाकली यमाने कट्यार वा कनकाची
चालली बळींचा वेध घेत ही धुंद.

वा ताण्डव करता सोम प्राशुनी काली
रक्तात नाहली, शिरमुंडावळ भाली
थयथया नाचता नरड्यांवर प्रेतांच्या,
हे कंकण निखळुनि पडले भूवर काली.

चालला पुढे तो लचकत मुरडत मान,
अवतरे मूर्तिमान् मल्हारातिल तान
चांचल्य विजेचे, दर्याचे गांभीर्य
चालला मृत्युचा मानकरीच महान!

श्रीराम प्रसिध्दान

हा थांब-कुणाची जाळीमधे चाहूल,
अंगारकणापरि नयन कुणाचे लाल,
आरक्त ओठ ते ध्वजा जणू रक्ताच्या,
रे नकूल आला! आला देख नकूल!

थबकलाच जागी सर्प घालुनी वळसा,
रिपु समोर येता सोडुनि अन् आडोसा,
भूमीस मारुनी मागे तीव्र तडाखा,
घे फणा उभारुन मरणाचा कानोसा.

पडलीच उडी! की तडितेचा आघात!
उल्केपरि तळपत कण्यात घुसले दात,
विळख्यावर विळखे कसून चढवी सर्प,
फुंफाट करी अन् पिशापरी त्वेषात!

रण काय भयानक, लोळे आग जळात!
आदळती, वळती, आवळती क्रोधात,
जणू जिंकायासी गगनाचे स्वामित्व
आषाढघनांशी झुंजे वादळवात!

क्षणि धुळीत गेली वहात तो विषधार
शतखंडित झाले ते गर्वोन्नत ऊर
विच्छिन्न तनूतुनि उपसुनि काढुनि दात
वार्यापरि गेला नकुल वनातुनि दूर.

संग्राम सरे , रक्ताचे ओघळ जाती,
आनंदे न्हाती त्यात तृणाची पाती,
पिंजून कापसापरी पडे तो नाग,
ते खंड गिळाय़ा जमले किटक भोती!

-कुसुमाग्रज

प्रतिष्ठान
श्रीराम
ॐ

भंगु दे काठिन्य माझे

भंगु दे काठिन्य माझे
आम्ल जाउ दे मनीचे
येऊ दे वाणीत माझ्या
सूर तुझ्या आवडीचे

ज्ञात हेतूतील माझ्या
दे गळू मालिन्य, आणि
माझिया अज्ञात टाकीं
स्फूर्ती-केंद्री त्वद्बियाणीं

राहू दे स्वातंत्र्य माझे
फ्रक्त उच्चारतलें गा,
अक्षरां आकार तूझ्या
फुफ्फुसांचा वाहुं दे गा.

लोभ जीभेचा जळू दे
दे थिजू विद्वेष सारा
द्रौपदीचे सत्व माझ्या
लाभू दे भाषा शरीरा

जाऊ दे 'कार्पण्य' 'मी' चे
दे धरु सर्वास पोटी
भावनेला येऊ देगा
शास्त्र काट्याची कसोटी

खांब दे ईर्ष्येस माझ्या
बाळगू तूझ्या तपाचे;
नेऊं दे तीतून मातें
शब्द तूझ्या स्पंदनांचे

श्रीराम प्रसिध्दान

ती फुलराणी

हिरवे हिरवे गार गालिचे, हरित तृणाच्या मखमालीचे
त्या सुंदर मखमालीवरती, फुलराणी ही खेळत होती
गोड निळ्या वातावरणात, अब्याज मने होती डोलत
प्रणयचंचल त्या भृलीला, अवगत नव्हत्या कुमारीकेला
आईच्या मांडीवर बसुनी, झोके घ्यावे गावी गाणी
याहुनी ठावे काय तियेला, साध्या भोळ्या फुलराणीला?

पूरा विनोदी संध्यावात, डोल डोलवी हिरवे शेत
तोच एकदा हासत आला, चुंबून म्हणे फुलराणीला
"छानी माझी सोनुकली ती, कुणाकडे गं पहात होती?
कोण बरे त्या संध्येतुन, हळूच पहाते डोकावून?
तो रविकर का गोजिरवाणा, आवडला आमुच्या राणीला?"
लाज लाजली ह्या वचनांनी, साधी भोळी ती फुलराणी

आंदोली संध्येच्या बसुनी, झोके झोके घेते रजनी
त्या रजनीचे नेत्र विलोल, नभी चमकती ते ग्रहगोल
जादू टोणा त्यांनी केला, चैन पडेना फुलराणीला
निजली शेते निजले रान, निजले प्राणी थोर लहान
अजून जागी फुलराणी ही, आज कशी ताळ्यावर नाही?
लागेना डोळ्याशी डोळा, काय जाहले फुलराणीला

या कुंजातून त्या कुंजातून, इवल्याशा या दिवट्या लावून
मध्यरात्रीच्या निवांत समयी, खेळ खेळते वनराणी ही
त्या देवीला ओव्या सुंदर, निर्झर गातो त्या तालावर
झुलुनी राहिले सगळे रान, स्वप्नसंगमी दंग होऊन
प्रणय चिंतनी विलीन वृत्ती, कुमारिका ही डोलत होती
डुलता डुलता गुंग होऊनि, स्वप्ने पाही मग फुलराणी

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

कुणी कुणाला अवकाशांत, प्रणयगायनें होतें गात;
हळूच मागुनि आले कोण, कुणी कुणा दे चुंबनदान?"
प्रणय खेळ हे पाहुन चित्तीं, विरहार्ता फुलराणी होती;
तों व्योमींच्या प्रेमदेवता, वार्यावरती फिरतां फिरतां-
हळूच आल्या उतरून खालीं, फुलराणीसह करण्या केली.
परस्परांना खुणवुनि नयनीं, त्या वदल्या ही अमुची राणी?

स्वर्भुमीचा जुळवित हात, नाच नाचतो प्रभात वात
खेळूनी दमल्या त्या ग्रह माला, हळूच लागती लपावयाला
आकाशाची गंभीर शांती, मंद मंद ये अवनी वरती
विरू लागले संशय जाल, संपत ये विरहाचा काल
शुभ्र धुक्याचे वख लेऊनी, हर्षनिर्भरा नटली अवनी
स्वप्रसंगमी रंगत होती, तरीही अजुनि फुलराणी ती,

तेजोमय नव मंडप केला, लख्ख पांढरा दाही दिशांना,
जिकडे तिकडे उधळित मोती, दिव्य वऱ्हाडी गगनी येती,
लाल सुवर्णी झगे घालूनी, हासत हासत आले कोणी,
कुणी बांधिला गुलाबि फ्रेटा, झगमगणारा सुंदर मोठा,
आकाशी चंडोल चालला, हा वाडनिश्चय करावयाला,
हे थाटाचे लग्न कुणाचे, साध्या भोळ्या फुलराणीचे,

गाऊ लागले मंगल पाठ, सृष्टीचे गाणारे भाट,
वाजवि सनई मारुत राणा, कोकिळ घे तानावर ताना,
नाचू लागले भारद्वाज, वाजविती निर्झर पखवाज,
नवरदेव सोनेरी रविकर, नवरी ही फुलराणी सुंदर,
लग्न लागते सावध सारे, सावध पक्षी सावध वारे,
दवमय हा अंतःपट फिटला, भेटे रविकर फुलराणीला,

वधू वरांना दिव्य रवानी, कुणी गायली मंगल गाणी,
त्यात कुणीसे गूफित होते, परस्परांचे प्रेम अहा ते,
आणिक तेथिल वनदेवीही, दिव्य आपुल्या उच्छवासांही,
लिहित होत्या वातावरणी, फुलराणीची गोड कहाणी,
गुंगत गुंगत कवि त्या ठायी, स्फुर्ती सह विहराया जाई,
त्याने तर अभिषेकच केला, नवगीतांनी फुलराणीला,

- बालकवी

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

बालभारती प्रतिष्ठान

दोन दिवस

दोन दिवस वाट पाहण्यात गेले; दोन दुःखात गेले
हिशोब करतो आहे किती राहिलेत डोईवर उन्हाळे

शेकडोवेळा चंद्र आला, तारे फुलले, रात्र धुंद झाली
भाकरीचा चंद्र शोधण्यातच जिंदगी बर्बाद झाली

हे हात माझे सर्वस्व, दारिद्र्याकडे गहाणच राहिले
कधी माना उंचावलेले, कधी कलम झालेले पाहिले

हरघडी अश्रू वाळविले नाहीत; पण असेही क्षण आले
तेव्हा अश्रूच मित्र होऊन साहाय्यास धावून आले

दुनियेचा विचार हरघडी केला अगा जगमय झालो
दुःख पेलावे कसे, पुन्हा जगावे कसे, याच शाळेत शिकलो

झोतभट्टीत शेकावे पोलाद तसे आयुष्य छान शेकले
दोन दिवस वाट पाहण्यात गेले; दोन दुःखात गेले।

- नारायण सुर्वे

श्रीराम प्रिन्सिपल

सांग मला रे सांग मला

सांग मला रे सांग मला

आई आणखी बाबा यातुन, कोण आवडे अधिक तुला ?

आई दिसते गोजिरवाणी, आई गाते सुंदर गाणी
तःहेतःहेचे खाऊ येती, बनवायाला सहज तिला !
आई आवडे अधिक मला !

गोजिरवाणी दिसते आई, परंतु भित्री भागुबाई
शक्तिवान किती असती बाबा थप्पड देती गुरख्याला !
आवडती रे वडिल मला !

घरात करते खाऊ आई, घरातल्याला गंमत नाही
चिंगम अन् चॉकलेट तर, बाबा घेती रस्त्याला !
आवडती रे वडिल मला !

कुशीत घेता रात्री आई थंडी, वारा लागत नाही
मऊ सायीचे हात आईचे सुगंध तिचिया पाप्याला !
आई आवडे अधिक मला !

निजता संगे बाबांजवळी भुते-राक्षसे पळती सगळी
मिशा चिमुकल्या करती गुदगुल्या त्यांच्या अपुल्या गालाला !
आवडती रे वडिल मला !

आई सुंदर कपडे शिवते, पावडर, तिटी तीच लावते
तीच सजविते सदा मुलींना रिबीन बांधुन वेणीला !
आई आवडे अधिक मला !

त्या रिबिनीला पैसे पडती ते तर बाबा मिळवुनि आणती
कुणी न देती पैसा-दिडकी घरात बसल्या आईला !
आवडती रे वडिल मला !

बाई म्हणती माय पुजावी, माणुस ती ना असते देवी
रोज सकाळी नमन करावे हात लावूनी पायाला !
आई आवडे अधिक मला !

बाबांचा क्रम वरती राही, त्यांच्या पाया पडते आई !
बाबा येता भिऊनी जाई सावरते ती पदराला !
आवडती रे वडिल मला !

धडा शीक रे तू बैलोबा, आईहुनही मोठे बाबा
म्हणून आया तयार होती, बाबांसंगे लग्नाला !
आवडती रे वडिल मला !

- ग. दि. माडगूळकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

माझ्या छकुलीचे डोळे

माझ्या छकुलीचे डोळे, दुध्या कवडीचे डाव
बाई! कमळ कमळ, गोड चिडीचं ग नांव!
जरी बोलते ही मैना, माझी अजून बोंबडे
मला लागती ते बाई, खडीसाखरेचे खडे!
सर्व जगाचं कौतुक, हिच्या झांकल्या मुठीत
कुठे ठेवूं ही साळुंकी, माझ्या डोळ्याच्या पिंजऱ्यात
कसे हांसले ग खुदकुन, माझ्या बाईचे हे ओंठ
नजर होईल कोणाची, लावुं द्या ग गालबोट!

- वि. भि. कोलते

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

शतकानंतर आज पाहिली

शतकानंतर आज पाहिली पहिली रम्य पहाट
मेघ वितळले गगन निवळले
क्षितिजावर नव रंग उसळले
प्रतिबिंबित ते होउनि उठले.. भारतभूमिललाट

आजवरीच्या अंधारात
अनंत झाले उल्कापात
एकवटोनी तेज तयांचे तिमिर सरे घनदाट

फकिरांनी शत यज्ञ मांडिले
वेदीवरती रक्त सांडले
त्या रक्ताची क्षितिजावर ये.. आरुण मंगल लाट

दिप पेटवुनि घरदारांचे
पूजन केले स्वातंत्र्याचे
त्या ज्योतींचे तेज मिसळुनी... झाले आज विराट

पुरेत अश्रू, दुबळे क्रंदन
भावपूर्ण करु विनम्र वंदन
नव अरुणाचे होऊ आम्ही.. प्रतिभाशाली भाट

- वसंत बापट

श्रीराम प्रसिष्ठान

पारवा

भित खचली कलथून खांब गेला
जुनी पडकी उद्ध्वस्त धर्मशाला
तिच्या कौलारी बसुनी पारवा तो
खिन्न नीरस एकांतगीत गातो

सूर्य मध्यान्ही उभा राहे
घार मंडळ त्याभवती घालताहे
पक्षी पानांच्या शांत सावल्यांत
सुखे साखरझोपेत पेंगतात.

तुला नाही परि हौस उडायची
गोड हिरव्या झुबक्यात दडायची
उष्ण झळ्या बाहेर तापतात
गीतनिद्रा तव आंत अखंडित

चित्त किंवा तव कोवळ्या विखारे
दुखतेखुपते का सांग सांग बा रे
तुला काही जगतात नको मान
गोड गावे मग भान हे कुठून

झोप सौख्यानंदात मानवाची
पुरी क्षणही कोठून टिकायाची
दुःखनिद्रे निद्रिस्त बुध्दराज
करूणगीते घुमवीत जगी आज.

दुःखनिद्रा ती आज तुला लागे
तुझे जगही निद्रिस्त तुझ्या संगे
फिरे माझ्या जगतात उष्ण वारे
तुला त्याचे भानही नसे बा रे.

कवी - बालकवी

श्रीराम प्रसिध्दान

तळयाकाठी

अशा एखाद्या तळयाच्या काठी बसून राहावे, मला वाटते,
जिथे शांतता स्वतःच निवारा शोधित थकून आली असते

जळाआतला हिरवा गाळ निळयाशी मिळून असतो काही
गळून पडत असताना पान मुळी सळसळ करीत नाही

सावल्यांना भरवीत कापरे जलवलये उठवून देत
उगीच उसळी मारून मासळी, मधूनच वर नसते येत

पंख वाळवीत बदकांचा थवा वाळूत विसावा घेत असतो
दूर कोपर्यात एक बगळा ध्यानभंग होऊ देत नसतो

हृदयावरची विचारांची धूळ हळूहळू जिथे निवळत जाते
अशा एखाद्या तळयाच्या काठी बसून राहावे, मला वाटते!

-- अनिल

श्रीराम प्रसिष्ठान

झुळुक

वाटते सानुली मंद झुळुक मी व्हावे
घेईल ओढ मन तिकडे स्वैर झुकावे

कधी बाजारी कधी नदीच्या काठी
राईत कधी वा पडक्या वाड्यापाठी
हळु थबकत जावे कधी कानोसा घेत
कधी रमत गमत वा कधी भरारी थेट

लावून अंगुली कलिकेला हळुवार
ती फुलून बघे तो व्हावे पार पसार
परि जाता जाता सुगंध संगे न्यावा
तो दिशादिशांतुनी फिरता उधळुनी द्यावा

गाण्याची चुकलीमुकली गोड लकेर
झुळझुळ झर्याची पसरावी चौफेर
शेतात पाचुच्या, निळया नदीवर शांत
खुलवीत मखमली तरंग जावे गात

वेळूच्या कुंजी वाजवुनी अलगूज
कणसांच्या कानी सांगावे हितगूज
शिंपावी डोही फुले बकुळीची सारी
गाळुनी जांभळे पिकली भुळभुळ तीरी

दिनभरी राबुनी दबला दिसता कोणी
टवटवी मुखावर आणावी बिलगोनी
स्वच्छंद अशा या करुनी नाना मौजा
घ्यावया विसावा यावे मी तिन्हीसांजा

- दामोदर कारे

प्रतिष्ठान
श्रीश्री
मुंबई

दिन दिन दिवाळी

दिन दिन दिवाळी,
गाई म्हशी ओवाळी
गाई म्हशी कोणाच्या?
लक्ष्मणाच्या
लक्ष्मण कोणाचा?
आई बापांचा
दे माय खोबऱ्याची वाटी
वाघाच्या पाठीत,
घालीन काठी

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

माझ्या मराठीची गोडी

माझ्या मराठीची गोडी
मला वाटते अवीट
माझ्या मराठीचा छंद
मना नित्य मोहवित

ज्ञानोबांची तुक्याची
मुक्तेशाची जनाईची
माझी मराठी गोडी
रामदास शिवाजीची

'या रे, या रे अवघे जण,
हाक मायमराठीची
बंध खळाळा गळाले
साक्ष भीमेच्या पाण्याची

डफ तुणतुणे घेऊन
उभी शाहीर मंडळी
मुजर्त्याची मानकरी
वीरांची ही मायबोली

नांगराचा चाले फाळ
अभंगाच्या तालावर
कोवळीक विसावली
पहाटेच्या जात्यावर

हिचे स्वरुप देखणे
हिची चाल तडफेची
हिच्या नेत्री प्रभा दाटे
सात्विकाची, कांचनाची

माझ्या मराठीची गोडी

कृष्णा गोदा सिंधुजळ
हिची वाढवती कांती
आचार्यांचे आर्शिवाद
हिच्या मुखी वेद होती

माझ्या मराठीची थोरी
नित्य नवे रूप दावी
अवनत होई माथा
मुखी उमटते ओवी

-वि. म. कुलकर्णी

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

अ आ आई

अ आ आई, म म मका
मी तुझा मामा दे मला मुका

प प पतंग आभाळात उडे
ढ ढ ढगांत चांदोमामा दडे
घ घ घड्याळ, थ थ थवा
बाळ जरि खट्याळ, तरि मला हवा

ह ह हम्मा गोड दूध देते
च च चिऊ अंगणात येते
भ भ भटजी, स स ससा
मांडिवर बसा नि खुदकन हसा

क क कमळ पाण्यावर डुले
ब ब बदक तुरतुरु चाले
ग ग गाडी झुक झुक जाई
बाळ माझे कसे गोड गाणे गाई

- मधुसूदन कालेलकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

चढवू गगनी निशाण,

चढवू गगनी निशाण, आमुचे चढवू गगनी निशाण
कोटि मुखांनी गर्जू जय जय स्वतंत्र हिंदुस्थान

निशाण अमुचे मनःशांतीचे, समतेचे अन् विश्वशांतीचे
स्वस्तचिन्ह हे युगायुगांचे ऋषिमुखतेजमहान

मुठ न सोडू जरी तुटला कर, गाऊ फासही जरी आवळला तर
ठेवू निर्भय ताठ मान ही झाले जरी शिरकाण

साहू शस्त्रास्त्रांचा पाऊस, आम्ही प्रल्हादाचे वारस
सत्य विदारक आणू भूवर दुभंगूनी पाषाण

विराटशक्ती आम्ही मानव, वाण अमुचे दलितोद्धारण
मनवू बळीचा किरीट उद्धट ठेवुनी पादत्राण

हिमालयासम अमुचा नेता, अजातशत्रू आत्मविजेता
नामे त्याच्या मृत्युंजय हे चढवू वरती निशाण

- बा. भ. बोरकर

श्रीराम प्रिन्सिपल

गडद निळे

गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले
शीतल तनु चपल चरण अनिल गण निघाले

दिन लंघुनी जाय गिरी, पद उमटे क्षितिजावरी
पद्मराग वृष्टी होय माड भव्य नाचे
गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले

धुंद सजल हसीत दिशा, तृणपर्णी सज्ज तृषा
तृप्तीचे धन घनात बघुनी मन निवाले
गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले

उतट बघुनी हरी करुणा हरित धरा हो गहना
मंदाकिनी वरुनी धवल विहगवृंद डोले
गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले

रजत नील ताम्र नील स्थिर पल जल पल सलील
हिरव्या तटी नावांचा कृष्ण मेळ खेळे
गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले

मीन चमकुनी उसळे, जलवलयी रव मिसळे
नवथर रस रंग गहन करिती नयन ओले
गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले

धूसर हो क्षितिज त्वरित, घोर पथी अचल चकित
तृण विसरुनी जवळील ते खिळवी गगनी डोळे
गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले

टप टप टप पडती थेंब मनी वनीचे विझती डोंब
वत्सल ये वास, भूमी आशीर्वच बोले

गडद निळे गडद निळे जलद भरुनी आले
शीतल तनु चपल चरण अनिल गण निघाले

-बा. भ. बोरकर.

कोलंबसाचे गर्वगीत

हजार जिव्हा तुझ्या गर्जु दे, प्रतिध्वनीने त्या समुद्रा, डळमळु दे तारे
विराट वादळ हेलकावु दे पर्वत पाण्याचे, ढळु दे दिशाकोन सारे

ताम्रसुरा प्राशुन मातु दे दैत्य नभामधले, दडु द्या पाताळी सविता
आणि तयांची अधिराणी ही दुभंग धरणीला, कराया पाजळु दे पलिता

की स्वर्गातून कोसळलेला, सूड समाधान मिळाया प्रमत्त सैतान
जमवुनि मेळा वेताळांचा या दर्यावरती करी हे तांडव थैमान

पदच्युता, तव भीषण नर्तन असेच चालु दे फुटु दे नभ माथ्यावरती
आणि तुटु दे अखंड उल्का वर्षावत अग्नी नाविका ना कुठली भीती

सहकाऱ्यांनो, का ही खंत जन्म खलाशांचा झुंजण्या अखंड संग्राम
नक्षत्रांपरी असीम नीलामध्ये संचरावे, दिशांचे आम्हांला धाम

काय सागरी तारु लोटले परताया मागे, असे का हा आपुला बाणा
त्याहुन घेऊ जळी समाधी सुखे कशासाठी, जपावे पराभूत प्राणा?

कोट्यवधी जगतात जीवाणू, जगती अन् मरती जशी ती गवताची पाती
नाविक आम्ही परंतु फिरतो सात नभांखाली निर्मितो नव क्षितिजे पुढती

मार्ग आमुचा रोधू न शकती ना धन ना दारा घराची वा वीतभर कारा
मानवतेचे निशाण मिरवू महासागरात, जिंकुनी खंड खंड सारा

चला उभारा शुभ्र शिडे ती गर्वांने वरती, कथा या खुळ्या सागराला
“अनंत अमुची ध्येयासक्ती अनंत अन् आशा किनारा तुला पामराला!”

- कुसुमाग्रज

श्रीराम प्रिन्सिपल

या बाई या...

या बाई या,
बघा बघा कशी माझी बसली बया.....१

ऐकून येते,
हळुहळु अशि माझी छवि बोलते.....२

डोळे फिरवीते,
टुकु टुकु कशी माझी सोनि बघते.....३

बघा बघा तें,
गुलुगुलु गालांतच कशी हंसते.....४

मला वाटते,
हिला बाई सारें काही सारे कळते.....५

सदा खेळते,
कधि हट्ट धरुनि न मागे वळते.....६

शहाणी कशी!
साडिचोळी नवी ठेवि जशिच्या तशी.....७

कवि: दत्तात्रय कोंडो घाटे

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

बाळ जातो दूर देशा

बाळ जातो दूर देशा, मन गेले वेडावून
आज सकाळपासुन
हात लागेना कामाला, वृत्ति होय वेडयावाणी
डोळ्यांचे ना खळे पाणी
आणा दूध जिन्सा नव्या, आणा ताजा भाजीपाला
माझ्या लाडक्या लेकाला
त्याच्या आवडीचे चार, करू पदार्थ सुंदर
कांही देऊ बरोबर
त्याचे बघा ठेविले कां, नीट सामान बांधून
कांही राहिल मागून
नको जाऊ आतां बाळा, कुणा बाहेर भेटाया
किती शिणविसी काया
वार्यासारखी धांवते, वेळ भराभरा कशी!
गाडी थांबेल दाराशी
पत्र धाड वेळोवेळी, जप आपुल्या जीवास
नाही मायेचे माणूस
उंच भरारी घेवुन, घर हिंडते आकाशी
चित्त तिचे पिलापाशी
बाळा, तुझ्याकडे माझा, जीव तसाच लागेल
स्वप्नी तुलाच पाहील
बाळ जातो दूर देशा, देवा! येऊन ऊमाळा
लावी पदर डोळ्याला!

-गोपीनाथ

श्रीराम प्रसिध्दान

बाभुळझाड

अस्सल लाकूड, भक्कम गाठ
ताठर कणा टणक पाठ
वारा खात गारा खात
बाभुळझाड उभेच आहे ॥१॥

देहा फुटले बारा फाटे
अंगावरचे पिकले काटे
आभाळात खुपसून बोटे
बाभुळझाड उभेच आहे ॥२॥

अंगावरची लवलव मिटली
माथ्यावरची हळद विटली
छाताडाची ढलपी फुटली
बाभुळझाड उभेच आहे ॥३॥

जगले आहे जगते आहे
काकुळतीने बघते आहे
खांदयावरती सुतारांचे
घरटे घेउन उभेच आहे ॥४॥

- वसंत बापट

श्रीराम प्रिन्सिपल

कूस

रक्ताचे नच ओघळ सुकले अजुनी कृसावरचे
विरले ना धवनी तुझ्या प्रेषिता, अजुनी शब्दांचे
मंगल तव गीतांचा होतो मंदिरात घोष -
"प्रेम, शांति अन् क्षमा यांमध्ये वसतो परमेश! "
आणि आज हे तुझ्या पताका ज्यांच्या हातांत
निःशस्त्रांच्या रक्तामांसामध्ये नाहतात
मर्दांच्या बंदुका उडाल्या मुलांबायकांत
जगजेत्यांच्या पराक्रमाची स्फूर्तीप्रद रीत!
पाचोळ्यापरी पडली पाहुन प्रेतांची रास
नयन झाकले असशिल देवा, तू अपुले खास!
असेल ही बा सैतानाची प्रभुवरी मात
एक जखम अन् नवीन येशू, तुझ्या काळजात!

- कुसुमाग्रज

ॐ श्रीगणेशाय नमः
प्रतिष्ठान

प्रेम कर भिल्लासारखं

पुरे झाले सुर्य चंद्र, पुरे झाल्या तारा,
पुरे झाले नदीनाले, पुरे झाला वारा
मोरासारखा छाती काढून उभा राहा
जाळासारखा नजरेमध्ये नजर बांधून पहा,
सांग तिला तुझ्या मिठीत स्वर्ग आहे सारा
शेवाळलेले शब्द अन यमक छंद करतील काय?
डांबरी सडकेवरती श्रावण इंद्रधनू बांधील काय?
उन्हाळ्यातल्या ढगासारखा हवेत बसशील फिरत,
जास्तीत जास्त वारा महिनै बाई बसेल झुरत
नंतर तुला लगीनचिठी आल्याशिवाय राहिल काय?
म्हणून म्हणतो जागा हो जाण्यापुर्वी वेळ,
प्रेम नाही अक्षरांच्या भातुकलीचा खेळ
प्रेम म्हणजे वणवा होऊन जाळत जाणं,
प्रेम म्हणजे जंगल होऊन जळत रहाणं
प्रेम कर भिल्लासारखं बाणावरती खोचलेलं,
मातीमध्ये उगवून सुध्दा मेघापर्यंत पोचलेलं
शब्दांच्या या धुक्यामध्ये अडकू नकोस,
बुरुजावरती झेंड्यासारखा फडकू नकोस
उधळून दे तुफान सारं काळजामध्ये साचलेलं,
प्रेम कर भिल्लासारखं बाणावरती खोचलेलं!

- कुसुमाग्रज

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

घाटातील वाट

घाटातील वाट,
काय तिचा थाट,

मुरकते गिरकते,
लवते पाठोपाठ.

निळी निळी परडी,
कोणी केली पालथी,
पान फुलं सांडली,
वर आणि खालती.

खाली खोल दरी,
वर उंच कडा,
भला मोठा नाग,
जणू वर काढून फणा.

भिऊ नका कोणी,
पाखरांची गाणी,
सोबतीला गात गात,
खळाळतं पाणी.

कवयित्री - सरिता पदकी

श्रीलक्ष्मी प्रातःश्रवण

लतांनो सांगू का तुम्हां !

लतांनो सांगू का तुम्हां, उद्या श्रीराम येणार!
वनाला सर्व ह्या आता, खरा आनंद होणार

तुम्हा कोटूनीया ठावा, कसा श्रीराम तो आहे
सुखशांती झरा तेथे, सदाचा वाहतो आहे
उद्या पाहाल डोळ्यांनी, सुखाचा पूर्ण आराम
मुखे लागाल भुकाया, जय श्रीराम श्रीराम

बघूनी नाथ हर्षाने, मला उन्माद येईल
नका आणू मनामाजी, चुकोनी दोष होतील
लतांनो ध्याल ना पुष्पे, झर्यांनो ध्याल ना पाणी
पहा ही अर्पीली कैसी, फळे या घोर वृक्षांनी

नव्हे कोटून ही उष्टी, जरासी सावलेली ही
कडू कड्वी फळे रामा, कशी देईन गं बाई
उद्या श्रीराम येऊ दे, तुम्हांला मीच दावीन
फळे ही त्यास अर्पुनी, सुखे त्या पायी लोळन
जय श्रीराम श्रीराम, जय श्रीराम श्रीराम

_ वा. गो. मायदेव

श्रीराम प्रतिष्ठान

श्रावण बाळ

शर आला तो धावुनी आला काळ
विव्हळला श्रावण बाळ
हा ! आई गे ! दीर्घ फोडूनी हाक
तो पडला जाऊन झोक
ये राजाच्या श्रवणी करुणा वाणी
हृदयाचे झाले पाणी

त्या ब्राह्मण पुत्रा बघुनी
शोकाकुल झाला नृमणी
आसवे आणुनी नयनी
तो वदला हा हंत तुझ्या नाशाला
मी पापी कारण बाळा

मग कळवळूनी
नृपास बोले बाळ
कशी तुम्ही साधीली वेळ
मम म्हातारे माय-बाप तान्हेले
तरुखाली असती बसले
कावड त्यांची
घेवून मी काशिला
चाललो तीर्थयात्रेला
आणाया निर्मळ वारी
मी आलो या कासारी
ही लगबग भरुनी झारी
जो परत फिरे
तो तुमचा शर आला
या उरात रतुनी बसला

मी एकुलता पुत्र कसा हा घाला
मजवरती अवचित आला
त्यां वृध्दपणी

मीच एक आधार
सेवेस आता मुकणार
जा बघतील ते
वाट पाखरावाणी
द्या नेऊन आधी पाणी.
आहेत अंध ते दोन्ही
दुर्वार्ता फोडू नका ही
ही विनती तुमच्या पायी
मज माघारी करा तुम्ही सांभाळ
होउनिया श्रावण बाळ

परी झांकुनी सत्य कसे हे राहिल ?
विधीलेख न होई फोल
काळीज त्यांचे फाटून शोकावेगे
ते येतील माझ्यामागे
घ्या झारी... मी जातो.. त्याचा बोल
लागला जावया खोल
सोडीला श्वास शेवटला
तो जीव - विहंग फडफडला
तनु - पंजर सोडूनी गेला
दशरथ राजा रडला धायी धायी
अडखळला ठायी ठायी

कवी : ग. ह. पाटील

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

[केशवसुत यांच्या "आम्ही कोण?" या मुळ कवितेचे प्र. के. अत्रे यांनी केलेले विडंबन]

आम्ही कोण?

'आम्ही कोण?' म्हणून काय पुसता दाताड वेंगाडुनी?
'फोटो' मासिक पुस्तकात न तुम्ही का अमुचा पाहिला?
किंवा 'गुच्छ' 'तरंग' 'अंजली' कसा अद्यापि न वाचला?
चाले ज्यावरती अखंड स्तुतिचा वर्षाव पत्रांतुनी?

ते आम्ही - परवाङ्ग्यातील करू चोरुन भाषांतरे,
ते आम्ही - न कुणास देऊ अगदी याचा सुगावा परी!
डोळ्यांदेखत घालुनी दरवडा आम्ही कुबेराघरी!
त्याचे वाग्धन वापरून लपवू ही आमुची लक्तेरे!

काव्याची भरगच्च घेउनि सदा काखोटिला पोतडी,
दावू गाउनी आमुच्याच कविता आम्हीच रस्त्यामधे,
दोस्तांचे घट बैसवून करु या आम्ही तयांचा 'उदे'
दुष्मानावर एकजात तुटुनी की लोंबवू चामडी!

आम्हाला वगळा-गतप्रभ झणी होतील सासाहिके!
आम्हाला वगळा-खलास सगळी होतील ना मासिके!

कवी - प्र. के. अत्रे

आम्हीच प्रतिष्ठान

सर्वात्मका शिवसुंदरा

सर्वात्मका, शिवसुंदरा स्वीकार या अभिवादाना
तिमिरातूनी तेजाकडे प्रभू आमुच्या ने जीवना ॥ धृ. ॥

सुमनांत तू, गगनांत तू
ताऱ्यांमध्ये फुलतोस तू
सद्धर्म जे जगतामध्ये
सर्वांत त्या वसतोस तू
चोहीकडे रूपे तुझी जाणीव ही माझ्या मना ॥ १ ॥

श्रमतोस तू शेतामध्ये
तू रावसी श्रमिकांसवे
जे रंजले अन् गांजले
पुसतोस त्यांची आसवे
स्वार्थाविना सेवा जिथे तेथे तुझे पद पावना ॥ २ ॥

करुणाकरा करुणा तुझी
असता मला भय कोठले?
मार्गावरी पुढती सदा
पाहीन मी तव पाउले
सृजनत्व या हृदयामध्ये नित जागवी भीतीविना ॥ ३ ॥

- कुसुमाग्रज

श्रीशिव प्रतिष्ठान

गे मायभू

गे मायभू तुझे मी फेडीन पांग सारे;
आणीन आरतीला हे सूर्य, चंद्र, तारे.

आई, तुझ्यापुढे मी आहे अजून तान्हा;
शब्दात सोड माझ्या आता हळूच पान्हा.

आई, तुझ्यापुढे ही माझी व्यथा कशाला ?
जेव्हा तुझ्यामुळे ह्या जन्मास अर्थ आला !

मी पायधुळ घेतो जेव्हा तुझी जराशी,
माझी ललाटरेषा बनते प्रयागकाशी !

आई, तुझी अशी मी गार्डन रोज गाणी
माझी तुझ्या दुधाने गेली भिजून वाणी !

- सुरेश भट

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

बिकट वाट वहिवाट

बिकट वाट वहिवाट नसावी , धोपट मार्गा सोडू नको
संसारामधि ऐस आपुल्या , उगाच भटकत फिरू नको ॥

चल सालस पण धरुनी निखालस बोला खोट्या बोलू नको
अंगी नम्रता सदा असावी राग कोणावर धरु नको ॥

नास्तिक पणात शिरुनि जनाचा, बोल आपणा घेऊ नको
भली भलाई करा काही, पण अपधर्ममार्गी शिरू नको ॥

वर्म काढुनी शरमायाला, उणे कुणाला बोलू नको
बुडवाया दुसरयाचा ठेवा, करुनी हेवा झटू नको ॥

उगाच निंदा स्तुति कुणाची स्वहितासाठी करू नको
बरी खुशामत शहाण्याची ही मूर्खाची मैत्री करू नको ॥

कष्टाची बरी भाजी भाकरी तुप साखरेची चोरी नको
आल्या अतिथि मुठभर द्याया मागे पुढती पडू नको ॥

हिमायतीच्या बले गरिबाला तू गुरकावु नको
दो दिवसाची जाइल सत्ता अपेश माथा घेवू नको ॥

सुविचारा कतरू नको , सतसंगा अंतरु नको
द्वैताला अनुसरू नको , हरिभजना विसरु नको ॥

संसारामधि ऐस आपुल्या , उगाच भटकत फिरू नको ॥

अनंत फ़ंदी

श्रीराम प्रसिध्दान

अनंत तारा

अनंत तारा नक्षत्रे ही अनंत या गगनात
अनंत दीप्ती, अनंत वसुधा, हे शशिसूर्य अनंत.
वरती खाली सर्व साठले वातावरण अनंत,
माप कशाचे, कुणा मोजिता, सर्व अनंत अनंत।

कितेक मानव झटती, करिती हाडाचेही पाणी,
अनंत वसुधा आजवरी हो परी मोजली कोणी!
म्हणोत कोणी 'आम्ही गणिला हा ग्रह- हा तारा,'
परंतु सांगा कुणी मोजिला हा सगळाच पसारा?

विशाल वरती गगन नव्हे, हे विश्वाचे कोठार,
उदात्तेचा सागर हा, चिच्छांतीचा विस्तार.
कुणी मोजिला, कुणास त्याची लांबीरूंदी ठावी?
फार कशाला दिग्वनिंताची तरी कुणी सांगावी?

अनंत सारे विश्व जाहले अनंतात या लीन,
क्षुद्र मानवा, सांग कशाचा बाळगिसी अभिमान?
तव वैभव हे तुझे धनी ही, हे अत्युच्च महाल,
जातिल का गगनास भेदूनि? अनंत का होतील?

तुझ्या कीर्तिचे माप गड्या का काळाला मोजील!
ज्ञान तुझे तू म्हणशी 'जाईल', कोठवरी जाईल?
'मी' 'माझे' या वृथा कल्पना, तू कोणाचा कोण?
कितेक गेले मी मी म्हणता या चक्री चिरडून।

कवी - बालकवी

श्रीराम प्रिण्टिंग

तेथे कर माझे जुळती

दिव्यत्वाची जेथ प्रचिती
तेथे कर माझे जुळती ॥६॥

गाळुनिया भाळीचे मोती
हरिकृपेचे मळे उगवती
जलदांपरी येऊनिया जाती
जग ज्यांची न करी गणती ॥१॥

यज्ञी ज्यांनी देऊनि निजशिर
घडिले मानवतेचे मंदिर
परि ज्यांच्या दहनभूमिवर
नाहि चिरा नाहि पणती ॥२॥

जिथे विपत्ती जाळी उजळी
निसर्ग-लीला निळी काजळी
कथुनि कायसे काळिज निखळी
एकाची सगळी वसती ॥३॥

मध्यरात्रि नभघुमटाखाली
शांतिशिरी तम चवया ढाळी
त्यक्त, बहिष्कृत मी ज्या काळी
एकांगी डोळे भरती ॥४॥

गीतकार : बा. भ. बोरकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

नसती उठाठेव

मोठे होते झाड वाकडे,
तिथे खेळती दोन माकडे
गंमत झाली भारी बाबा,
गंमत झाली भारी

खरखर खरखर सुतारकाका,
कापीत होते एक ओंडका
भुरभुर भुरभुर भुसा उडाला,
माकड मज्जा पाहू लागला

निम्मे लाकूड चिरुन झाले,
दुपार होता काम थांबले
पाचर ठोकून सुतार गेले,
खावयास भाकरी

माकड टुणकन खाली आले,
पाचर हलवूनी काढु लागले
शहाणे दुसरे त्यास बोलले,
धोक्याचे हे काम न आपुले

पहिले आपला हट्ट न सोडी,
जोर लावूनी पाचर काढी
फटित अडके शेषूट तेव्हा,
माकड हाका मारी

उठाठेव ही नसती सारी,
सुतार त्याला फटके मारी
म्हणून करावा विचार आधी,
नंतर कामे सारी

प्रतिष्ठान
श्रीशिव
मुंबई

सुगंधित झाले

वन सर्व सुगंधित झाले
मन माझे मोहुन गेले - कितीतरी

मी सारे वन हुडकीले
फुल कोठे नकळे फुलले - मज तरी
स्वर्गात दिव्य वृक्षास
बहर ये खास
असे कल्पिले - असे कल्पिले
मन माझे मोहुन गेले - कितीतरी

परी फिरता फिरता दिसले
फुल दगडाआड लपाले - लहानसे
दिसण्यात फार ते साधे
परी आमोदे
जगामधी पहिले - जगामधी पहिले
मन माझे मोहुन गेले - कितीतरी

मी प्रेमे वदलो त्यासी
का येथे दडुनी बसशी - प्रिय फुला?
तू गडे फुलांची राणी
तुला गे कोणी
रानी धाडिले- रानी लावीले?
मन माझे मोहुन गेले - कितीतरी

ते लाजत लाजत सुमन
मज म्हणे थोडके हसुन - तेधवा
निवडले प्रभूने स्थान
रम्य उद्यान
तेच मज झाले- तेच मज झाले
मन माझे मोहुन गेले- कितीतरी

- ना. वा. टिळक

श्रीराम प्रसिष्ठान

घननिळ सागराचा

घननिळ सागराचा घननाद येतो कानी,
घुमती दिशा दिशांत लहरीमधील गाणी,

चौफेर सूर्य ज्वाला वारा अबोल शांत,
कोठे समुद्र पक्षी गगनी फिरे निवांत,

आकाश तेज भारे माडावरी स्थिरावे,
भटकी चुकार होडी लाडात संथ धावे,

वाळूत स्तब्द झाला रेखाकृती किनारा,
जवळी असून पाणी अतृप्त तो बिचारा,

जलधी बरोबरीचे आभासमान नाते,
त्याची न त्यास धरती संकेत फक्त खोटे,

सानिध्य सागराचे आकाश पांघराया,
परी साथ ना कोणाची अस्तीत्व सावराया

- विद्याधर सीताराम करंदीकर

विद्ययाधर प्रविष्टान

संथ निळे हे पाणी

संथ निळे हे पाणी
वर शुक्राचा तारा
कुरळ्या लहंरीमधुनी
शिळ घालतो वारा

दुर कमान पुलाची
एकलीच अंधारी
थरथरत्या पाण्याला
कसले गुपीत विचारी

भरुन काजव्याने हा
चमके पिंपळ सारा
स्तिमीत होऊनी तेथे
अवचित थबके वारा

किरकीर रात किड्यांची
निरवतेस किनारी
ओढ लागुनी छाया
थरथरते अंधारी

मध्येच क्षितीजावरुनी
विज लकाकुन जाई
अन ध्यानस्थ गिरी ही
उघडुनी लोचन पाही

हळुच चांदणे ओले
थिबके पाण्यावरुनी
कसला क्षण सोनेरी
उमले प्राणामधुनी

संथ निळे हे पाणी
वर शुक्राचा तारा
दरवळला गंधाने
मनाचा गाभारा

- मंगेश पाडगांवकर

संस्थित्य प्रतिष्ठान

खंड्या

तळ्याकाठी गाती लाटा,
लाटांमध्ये उभे झाड.
झाडावर धीवराची,
हाले चोच लाल जाड.

शुभ्र छाती, पिंणे पोट,
जसा चाफ़ा यावा फ़ुली.
पंख जणू थंडीमध्ये,
बंडी घाली आमसुली.

जांभळाचे तुझे डोळे
जास्वंदीची तुझी बोटे

गड्या पाखरा, तू असा
सारा देखणा रे कसा?
पाण्यावर उडताना,
नको मारू मात्र मासा.

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

मी एक पक्षिण आकाशवेडी

दुज्याचे मला भान नाही मुळी
डोळ्यात माझ्या असे एक आकाश
श्र्वासात आकाश प्राणांतळी

स्वप्रांत माझ्या उषा तेवते अन
निशा गात हाकारिते तेथुनी
क्षणार्धी सुटे पाय नीडांतुनी अन
विजा खेळती मत्त पंखांतुनी.

गुजे आरुणि जाणुनी त्या ऊपेशी
जुळे का पहावा स्वरांशी स्वर
बघावी झणत्कारीते काय विणा
शिवस्पर्श होताच तो सुंदर

कीती उंच जावे कीती सूर गावे
घुसावे ढगामाजी बाणापरी
ढगांचे अबोली बुरे केशरी रंग
माखुन घ्यावेत अंगावरी

कीती उंच जाईन पोहचेन किंवा
संपेल हे आयु अर्ध्यावरी
आभाळ यात्रीस ना खेद त्याचा
निळी जाहली ती सबाह्यांतरी

पद्मा गोळे

श्रीराम प्रिन्सिपल

एखाद्याचे नशीब

कांहीं गोड फुलें सदा विहरती स्वगागनांच्या शिरीं,
कांहीं ठेवितसे कुणी रसिकही स्वच्छंद हृन्मंदिरीं;
कांहीं जाउनी बैसती प्रभुपदीं पापापदा वारि तें,
एकादें फुटकें नशीब म्हणुनी प्रेतास शृंगारितें ।

कोणी पर्वत आपुल्या शिरिं धरि हैमप्रभा शीतला,
कोणाच्या उदरामधून निघती मोठया नद्या निर्मला;
कोणाला वनदेवता वरितसे मोदांत जी नाहते,
एकाद्यामधुनी परंतु जळती ज्वालानदी वाहते !

झाडें जोडुनी पत्रयुग्म फुटले मेघांप्रती याचती,
स्वच्छंदें जलबिंदु तोंच सगळ्या पानांवरी नाचती;
सारी पालवती, फुलें विहरती, शोभा वरी लोळते,
एखाद्यावर मात्र वीज पडुनी त्या जाळते पोळते !

चाले खेळ असा जगांत; बहुधा सौख्यांत सारे जरी,
एखादा पडतो तसाच चुकुनी दुःखार्णवीं यापरी
पाही कोण अशा हताश हृदया ? जो तो असे आपला,
देवा ! तूं तरि टाकिं अश्रु वरुनी, त्यासाठीं तो तापला !

- गोविंदाग्रज

श्रीराम प्रसिध्दान

पितात सारे गोड हिवाळा

न्हालेल्या जणू गर्भवतीच्या, सोज्वळ मोहकतेने बंदर
मुंबापुरीचे उजळीत येई, माघामधली प्रभात सुंदर
सचेतनांचा हुरूप शीतल, अचेतनांचा वास कोवळा
हवेत जाती मिसळून दोन्ही, पितात सारे गोड हिवाळा

डोकी अलगद घरे उचलती, काळोखाच्या उशीवरूनी
पिवळे हंडे भरून गवळी, कावड नेती मान मोडुनी
नितळ न्याहारीस हिरवी झाडे, काळा वायु हळुच घेती
संथ बिलंदर लाटांमधुनी, सागरपक्षी सूर्य वेचती

गंजदार पांढर्या नि काळ्या, मिरवीत रंगा अन नारंगी
धक्क्यावरच्या अजून बोटी, साखरझोपेमध्ये फिरंगी
कुठे धुराचा जळका परिमल, गरम चहाचा पत्ती गंध
कुठे डांबरी रस्त्यावरचा, भुर्या शांततेचा निशिगंध

या सृष्टीच्या निवांत पोटी, परंतु लपली सैरावैरा
अजस्र धांदल क्षणात देईल, जिवंततेचे अर्ध्य भास्करा
थांब जरासा वेळ तोवरी, अचेतनांचा वास कोवळा
सचेतनांचा हुरूप शीतल, उरे घोटभर गोड हिवाळा

- बा. सी. मर्ढेकर

बालभारती प्रतिष्ठान

प्रेमस्वरूप आई

प्रेमस्वरूप आई ! वात्सल्यसिंधु आई !
बोलावु तूज आता मी कोणत्या उपायी ?

तू माय, लेकरू मी; तू गाय, वासरू मी;
ताटातुटी जहाली, आता कसे करू मी ?

गेली दुरी यशोदा टाकूनि येथ कान्हा,
अन् राहिआ कधीचा तान्हा तिचा भुका ना?

तान्ह्यास दूर ठेवी - पान्हा तरीहि वाहे -
जाया सती शिरे जी आगीत, शांत राहे;

नैष्ठुर्य त्या सतीचे तू दाविलेस माते,
अक्षय्य हृत्प्रभूचे सामीष्य साधण्याते.

नाही जगात झाली आबाळ या जिवाची,
तूझी उणीव चित्ती आई, तरीहि जाची.

चित्ती तुझी स्मरेना काहीच रूपरेखा,
आई हवी म्हणूनी सोडी न जीव हेका.

विद्याधनप्रतिष्ठा लाभे अता मला ही,
आईविणे परी मी हा पोरकाच राही.

सारे मिळे परंतू आई पुन्हा न भेटे,
तेणे चिताच चित्ती माझ्या अखंड पेटे.

आई तुझ्या वियोगे ब्रम्हांड आठवे गे !
कैलास सोडुनी ये उल्केसमान वेगे.

प्रेमसिंधु प्रतिष्ठान

किंवा विदेह आत्मा तूझा फिरे सभोंती,
अव्यक्त अश्रुधारा की तीठरूप ओती !

ही भूक पोरक्याची होई न शांत आई
पाहनिया दुज्यांचे वात्सल्य लोचनांही

वाटे इथूनि जावे, तूझ्यापुढे निजावे
नेत्री तुझ्या हसावे, चित्ती तुझ्या ठसावे !

वक्षी तुझ्या परी हे केव्हा स्थिरेल डोके ,
देईल शांतवाया हृत्स्पंद मंद झोके ?

घे जन्म तू फिरूनी, येईन मीहि पोटी,
खोटी ठरो न देवा, ही एक आस मोठी !

माधव ज्यूलिअन

ॐ श्रीरघु प्रसिष्ठान

वनीं खेळती बाळ ते बल्लवांचे

(भुजंगप्रयात)

वनीं खेळती बाळ ते बल्लवांचे

तुरे खोंविती मस्तकीं पल्लवांचे

फुलांचे गळा घालिती दिव्य हार

स्वनाथासवें ते करीती विहार !! ३!!

स्वकौशल्य त्या गुंजमाळांत नाना

गळां घालिती, ते करीती तनाना

शिरीं बांधिती मोरपत्रें विचित्रें

शरीरावरी रेखिती दिव्य चित्रें !! ४ !!

वामन पंडित

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

शुकान्योक्तिः

[पृथ्वी]

फळें मधुर खावया असति, नित्य मेवे तसे,

हिरेजडित सुंदरीं कनकपंजरींहीं वसे,

अहर्निश तथापि तो शुक मनांत दुःखें झुरे,

स्वतंत्र वनवृत्तिच्या घडिघडी सुखातें स्मरे.

कृष्णशास्त्रि चिपळूणकर

श्रीशिव प्रतिष्ठान

अजाण आम्ही तुझी लेकरे

अजाण आम्ही तुझी लेकरे तू सर्वांचा पिता
नेमाने तुज नमितो गातो तुझ्या गुणांच्या कथा;

सूर्य चन्द्र हे तुजेच देवा तुझी गुरे वासरे
तुझीच शेते ,सागर, डोंगर ,फळे , फूले , झरे

अनेक नावे तुला तुझी रे दहा दिशांना घरे
करशी देवा सारखीच तू माया सगळ्यांवरी

खुप शिकावे कर्म करावे प्रेम धरावे मनी
हौस एवढी पूर्वी देवा हीच एक मागणी....

- कवी अज्ञात

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

बहु असोत सुंदर....

बहु असोत सुंदर संपन्न की महा
प्रिय अमुचा एक महाराष्ट्र देश हा

गगनभेदि गिरिविण अणु नच जिथे उणे
आकांक्षांपुढति जिथे गगन ठेंगणे
अटकेवरि जेथील तिरंगी जल पिणे
तेथ अडे काय जलाशय नदाविणे ?
पौरुषासी अटक गमे जेथ दुःसहा

प्रासाद कशास जेथ हृदयमंदिरे
सदभावांचीच भव्य दिव्य आगरे
रत्नां वा मौक्तिकांहि मूल्य मुळी नुरे
रमणईची कूस जिथे नृमणिखनि ठरे
शुद्ध तिचे शीलहि उजळवि गृहा

नग्न खड्ग करि, उघडे बघुनि मावळे
चतुरंग चमूचेही शौर्य मावळे
दौडत चहुकडुनि जवे स्वार जेथले
भासति शतगुणित जरी असति एकले
यन्नामा परिसुनि रिपु शमितबल अहा

विक्रम वैराग्य एक जागि नांदती
जरिपटका भगवा झेंडाहि डोलती
धर्म-राजकारण समवेत चालती
शक्तियुक्ति एकवटुनि कार्य साधिती
पसरे यत्कीर्ति अशी विस्मया वहा

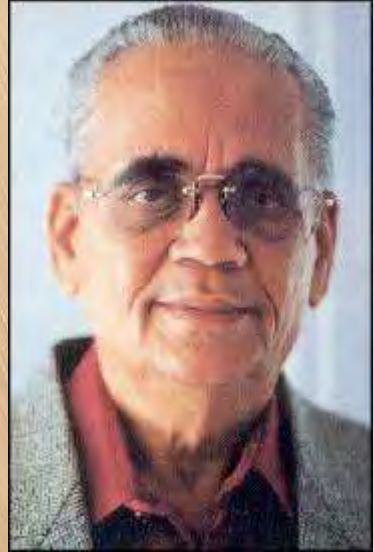
गीत मराठ्यांचे श्रवणी मुखी असो
स्फूर्ति दीप्ति धृतिहि जेथ अंतरी ठसो
वचनि लेखनीहि मराठी गिरा दिसो
सतत महाराष्ट्रधर्म मर्म मनि वसो
देह पडो तत्कारणि ही असे स्पृहा

- श्रीपाद कृष्ण कोल्हटकर

कवी ते होते कसे आननी ?

(हे कवी आपण ओळखले असतीलच, खात्रीसाठी शेवटचे पान पहा)

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

मयूरान्योक्तिः

(शार्दूलविक्रीडित)

झाडें पेटुनि वाजती कडकडा, त्यांचा धवनी होतसे,

ज्वाला राहुनि राहुनी उठति या विद्युल्ला ही नसे,

काळा धूर नर्भी बहू पसरला, हा मेघ नोहे खरा,

वर्षाकाळ न हा, दवानल असे, मोरा, पळे, रे, घरा.

कृष्णशास्त्री चिपळूणकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

केका

पिता जरि विटे, विटो; न जननी कुपुत्रीं विटे;

दयामृतरसार्द्रधी न कुलकज्जलें त्या किटे;

प्रसादपट झांकिती परि परा गुरूचे थिटे;

म्हणूनि म्हणती भले 'न ऋण जन्मदेचें फिटे.'

मोरोपंत

श्रील्लिय प्रतिष्ठान

केका

(पृथ्वी)

सुसंगति सदा घडो, सुजनवाक्य कार्नीं पडो,

कलंक मतिचा झडो, विषय सर्वथा नावडो,

सदंघ्रिकमळीं दडो, मुरडितां हटानें अडो,

वियोग घडतां रडो, मन भवच्चरित्रिं जडो.

मोरोपंत

ॐ श्रीगणेशाय नमः
प्रतिष्ठान

सतारीचे बोल

काळोखाची रजनी होती
हृदयी भरल्या होत्या खंती
अंधारातचि गढले सारे
लक्ष्य न लक्ष्यी वरती तारे
विमनस्कपणे स्वपदे उचलित
रस्त्यातुनी मी होतो हिंडत
एका खिडकीतुनि सूर तदा
पडले दिड दा दिड दा दिड दा

जड हृदयी जग जड हे याचा
प्रत्यय होता प्रगटत साचा
जड ते खोटे हे मात्र कसे
ते नकळे मज जडलेच पिसे
काय करावे कोठे जावे
नुमजे मजला की विष खावे
मग मज कैसे रुचतील वदा
ध्वनी हे दिड दा दिड दा दिड दा

सोसाट्याचे वादळ येते
तरि ते तेव्हा मज मानवते
भूते भोवती जरि आरडती
तरि ती खचितचि मज आवडती
कारण आतिल विषण्ण वृत्ति
बाह्य भैरवी धरिते प्रीति
सहज कसे तिज करणार फिदा
रव ते दिड दा दिड दा दिड दा

ऐकुनी ते मज जो त्वेष चढे
त्यासरशी त्या गवाक्षाकडे
मूठ वळुनी मी हात हिसकला

श्रीराम प्रसिध्दान

पुटपुटलोही अपशब्दाला
म्हटले "आटप आटप मूर्खा
सतार फोडुनि टाकसी न का
पिरपिर कसली खुशालचंदा
करिसी दिड दा दिड दा दिड दा

सरलो पुढता चार पावले
तो मज न कळे काय जाहले
रुष्ट जरी मी सतारीवरी
गती मम वळली तरि माघारी
ध्वनिजाली त्या जणू गुंतलो
असा स्ववशता विसरुनि बसलो
एका ओट्यावरी स्थिर तदा
ऐकत दिड दा दिड दा दिड दा

तेथ कोपरे अंकी टेकुनि
करांजलीला मस्तक देउनी
बसलो, इतक्यामाजी करुणा
रसपूर्ण गती माझ्या श्रवणा
आकृष्ट करी, हृदय निवाले
तन्मय झाले, द्रवले, आले
लोचनातुनि तोय कितिकदा
ऐकत दिड दा दिड दा दिड दा

स्कन्धी माझ्या हात ठेवुनी
आश्वासी मज गमले कोणी
म्हणे "खेद का इतुका करिसी
जिवास का बा असा त्राससी
धीर धरी रे धीरा पोटी
असती मोठी फळे गोमटी
ऐक मनीच्या हरतील गदा
ध्वनि हे दिड दा दिड दा दिड दा

आशाप्रेरक निघु लागले

सूर तधी मी डोळे पुशिले
वरती मग मी नजर फिरवली
नक्षत्रे तो अगणित दिसली
अस्तित्वाची त्यांच्या नव्हती
हा वेळवरी दादच मज ती
"तम अल्प द्युति बहु" या शब्दा
वदती रव ते दिड दा दिड दा दिड दा

प्रेमरसाचे मधुर बोल ते
वाद्य लागता बोलायाते
भुललो देखुनि सकलहि सुंदर
सुरांगना तो नाचती भूवर
स्वर्ग धरेला चुम्बायाला
खाली लवला मजला गमला
आशा वितरिती अत्यानंदा
ध्वनि ते दिड दा दिड दा दिड दा

शान्त वाजली गती शेवटी
शान्त धरित्री शान्त निशा ती
शान्तच वारे शान्तच तारे
शांतच हृदयी झाले सारे
असा सुखे मी सदना आलो
शांतीत अहा झोपी गेलो
बोल बोललो परी कितिकदा
स्वप्री दिड दा दिड दा दिड दा

- केशवसुत

श्रीराम प्रिष्ठान

समाधी

या दूरच्या दूर ओसाड जागी कीडे पाखंविन नाही कुणी
हा भूमिका भाग आहे अभागी इथे एक आहे समाधी जुनी

विध्वंसली काल हस्तान्मुले हिला या पहा जागोजागी फटा
माती खडे आणि आहेत काही हिच्या भोवती भंगलेल्या विटा

आहे जरी लेख हा छेद गेला जुन्या अक्षरातिल रेघान्मधुन
दुर्वान्कुरे अन तरु खुन्तालेला निघाला थरातील भेगन्मधुन

कोठून ताजी फुले बाभालिनी हिला वाहिले फक्त काटे कूटे
ही भंगलेली शलाका पुराणी कुणाचे तरी नाव आहे इथे

रानातला उन मंदाव्हेला उदासीन वारा इथे वाहतो
फान्दितला कावळा कावलेला भुकेलाच इथे तेथे पाहतो

बालभारती प्रतिष्ठान

बाभळीविषयीं अन्योक्ति

कांट्यांनीं भरलें शरीर अवघें, छाया नसे दाटही,

नाहीं वास फुलांस, भूक न निवे ज्याच्या फळें अल्पही,

नाहीं एकहि पांथ येत जवळीं तूझ्या, असो गोष्ट ही

अन्याचीं न फळें मिळोत म्हणुनी होशी तयांतें वही.

कृष्णशास्त्रि चिपळूणकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

आई

आई एक नाव असतं
घरातल्या घरात गजबजलेल गाव असतं
सर्वात असते तेव्हा जाणवत नाही
आता नसली कुठंच तरी नाही म्हणवत नाही

जत्रा पांगते पाल उठतात
पोरक्या जमिनीत उमाळे दाटतात
आई मनामनात तशीच ठेउन जाते काही
जिवाचे जिवालाच कळावे अस जाते देऊन काही

आई असतो एक धागा
वातीला उजेड दाखवणारी समईतील जागा
घर उजळते तेव्हा तीच नसत भान
विझून गेली अंधारात की सैरावैरा धावायलाही कमी पडत
रान

आई घरात नाही मग कुणाशी बोलतात गोठ्यात हंबरणाऱ्या
गाई ?

आई खरच काय असते ,

लंगड्याचा पाय असते , वासराची गाय असते
दुधावरची साय असते , लेकराची माय असते

आई असते जन्माची शिदोरी
सरतही नाही आणि उरतही नाही .

- फ. मु. शिंदे

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान
ॐ

कोकिलान्योक्ति

[वसंततिलका]

येथें समस्त बहिरे वसताति लोक,
कां भाषणें मधुर तूं करिशी अनेक.
हे मूर्ख यांस किमपीहि नसे विवेक,
वर्णावरून तुजला गणतील काक. !! १ !!

[शार्दूलविक्रीडित]

या माळावरि वृक्ष एकहि नसे, बाळा खुळ्या कोकिला,
येथें मंजुळ शब्द काढुनि गळा कां शोषिशी आपुला?
जेथें बोल अमोल वाटति तुझे, तो देश, बा, वेगळा;
तेथें आम्र फुलोनि गंध विखरे चोहिकडे आगळा. !! २ !!

[पृथ्वी]

वसंतसमयीं फुले, परिमळें दिशा व्यापि जो,
जयास अवलोकुनी सुरतरुहि चितीं थिजो,
तया सतत सेविती विहग आम्रवृक्षा किती;
परी पिकचि एकला मधुर वाणि लाधे कृती. !! ३ !!

[शार्दूलविक्रीडित]

कां, बा, सुस्वर शब्द काढिशि पिका? राहें उगा; काळ हा
लोटेतों तरुकोटरीं लपुनियां कोठें तरीही रहा.
पानें तीव्र हिमें गळोनि दिसती झाडें जळाल्यापरी,
गर्जे कर्कश शब्द थोर करुनी काकावली त्यांवरी. !! ४ !!

कृष्णशास्त्री चिपळूणकर

श्रीराम प्रिन्सिपल
ॐ

स्वर्ग

असतिल तेथें जिकडे तिकडे विखरुन पडलीं फुलें
असतिल पक्षी झाडांवर्ती गोड गात बैसले १

असेल तेथें वहात सुंदर दुधासारखी नदी
असतिल डोलत हिरवीं पिवळीं कमळें पाण्यामधीं २

घरें तेथलीं सुरेख असतिल चमकत सोन्यापरी
आंत लाविल्या असतिल रंगीबेरंगी तसबिरी ३

झगमग करीत असतिल तिथले सुंदर दिवे
विझतहि नसतिल ते वार्यानें जणुं दुसरे काजवे ४

रोजच जत्रा भरत असावी तिथें नदीच्या तटीं
असतिल खाउ देत घेउनी पैसे दाटूमुटी ५

पंख लावुनी हिंडत वरतीं असतिल तिथलीं मुलें
असतिल चालत ढगावरुनही टाकित हळुं पावले ६

असतिल भरी रंगित कपडे बाळांचे तेथल्या
शिवले असतिल शेवंतीच्या गुंफुनिया पाकळ्या ७

खूप दागिने असतिल त्यांनीं अंगावर घातले
पुन्हा काडुनी नसतिल कधिंही पेटिमधीं ठेविले ८

मुळींच नसतिल त्यांच्या नशिबीं अभ्यासाचीं बुकें
मनास माने तितुके भटकत असतिल ते सारखे ९

नसतिल त्यांना ठोक द्यावया तिथें खाष्ट मास्तर
स्वर्ग असा मज बघावयाला मिळेल का लौकर ?

ग.ल. ठोकळ

श्रीमहाराष्ट्रगीत

मंगल देशा! पवित्र देशा! महाराष्ट्र देशा

प्रणाम घ्यावा माझा हा श्रीमहाराष्ट्रदेशा.....धृ

राकट देशा, कणखर देशा, दगडांच्या देशा

नाजुक देशा, कोमल देशा, फुलांच्याहि देशा

अंजनकांचनकरवंदीच्या कांटेरी देशा

बकुलफुलांच्या प्राजक्तीच्या दळदारी देशा

भावभक्तिच्या देशा, आणिक बुध्दीच्या देशा

शाहीरांच्या देशा, कर्त्या मर्दांच्या देशा

ध्येय जें तुझ्या अंतरी निशाणावरीनाचतें करीं

जोडी इहपरलोकांसी व्यवहारा परमार्थासी

वैभवासि वैराग्यासी

जरिपटक्यासह भगव्या झेंड्याच्या एकचि देशा

प्रणाम घ्यावा माझा हा श्रीमहाराष्ट्रदेशा.....१

अपर सिंधुच्य भव्य बांधवा! महाराष्ट्रदेशा

सह्याद्रीच्या सख्या! जिवलगा! महाराष्ट्रदेशा

श्रीमहाराष्ट्र
प्रतिष्ठान

पाषाणाच्य देहीं वरिसी तूं हिरव्या वेशा

गोदा, कृष्णा, भीमा तुझिया ललाटिंच्या रेषा

तुझिया देहीं करी प्रतिष्ठा प्रथम प्राणांची

मंगल वसती जनस्थानिंची श्रीरघुनाथांची

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....२

भिन्न वृत्तिंची भिन्न भिन्न हीं एक जीवसत्वे

तुझिया देहीं प्रकट दाविती दिव्य जीवतत्वे

चित्पावन बुद्धीने करिसी तूं कर्तबगारी

देशस्थाच्या खुल्या दिलाची तुजला दिलदारी

कायस्थाचें इमान फिरवी रक्ताचा फेर

ठाक मनगट दावी तुजें हाडपेर

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....३

ठायीं ठायीं पांडवलेणीं सह्याद्रीपोठीं

किल्ले सत्तावीस बांधिले सह्याद्रीपोठीं

तोरणगडचा, प्रतापगडचा, पन्हाळगडिंचाही

लढवय्या झुंजार डोंगरीं तूच सख्या पाहीं

सिंधुदुर्ग हा, विजयदुर्ग हा, ही अंजनवेल

सिंधुदुर्ग प्रतिष्ठान

दर्यावर्दी मर्दुमकीची ग्वाही सांगेल

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....४

तुझ्या भुकेला वरी नागली आणि कणीकोंडा

वहाण पायीं अंगिं कांबळी उशाखालिं धोंडा

विळा कोयता धरी दिगंबर दख्खनचा हात

इकडे कर्णाटक हांसतसे, तिकडे गुजरात

आणि मराठी भाला घेई दख्खन्-कंगाल

तिकडे इस्तंबूल थरारे, तिकडे बंगाल

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....५

रायगडावर माय जिवाची गवळण बिनधोक

झोंक हिरकणी नांव ठेवुनी जाइ रोखठोक

करीत पावन अर्पुनि पंचप्राणांचा पिंड

हिरडस मावळचा श्रीबाजी, ती पावनखिंड

करी रायगड रायरिचा तो जिजाइचा तान्हा

कोंढाण्याचा करी सिंहगड मालुसरा तान्हा

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....६

रसवंतीच्या पहिल्या बाळा मुकुंदराजाला

श्रीराम प्रसिध्दान

पहिलावहिला अष्टांगांनीं प्रणाम हा त्याला

शहर पुण्याच्या, शिवनेरीच्या, पंढरिच्या देशा

पुंडलिकाच्या, शिवरायांच्या, टिळकांच्य देशा

अनंत कोटी ग्रंथ रचुनियां जोडि तुझ्या नामा

वाल्मीकीचें शतकोटी यश विष्णुदास नामा

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....७

मयूर कविच्या पूर्ण यमकमय महाराष्ट्र देशा

कवि कृष्णाच्या निर्यमका हे महाराष्ट्र देशा

देवी ज्ञानेश्वरी करि जिथें भक्तीचा खेळ

तिथेंच गीतारहस्य बसवी बुध्दीचा मेळ

जिथें रंगलीं साधींभोळीं जनाइचीं गाणीं

तिथेंच खेळे श्रीपादांची कलावती वाणी

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....८

विकावयाला अमोल असली अभंगमय वाणी

करी तुझी बाजारपेठ तो देहूचा वाणी

तुला जागवी ऐन पहांटे गवळी गोपाळ

धार दुधाची काढित काढित होनाजी बाळ

श्रीराम प्रसिध्दान
ॐ

मर्दानी इष्काचा प्याला तुझा भरायासी

उभा ठाकला सगनभाउ हा शाहुनगरवासी

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....९

प्रभाकराची जडणघडण कडकडित म्हणायाला

दो हातांचा मुजरा माझा तुळशीरामाला

भीमथडीहुनि चहुंमुलखांवर फिरले धारकरी

भीमथडीवर चहुंमुलखांतुनि जमले वारकरी

आळंदीच्या ज्ञानोबांची भिंत घेत धांव

पुंडलिकाचें नांव चालवी दगडाची नाव

बोलघुमट घुमवीत सारखा नवलाची भाक

जेजूरीवर चढी पायरी उभी नऊ लाख

ध्येय जें तुझ्या अंतरीं.....१०

गोविंदाग्रज

श्रीराम प्रसिध्दान

(पृथ्वी)

वर्नीं विलसती बहू विविध वृक्ष चोंहींकडे,
तयांत मज चंदनासम न एकही सांपडे,
जयास न दिली फळें न कुसुमेंहि दैवें जरी,
शरीर झिजवूनि जो तरि परोपकारा करी.

- कृष्णशास्त्री चिपळूणकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

कशासाठी पोटासाठी

कशासाठी पोटासाठी
खंडाळ्याच्या घाटासाठी

चला खेळू आगगाडी,
झोका उंच कोण काढी?
बाळू, नीट कडी धर
झोका चाले खाली वर
ऐका कुकुक् शिट्टी झाली
बोगद्यात गाडी आली
खडखड भकभक
अंधारात लखलख
इंजिनाची पहा खोडी
बोगद्यात धूर सोडी
नका भिऊ थोड्यासाठी
लागे कुत्रे भित्यापाठी

उजेड तो दूर कसा
इवलासा कवडसा
नागफणी डावीकडे
कोकण ते तळी पडे
पाठमोरी आता गाडी
वाट मुंबईची काढी
खोल दरी उल्लासाची
दोन डोक्यांचा राजमाची
पडे खळाळत पाणी
फेसाळल्या दुधावाणी
आता जरा वाटे दाटी
थंड वारा वरघाटी

श्रीराम प्रतिष्ठान

डावलून माथेरान
धावे गाडी सुटे भान
तारखांब हे वेगात
मागे मागे धावतात
तार खाली वर डोले
तिच्यावर दोन होले
झाडी फिरे मंडलात
रूळ संगे धावतात
आली मुंबई या जाऊ
राणीचा तो बाग पाहू
गर्दी झगमग हाटी-
कशासाठी? पोटासाठी !

- माधव ज्यूलियन

बालभारती प्रतिष्ठान

बालभारती - आठवणीतील कविता

झाल्या तिन्हीसांजा

अजुनी कसे येती ना, परधान्या राजा
किरकिरती रातकिडे, झाल्या तिन्हीसांजा ॥ ध्रु.॥

उशिर होई काढाया गाईच्या धारा
शालु हिरा कालवडी देती हुंकारा
टवकारिती कान जरी वाजे दरवाजा ॥१॥

वाट तरी सरळ कुठें पांदितिल सारी
त्यांतुनी तर आज रात्र अंधारी भारी
आणि बैल कसल्याही बुजती आवाजा ॥२॥

'जेवणार मी पुढ्यात' घाली मधु रंजी
झोपेने पेंगुळली तरी न नीजे मंजी
आणि किती करती आंत-बाहेरी ये-जा ॥३॥

निवल्यावर हुरडयाच्या उसळीस न गोडी
लवकर कां सोडिती न मोट तरी थोडी
अधिकाधिक खाली-वर होई जीव माझा ॥४॥

गुरगुरला जो पिसाळ काल जरा कांही
म्हणती त्या मेल्याला काळिज कीं नाही
परि पाठीराखी ती आहे अष्टभुजा ॥५॥

- यशवंत

श्रीराम प्रसिध्दान

विद्याप्रशंसा

[आर्या]

विद्येनेच मनुष्या आले श्रेष्ठत्व ह्या जगामार्जी;

न दिसे एकहि वस्तू विद्येनेही असाध्य आहे जी. !! १ !!

व्यासदिक आद्य मुनी कवि अर्वाचीन सर्वथोर तसे

म्हणती एकमतें कीं, धन विद्यासम नरास अन्य नसे. !! २ !!

देउनि किंवा भोगुनि उणें न होतां सदैव वाढतसे

ऐसे एकच विद्या-धन, अद्भुत गुण न हा दुज्यांत वसे. !! ३ !!

न बलात्कारें राजा, न चोर कपटें, जया हरायास

होई समर्थ, ज्याच्या अल्पहि संरक्षणीं न आयास.!! ४ !!

नानाविध रत्नांचीं कनकाचीं असति भूषणें फार;

परि विद्यासम एकहि शोभादायक नसे अलंकार. !! ५ !!

या सार्या भुवनीं हित-कर विद्येसारखा सखा नाही;

अनुकूल ती जयाला नित्य तयाला उणें नसे कांहीं !! ६ !!

गुरुपरि उपदेश करी, संकट-समयीं उपायही सुचवी,

चिंतित फल देउनियां कल्पतरूपरि मनोरथां पुरवी. !! ७ !!

विद्येप्रतिष्ठा

विद्याबलसम अढळे न दुजें बल कोणतेंहि या लोकीं;

तीनें निजप्रभावे वश केलें सकल विश्व, अवलोकीं ! ! ८ !!

क्षुद्रा पशुपश्यांची काय कथा? पांचही महाभूतें

ज्ञानबळें आकळुनी केलें मनुजें स्वदाससम त्यांतें. ! ! ९ !!

विसरुनि परस्परांचा विरोध जल वन्हि सेविती त्यातें;

दासापरि वश होउनि करिती त्याच्या समस्त कृत्यांतें. ! ! १० !!

त्याचीं वस्त्रें विणिती, रथ ओढिति, लोटितीहि नौकातें;

बहु सांगणें कशाला? करिती तो सांगतो तयां तें तें ! ! ११ !!

मोठे मोठे तरुवर मोडी, फोडीहि जी शिलारशी,

विद्युल्लता नरें ती केली संदेशहारिका दासी ! ! १२ !!

विद्येच्या सामर्थे केला रवि चित्रकार मनुजानें;

होउनि अंकित वायुहि तुष्ट करी त्यास सुस्वरें गानें ! ! १३ !!

यापरि सकल सुखें जी देई, दुःखें समस्त जी वारी,

त्या विद्यादेवीते अनन्यभावे सदा भजा भारी. ! ! १४ !!

नाहीं परोपकारापरि दुसरें थोर पुण्य हें वचन

सत्य असे तरि विद्यादानाशीं तुल्य पुण्य आणिक न. ! ! १५ !!

ऐश्वर्यबलधनादिक सौख्ये प्रसवे समस्त जी कांहीं,

ती विद्या जो देई, तेणें वद काय तें दिलें नाहीं? !! १६ !!

कृष्णशास्त्री चिपळूणकर

ॐ श्रीसिद्धिप्रतिष्ठान

उघड उघड पाकळी

उघड उघड पाकळी, फुला रे
उघड उघड पाकळी ॥ ध्रु. ॥
आंतल्या आंत कोवळे
मधुजीवन कां कोंडले?
बाहेर हवा मोकळी, फुला रे ॥ १ ॥
तमसंकुल सरली निशा
नीलारुण हंसली उषा:
चौफेर विभा फांकली, फुला रे ॥ २ ॥
मलयानिल उदयांतला
बघ शोधत फिरतो तुला
कां मृदुल तनू झांकली, फुला रे ॥ ३ ॥
कीं रहस्य हृदयांतले
आंतल्या आंत ठेवले?
ही तुझी कल्पना खुळी, फुला रे ॥ ४ ॥

- ना. घ. देशपांडे

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

कादरखां

हा कोण इथे पडलेला ! 'कादरखां काबुलवाला' ! धृ.

धिप्पाड देह हा अडवा ! पसरला सहा अन् फूट !

पालथे पलिकडे पडले ! विक्राळ खिळ्यांचे बूट !

चुणिदार चोळणा आतां ! फाटून होय चिरगूट !

बैसला पठाणी बडगा ! बाजूला दूर निमूट !

चिखलांत बुडाले कल्ले !

त्यां ओढिति चिल्लें-पिल्लें !

खिसमीस खिशांतिल उरलें

कुणी मारि तयावर डल्ला ! 'कादरखां काबुलवाला' !.....१

अफगाण दर्यांतिल आतां ! डुरकाळ्या फोडिति शेर !

बुरख्यांतुनि कंदाहारी ! उठलासे हाहाःकार !

तो शर्बत पीतां-पीतां ! दचकेल मधेंच अमीर !

'क्या हुवा!' ओरडुनि ऐसें ! बडवतात सगळे ऊर !

ते हेरतचे अक्रोड

ते बदाम-पिस्ते गोड

रडरडुनी होती रोड

अल्बुखार अंबुनि गेला ! 'कादरखां काबुलवाला' !.....२

श्रीराम प्रसिध्दान
ॐ

तो हिंग काबुली आतां ! विकणार यापुढें कोण ?

व्याजास्तव बसुनी दारीं ! गरिबांचा घेइल प्राण ?

खाणार कोण यापुढतीं ! तीं कलिंगडें कोरून?

सजवी तूर नयनांचा ! कीं सुरमा घालुनि कोण ?

रस्त्यावर मांडुनि खाटा

हुक्क्यासह मारिल बाता-

हिंडेल कोण वा आतां

घालून चमेलीमाळा ? ! 'कादरखां काबुलवाला' !३

करूं नका गलबला अगदीं ! झोंपला असे हा वीर !

जन्मांत असा पहिल्यानें ! पहुडला शांत गंभीर !

राहणें जितें जर, मागें ! व्हा दोन पावले दूर !

हा बसेल मानगुटीला ! ना तरी होउनी पीर !

जा पळा-पंचनाम्याला

तो आला डगलेवाला,--

अडकवील कीं साक्षीला,

मग म्हणाल "पुरता भंवला ! 'कादरखां काबुलवाला' !.....४

केशवकुमार

बालभारती प्रतिष्ठान

कोळ्याचा प्रयत्न

[अभंग]

एका कोळियानें एकदां आपूलें !

जाळें बांधियेलें उंच जागीं !!

तेथुनी सुखानें खालतीं तो आला !

परी मग झाला कष्टी बहू !!

मागुती जाळीया-माजीं जातां ये ना !

धाग्यावरुनी पुन्हां पुन्हां पडे !!१!!

[कामदा]

चार वेळ तो ह्यापरी पडे ! जाय बापुडा भागुनी, पुढें !!

आस खुंटली, येतसे रडें ! आंग टाकुनी भूमिसी पडे !! २!!

[अंजनी गीत]

फिरुनि एकदा धीर धरुनियां !

लागे हळुहळु वरतिं चढाया !!

जाळयाजवळी परि पोंचुनियां !

आदळला खालीं !! ३ !!

[साक्या]

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

पांचहि वेळा यत्र करुनियां, आलें यश न त्याला !!

गरिब बापुडा कोळी तेव्हां, दुःखी अतिशय झाला !! ४ !!

हिंमत धरुनी फिरुनि आणखीं, धागा चढुनी गेला !!

परि जाळयामधिं शिरतांना तो, झोक जाउनी पडला !! ५!!

[दिंडी]

"अहा ! मज ऐसा दैव-हत प्राणी !

खचित जगतीं या दिसत नसे कोणी !" !!

निराशेनें बोलुनी असें गेला !

परी चित्तीं स्वस्थता न ये त्याला !!! ६ !!

[अभंग]

मग वेगें वेगें उठे ! धागा चढूं लागे नेटें !!

बहु घेई खबरदारी ! जाई, पोंचे जाळयावेरीं !!

हळुच मग आंत शिरे ! पोटीं आनंदानें भरे !!

झटे निश्चयाचे बळें ! अंतीं त्याल यश मिळे !! ७ !!

कवीचे नाव माहित नाही.

श्रीराम प्रसिध्दान

विमान

किति मौज दिसे ही पहा तरी

हे विमान फिरतें अधांतरिं. ध्रु.

खोल नदींतुन कापित पाणी

मत्स्य धांवतों चहुंबाजूनी,

घारच अथवा फिरते गगनीं,

हुबेहुब हें त्याच परी. १

रविकरंजित मेघांमधुनी,

स्वच्छ चांदण्यामधें पोहुनी,

घुमघुम नादें दिशा घुमवुनी,

प्रवास करि हें जगावरी. २

परंतु केव्हा पाउस गारा

प्रांत वेदुनी टाकिति सारा

त्यांतूनहि हें जाइ भरारा,

नवल नव्हे का खरोखरी? ३

पहा जाउनी विमानांतुनी,

दिसेल शोभा अपूर्व वरुनी,

विमान
प्रतिष्ठान

डोंगर, रानें, ओहळ, तटिनी

आणि कुठे सागरलहरी; ४

ग्रहनक्षत्रें आकाशांतिल

विमान बघुनी मनांत म्हणतिल,

"भेटाया अपणां पृथ्वींतिल

येति माणसें कुणीतरी." ५

नको सूर्यचंद्रावर जाया;

नको जगाची सफर कराया,

नेइं विमाना, मज त्या ठायां

जेथ माय मम वास करी. ६

गोपीनाथ

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

रानांत एकटेच पडलेलें फूल

वन सर्व सुगंधित झालें,
मन माझे मोहुन गेलें-किती तरी!

मी सारें वन हुडकीलें,
फुल कोठें नकळे फुललें-मज तरी.

स्वर्गांत
दिव्य वृक्षास
बहर ये खास,
असें कल्पीलें-असें कल्पीलें;
मन माझे मोहुन गेलें-किती तरी!

परि फिरतां फिरतां दिसलें
फुल दगडाआड लपालें-लहानसें

दिसण्यांत
फार तें साधें,
परी आमोदें
जगामधिं पहिलें-जगामधिं पहिलें;
मन माझे मोहुन गेलें-किती तरी!

मी प्रेमें बदलों त्याशीं,
'कां येथें दडुनी बसशी-प्रिय फुला ?

तुं गडे
फुलांची राणी,

तुला गे कोणीं,
रानिं धाडिलें-रानिं लावीलें ?'
मन माझे मोहुन गेलें-किती तरी!

स्वच्छिण
शिक्षण

तें लाजत लाजत सुमन
मज म्हणे थोडकें हंसुन ! तेधवां

'निवडिलें
प्रभूतें स्थान
रम्य उद्यान
तेंच मज झालें-तेंच मज झालें.'
मन माझें मोहुन गेलें-किती तरी!

नारायण वामन टिळक

ॐ श्रीराम्य प्रतिष्ठान

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

बालभारता - आठवणीतील कविता

उषा

होतो पुस्तक घेउनी सहज मी दारात त्यांच्या उभा,
बाला तोंच समोरुनी कुणीतरी आली त्वरेने पुढे
वार्याने उडुनी पुनःपुनरपी चंद्रास जे झाकिती
मागे सारित-सांवरीत पदरा-ते मोकळे कुंतल,
किंचित हासूनि बोलली मजसि ती अस्पष्ट काही तरी,
किंवा स्पष्ट असेल ते, समजले माते न तेव्हा पण;
होतो स्तब्ध तसाच मी, मजकडे डोळे तिचे लागले;
त्यांचे तेज खुले मुखावरी; रवी जाताच खाली जरा
त्याची मावळती प्रभा पसरुनी रंगे जशी वारुणी,
गोर्या, नाजुक या तनूवर तशी शोभे छटा तांबुस;
नाही पार्थीव भाव ज्यास शिवले, स्वर्गीय जे शैशव
त्याची ही रमणीय मूर्तिच उभी माझ्याकडे राहिली.
मी त्यानंतर पाहिले नच तिला,-वर्षे किती लोटली?
चित्ताच्या क्षितीजावरून परि ती नाही उषा लोपली.
ग.त्र्यं.माडखोलकर

श्रीराम प्रिन्सिपल
१०

सैनिकाप्रत

सदैव सैनिका पुढेच जायचे
न मागुती तुवा कधी फिरायचे ॥ धृ ॥

सदा तुझ्यापुढे उभी असे निशा
सदैव काजळी दिसायच्या दिशा
मधून मेघ हे नभास ग्रासती
मधेच या विजा भयाण हासती
दहा दिशांतुनी तुफान व्हायचे ॥ १ ॥

प्रलोभने तुला न लोभ दाविती
न मोहबंधने पदांस बांधिती
विरोध क्रोध वा तुला न थांबवी
न दैवही तुझे कधी सरायचे ॥ २ ॥

नभात सैनिका प्रभात येउ दे
खागांसवे जगा सुखात गाउ दे
फुलाफुलांवरी सुवर्ण शोभु दे
जगास शांतता, सुहास्य लाभु दे
न पाय तोवरी तुझे ठरायचे ॥ ३ ॥

- वसंत बापट

श्रीराम प्रसिष्ठान

ऋण

तुझ्या शेतात राबून
माझी सरली ह्यात
नको करू हेटाळणी
आता उतार वयात ॥ १ ॥

नाही राजा ओढवत
चार पाउले नांगर
नको बोलूस वंगाळ
नको म्हणूस डंगर ॥ २ ॥

माझ्या ऐन उमेदीत
माझी गाईलीस ओवी
नको चाबकासारखी
आता फटकारु शिवी ॥ ३ ॥

माझा घालावाया शीण
तेव्हा चारलास गूळ
कधी घातलीस झूल
कधी घातलीस माळ ॥ ४ ॥

अशा गोड आठवणी
त्यांचे करीत रवंथ
मला मरण येऊ दे
तुझे कुशल चिंतीत ॥ ५ ॥

मेल्यावर तुझे ठायी
पुन्हा एकदा रुजू दे
माझ्या कातड्याचे जोडे
तुझ्या पायात वाजू दे ॥ ६ ॥

- श्री. दि. इनामदार

श्री. दि. इनामदार
प्रतिष्ठान

ठिगळं

'हसलो' म्हणजे 'सुखात आहे' ऐसे नाही..
'हसलो' म्हणजे 'दुखले नव्हते' ऐसे नाही..
'हसलो' म्हणजे फक्त टाळले विवाद थोडे
म्हणायचे ते म्हटलो सारे ऐसे नाही ! ...

'हसलो' म्हणजे फक्त स्वतःच्या फजितीवरती
निर्लज्जागत दिधली होती स्वतःस टाळी
'हसलो' कारण शक्यच नव्हते दुसरे काही
'डोळ्यामध्ये पाणी नव्हते' ऐसे नाही !

'हसलो' कारण तूच कधि होतीस म्हणाली
याहुन तव चेहर्याला काही शोभत नाही !
'हसलो' कारण तुला विसरणे जितके अवघड,
तितके काही गाल प्रसरणे अवघड नाही !

'हसलो' कारण दुसऱ्यांनाही बरे वाटते
'हसलो' कारण तुलासुद्धाते खरे वाटते !
'हसलो' म्हणजे फक्त डकवली फुले कागदी
'आतुन आलो होतो डवरून' ऐसे नाही..

'हसलो' कारण शास्त्राची मज ओळख होती
अश्रु जाळण्यामध्ये जाते अधिक शक्ति !
'हसलो' कारण हिशोबास या दमलो नाही
'हसलो' कारण रडण्यामध्ये रमलो नाही !

'हसलो' कारण जरी बत्तिशी कुरूप आहे
खाण्याची अन् दाखवण्याची एकच आहे !
'हसलो' कारण सत्याची मज भीती नाही
'हसलो' कारण फसण्याच धसका नाही..

- संदीप खरे

हिरवें तळकोंकण

सह्याद्रीच्या तळीं शोभते हिरवें तळकोंकण,

राष्ट्रदेविचें निसर्गनिर्मित केवळ नंदनवन !

झुळझुळ गाणें मंजुळवाणें गात वाहती झरे,

शिलोच्चयांतुनि झुरुझुरु जेथें गंगाजळ पाझरे;

खेळत खिदळत नद्या चालल्या गुणगंभीराकडे

दरिखोर्यांतुनि माणिकमोतीं फुलुनि झांकले खडे;

नील नर्भीं घन नील बघुनि करि सुमनीं स्वागत कुडा,

गोमेदांच्या नटे फुलांनी बरसातिंत तेरडा !

कडेकपारीं खेळ मारुतासह खेळे हिरवळ,

उधळित सोनें हसे नाचरें बालिश सोनावळ !

शारद समयीं कमलवनाच्या तरत्या शय्येवरी

मदालसा स्वच्छंद लोळती जलदेवी सुंदरी !

कविकाव्यांतुनि, तशी जींतुनी स्रवते माधवी झरी,

आमोदा उधळीत फुले ती बकुळीची मंजरी;

हिरव्या पिवळ्या मृदुल दलांच्या रम्य गालिच्यावरी

श्री
प्रतिष्ठान
ॐ

स्वप्नीं गुंगति गोकर्णीचीं फुलें निळीं पांढरीं !
वृक्षांच्या राईत रंगती शकुंत मधु गायनीं
तरंगिणीच्या तटीं डोलती नाग केतकीवनीं !
फूलपांखरांवरुनि विहरती पुष्पवनांतिल परी
प्रसन्नता पसरीत वाजवुनि जादूची पांवरी !
शिताबाइच्या गोड हातचे पोहे जे काननीं
रागानें दे बाइलवेडा कवडा भिरकावुनी,
रोपें त्यांचीं बनुनि पसरलीं नाचत चोहींकडे !
अजुनि पहा या ! मंडित त्यांनीं कोंकणचे हे सडे !
इतिहासाला वार्ता ज्याची श्रुत नाहीं जाहली,
दंतकथांसहि विस्मृति ज्याची होउनियां राहिली,
"झिम्मा खेळे कोंकणचा तो नृपाळ" म्हणती मुली,
गळे वसंती टपटप जेव्हां आंब्याची डाहळी !
पिकले आंबे गळुनि भूतळीं रस जोंवरि वाहतो
वनदेवींसह झिम्मा खेळत तोंवरि नृप राहतो
कुठें आढळे फळभाराने लवलेली आंवळी,
कुठें गाळिती भुळभुळ अपुलीं पक्क फळें जांभळी,

श्रीशिव प्रतिष्ठान
ॐ

कुठें हलवितो पिंपळपाने पिंपळ पारावर,
कुठें वडाच्या पारंबीवर झोंके घे वानर !
कुठें बेहड्यावरि राघूस्तव विरही मैना झुरे,
प्राणविसांवा परत न आला म्हणुनि चित्त बावरे !
मधमाशांची लोंबति पोळीं कुठें सात्विणावरी
रंग खेळती कुठें प्रमोदें पांगारे शेवरी !
पोटीं साखरगोटे परि धरि कंटक बाहेरुनी
झुले कुठें तो फणस पुरातन रहिवासी कोंकणी.
कोठें चिंचेवर शठ आंबा करि शीतळ सांउली,
म्हणुनि कोपुनी नदीकिनारीं रातंबी राहिली !
निर्झरतीरीं रानजाइच्या फुलल्या कुंजांतुनी
उठे मोहमय संगीताचा अस्फुट कोठें ध्वनी !
कुठें थाट घनदाट कळकिचा त्यांत संचरे कुंणी
पुंगि बजावित फंदि मुशाफर दर्यापुर सोडुनी !
कुठें सुरंगी-मुकुलकुलाच्या सस्मित वदनांतुनी
दरवळलेला परिमळ सेवित फिरति अप्सरा वर्नी !
कोरांटीचीं, नादवटीचीं, नेवाळीचीं फुलें

श्रीराम प्रसिध्दान
ॐ

फुलुनि कुठें फुलबाग तयांनीं अवघे शृंगारिले !

नीललोचना कोंकणगौरी घालुनि चैत्रांगणीं

हिंदोळ्यावरि बसविति जेव्हां अंबा शुभदायिनी,

हळदीकुंकू तदा वांटितां नसो प्रसादा उणें,

पिकलीं म्हणुनी रानोरानीं करवंदें तोरणें

औदुंबरतरु अवधूताचा छाया दे शीतळ,

शिवयोग्याचा बेल वाढवी भावभक्तिचें बळ;

बघुनि पांढरी भूतपाळ वेताळ काढितो पळ,

आइनकिंजळ करिती मांत्रिकमंत्रबळा दुर्बळ !

गडागडावर निवास जेथें माय भवानी करी

राहे उधळित फुलें तिथे खुरचांफा चरणांवरी !

पानफुलांच्या वाहुनि माळा अंजनिच्या नंदना,

तिजवर वरुनी वैधव्याच्या रुइ चुकवी यातना !

चिंव चिंव शब्दा करित निंवावर खार भराभर पळे

भेंडिउंडिणींवरी बैसुनी करकरती कावळे;

लज्जारंजित नवयुवतींच्या कोमल गालांसम

रंगुनि काजू, भरले त्यांनीं डोंगर दुर्गम !

श्री
प्रतिष्ठा
ॐ

तिथें मंडलाकार मनोहर नर्तन आरंभुनी,
रुसल्या सखिची घुमत पारवा करितो समजावणी !
विविध सुवासीं हिरवा चांफा चकित करी मानस,
मंद मंद मधु गंध पसरितो भुइचांफा राजस,
हंसे उपवनीं अर्धोन्मीलित सुवर्णचंपककळी,
पाडुनि तुळशीवरी चिमुकली हलती निज सांडली !
पराग पिवळे, धवल पाकळ्या, परिमळ अंबर भरी,
घालित रुंजी भ्रमति भृंग त्या नागचंपकावरी !
सौगंधिक उच्छ्वास सोडिती प्राजक्ताच्या कळ्या,
लाजत लाजत हळुच उघडितां निज नाजुक पाकळ्या
त्या उच्छ्वासां पिउनि बिजेचा चांद हर्षनिर्भरी
होउनियां बेभान नाचतो निळावंतीच्या घरीं!
धुंद सिंधुला मारवेलिची मर्यादा घालुन
उभी सैकतीं कोंकणदेवी राखित तळकोंकण;
निकट माजलीं निवडुंगांची बेटें कंटकमय,
आश्रय ज्यांचा करुनि नांदती कोचिंदे निर्भय,
मागें त्याच्या डुले नारळी पोफळिचे आगर,

प्रतिष्ठान
श्री
ॐ

पुढें विराजे निळावंतिचें निळेंच जळमंदिर.

राष्ट्रदेविचें निसर्गनिर्मित ऐसें नंदनवन

सह्याद्रीच्या तळीं शोभते हिरवें तळकोंकण

- माधव

ॐ श्रीसिद्धि प्रतिष्ठान

कठिण समय येता

तेथील ऐक कालहंस तटी निजेला। जो भागला जलविहार
विशेषे केला॥

पोटिच् ऐक पद, लांबविला दुजा तो। पक्षी तनु लपवी: भूप
तया पहतो॥

टाकी ऊपनह पदे आतिमंद ठेवी। केली विजार वरी दौरही
मौन सेवी॥

हस्ती करी वलय उंच अशा ऊपयी। भुपे हळूच धॅरीला
कालहंस पायी॥

कलकल कालहंस फार केला सुटाया। फडफड नीजपक्षी
डेविलिही उडाया॥

नूपतिस मनिबंधी तोचीता होय चांचू। धॅरील धुद जया त्या
काय सोडील पंचू?॥

तदितर खग भेणे वेगळाले पळाले । उपवन-जल-केली जे
कराया मिळाले॥

स्वजन गवसला जो त्याजपाशी नसे तो। कठिण समय येता
कोण कामास येतो? ॥

बालभारती प्रतिष्ठान

मामाच्या गावाला जाऊया

झुक झुक झुक झुक अगीनगाडी
धुरांच्या रेघा हवेत काढी
पळती झाडे पाहूया,
मामाच्या गावाला जाऊया

मामाचा गाव मोठा
सोन्याचांदीच्या पेठा
शोभा पाहूनी घेऊया

मामाची बायको गोरटी
म्हणेल कुठली पोरटी
भाच्यांची नावे सांगूया

मामाची बायको सुगरण
रोज रोज पोळी शिकरण
गुलाबजामन खाऊया

मामा मोठा तालेवार
रेशीम घेईल हजार वार
कोट विजारी लेऊया

- ग. दि. माडगूळकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

आई म्हणोनी कोणी - यशवंत

आई म्हणोनी कोणी, आईस हाक मारी
ती हाक येई कानी, मज होय शोककारी

नोहेच हाक माते, मारी कुणी कुठारी
आई कुणा म्हणू मी, आई घरी न दरी

चारा मुखी पिलांच्या, चिमणी हळूच देई
गोठ्यात वासरांना, ह्या चाटतात गाई
वात्सल्य हे बघुनी, व्याकूळ जीव होई

येशील तू घराला, परतून केधवा गे ?
रुसणार मी न आता, जरी बोलशील रागे
आई कुणा म्हणू मी, आई घरी न दारी
स्वामी तिन्ही जगाचा, आईविना भिकारी

आई म्हणोनी कोणी
यशवंत

असाच - ना. घ. देशपांडे

वेगळीच जात तुझी;
वेगळाच ताल
तूं अफाट वाट तुझी
एकटाच चाल.

एकटाच चालत जा
दूर दूर दूर
गात गात तूंच तुझा
एकटाच सूर

एकटाच चालत जा
उंच आणि खोल;
बोल आणि ऍक पुन्हा
तूं तुझा बोल.

तूं असाच झिंगत जा
विस्मरून पीळ
तूं असाच फुंकीत जा
अर्थशून्य शीळ

अंतरात पाहत जा
भास तूं तुझेच;
शांततेत ऍकत जा
श्वास तूं तुझेच.

खोल या दरीत अशा
गर्द साऊलीत
हो निमग्न तूंच तुझ्या
मंद चाहुलीत.

प्रतिष्ठान
श्रीश्री
ॐ

सांगा कस जगायचं?

सांगा कस जगायचं?
कण्हत कण्हत की गाणं म्हणत
तुम्हीचं ठरवा!

डोळे भरून तुमची आठवण
कोणीतरी काढतंच ना?
ऊन ऊन दोन घास
तुम्च्यासाठी वाढतंच ना?
शाप देत बसायचं की दुवा देत हसायचं
तुम्हीचं ठरवा!

कळयाकुट्ट कळोखात
जेव्हा काही दिसत नसतं
तुमच्या साठी कोणीतरी
दीवा घेऊन उभं असतं
कळोखात कुढायचं की प्रकाशात उडायचं
तुम्हीचं ठरवा!

पायात काटे रतुन बसतात
हे अगदी खरं असतं;
आणि फुलं फुलुन येतात
हे काय खरं नसतं?
काट्यांसारखं सलायचं की फुलांसारखं फुलायचं
तुम्हीचं ठरवा!

पेला अर्धा सरला आहे
असं सुद्धा म्हणता येतं
पेला अर्धा भरला आहे
असं सुद्धा म्हणता येतं
सरला आहे म्हणायचं की भरला आहे म्हणायचं
तुम्हीचं ठरवा!

सांगा कस जगायचं?
कण्हत कण्हत की गाणं म्हणत
तुम्हीचं ठरवा!

~ मंगेश पाडगांवकर

जयोऽस्तुते

जयोऽस्तुते

जयोऽस्तुते श्री महन्मंगले शिवास्पदे शुभदे
स्वतंत्रते भगवती, त्वामहं यशोयुताम् वंदे ॥धृ॥

राष्ट्राचे चैतन्यमूर्त तू नीति संपदांची
स्वतंत्रते भगवती, श्रीमती राज्ञी ती त्यांची
परवशतेच्या नभात तुची आकाशी होशी
स्वतंत्रते भगवती, चांदणी चमचम लखलखती

गालावरच्या कुसुमी किंवा कुसुमांच्या गालीं
स्वतंत्रते भगवती, तूच जी विलसतसे लाली
तू सूर्याचे तेज, उदधिचे गांभिर्यही तूची
स्वतंत्रते भगवती, अन्यथा ग्रहण नष्ट तेची

मोक्षमुक्ति ही तुझीच रूपे तुलाच वेदांती
स्वतंत्रते भगवती, योगिजन परब्रह्म वदती
जे जे उत्तम उदात्त उन्नत महन्मधुर ते ते
स्वतंत्रते भगवती, सर्व तव सहचारी होते

हे अधम रक्तरंजिते, सुजनपुजिते, श्री स्वतंत्रते
तुजसाठी मरण ते जनन
तुजवीण जनन ते मरण
तुज सकल चराचर शरण
भरतभूमिला दृढालिंगना कधी देशील वरदे ॥१॥

हिमालयाच्या हिमसौधाचा लोभ शंकराला
क्रीडा तिथे करण्याचा का तुला वीट आला
होय आरसा अप्सरसांना सरसें करण्याला
सुधाधवल जान्हवीस्रोत तो का गे त्वां त्याजिला
स्वतंत्रते, या सुवर्णभूमित कमती काय तुला

कोहिनुर चे पुष्प रोज घे ताजे वेणीला

ही सकल श्री संयुता, अमुची माता, भारती असता
का तुवा ढकलुनी दिधली
पूर्वीची ममता सरली
परक्याची दासी झाली
जीव तळमळे, का तू त्याजिले उत्तर याचे दे
स्वतंत्रते भगवती, त्वामहं यशोयुतां वंदे ॥२॥

~ विनायक दामोदर सावरकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

हरिणान्योक्ति

[शार्दूलविक्रीडित]

जाळे तोडुनियां बळें हरिण तो टाळोनि दावाग्निला,

व्याधाचे चुकवूनि बाणहि महावेगें पुढें चालिला,

तों घाईत उडी फसूनि पडला आडामधें बापडा;

होती सर्वहि यत्न निष्फळ, जरी होई विधी वांकडा.

कृष्णशास्त्री चिपळूणकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

नीतीशतकांतील वेंचे :

[वसंततिलका]

कीं तोडिला तर फुटे अणखीं भरानें

तो क्षीणही विधु महोन्नति घे क्रमानें

जाणोनि हे सुजन ज्या दुबळीक आली

त्याशीं कधीं न करिती सहसा टवाळी !! १ !!

[शार्दूलविक्रीडित]

तोयाचें परि नांवही न उरतें संतप्त लोहावरी,

ते भासे नलिनीदलावरि पहा सन्मौक्तिकाचे परी,

तें स्वातीस्तव अब्धिशुक्तिपुटकीं मोतीं घडे नेटकें,

जाणा उत्तममध्यमाधम दशा संसर्गयोगें टिके !! २ !!

वामन पंडित

श्रीशिव प्रतिष्ठान

झाडाखाली बघुनी सावली

झाडाखाली बघुनी सावली बसतो चाम्भार
ठावुक आहे मजला याचा सर्व कारभार
आरी घेवून देई शिवुनी जोडे तुटलेले
टाच सान्धने नाल ठोकने सर्व काल चाले
रापी याची लखलख करते चराचरा चाले
धुर विडिचा मधून केंवा खुशालित बोले
पोचे येवून जुने जाहले डबडे पाण्याचे
तेच परन्तु सोबत करते प्रामाणिक साचे
धंदा याचा पायतनाचा परन्तु जन्मात
नवे पायतन कधी न घातले याने पायात

श्रीराम प्रसिष्ठान

भय इथले संपत नाही...

भय इथले संपत नाही...मज तुझी आठवण येते...
मी संध्याकाळी गातो...तू मला शिकविली गीते...

हे झरे चंद्र सजणांचे, ही धरती भगवी माया
झाडांशी निजलो आपण, झाडांत पुन्हा उगवाया

त्या वेळी नाजूक भोळ्या, वारयाला हसवून पळती
क्षितीजांचे तोरण घेऊन, दारावर आली भरती

तो बोल मंद हळवासा आयुष्य स्पर्शुनी गेला
सीतेच्या वनवासातील जणू राघव शेला

देऊळ पलिकडे तरीही, तुज ओंजळ फुटला खांब
थरथरत्या बुबूळापाशी, मी उरला सुरला थेंब

संध्येतील कमल फुलासम, मी नटलो श्रृंगाराने
देहाच्या भवती रिंगण, घालती निळाईत राने

स्त्रोत्रात इंद्रिये अवघी, गुणगुणती दुःख कुणाचे
हे सरता संपत नाही, चांदणे तुझ्या स्मरणाचे

ते धुके अवेळी होते, की परतायची घाई
मेंदुतून ढळली माझ्या, निष्पर्ण तरुंची राई

--ग्रेस

गवताच पातं वार्यावर डोलत

गवताच पातं वार्यावर डोलत
डोलतान म्हणतं खेलायाला चला ॥ध्रु॥

झरयातल पाणी खला खला हसतं
हसताना म्हणतं खेलायाला चला
निळं निळं पाखरू अम्ब्यावर गातं
गाताना म्हणतं नाचायला चला ॥१॥

झिम्मड पावसात गारांची बरसात
बरसात म्हणते वेचायला चला
छोटासा मोती लपाछपी खेळतो
धावताना म्हणतो शिवायाला चला ॥२॥

मनिच पिल्लू पायाशी लोळतं
लोळतान म्हणतं जेवायला चला
अहो,जेवायला चला
तुम्ही जेवायला चला ॥३॥

कवी-कुसुमाग्रज

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

पाचोळा

आडवाटेला दूर एक माळ
तरु त्यावरती एकला विशाळ
आणि त्याच्या बिलगूनिया पदास
जीर्ण पाचोळा पडे तो उदास

उषा येवो शिपित जीवनाशी
निशा काळोखी दडवू द्या जगासी
सूर्य गगनातूनी ओतू द्या निखारा
मूक सारे हे साहतो बिचारा

तरुवरची हसतात त्यास पाने
हसे मूठभर ते गवतही मजेने
वाटसरू वाट तुडवीत त्यास जात
परी पाचोळा दिसे नित्य शांत

आणि अंती दिन एक त्या वनांत
येई धावत चौफेर क्षुब्ध वात
दिसे पाचोळा घेरूनी तयाते
नेई उडवुनी त्या दूर दूर कोठे

आणि जागा हो मोकळी तळाशी
पुन्हा पडल्या वरतून पर्ण राशी

- कुसुमाग्रज

श्रीराम प्रिन्सिपल

हिरकणी

गोपनारी हिरकणी गडा गेली
दूध घालाया परत झणी निघाली
पायथ्याशी ते वसे तीचे गाव
घरी जाया मन घेई पार धाव॥ध्रु॥

शिवप्रभुंचा निर्बंध एक होता
तोफ व्हावी अस्तास सूर्य जाता
सर्व दरवाजे अचूक बंद व्हावे
कुठे कोणा जाऊ-न-येऊ द्यावे॥१॥

सर्व दरवाजे फिरून परत आली
तिला भेटे ना तेथ कुणी वाली
कोण पजील तरी तन्हुल्यास आता
विचारे या बहुदुःख होय चित्ता॥२॥

मार्ग सुचला आनंद फार झाला
निघे वेगे मग घरी जावयाला
नसे रक्षक ठेविला जेथ ऐसा
तेथ होता पथ रायागादी खासा॥३॥

गडा तुटलेला कडा उंच नीट
घरी जाया उतरली पायवाट
पाय चुकता नेमका मृत्यु येई
परी माता टी तेथुनीच जाई॥४॥

उतारू लगे मन घरी वेधलेले
शुद्ध नाही जरी तनुस लागलेले
अंग खराचाताले वस्त्र फतालेले
आशा वेशे ती घरा प्रति चाले॥५॥

श्रीराम प्रसिध्दान
ॐ

वृत घडले शिवभूप कर्णि जाता
वदे आनंदे धन्य धन्य माता
काड्या वरती त्या बुरुज बंधियेला
नाव दिधले हिरकणी बुरुज त्याला॥६॥

ॐ श्रीह्रिय प्रतिष्ठान

कवी ते होते कसे आननी ?

(हे कवी आपण ओळखले असतीलच, खात्रीसाठी शेवटचे पान पहा)

साहित्य प्रतिष्ठान

बालभारती - आठवणीतील कविता

फुलपाखरे

धरू नका ही बरे
फुलावर उडती फुलपाखरे

मजे मजेचे रंग तयांचे
संध्याकाळी जसे ढगांचे
ऊन कोवळे त्यावर नाचे
सकाळचे हासरे
फुलांवर उडती फुलपाखरे॥

हात लावता पंख फाटतील
दोरा बांधून पायही तुटतील
घरी कशी मग सांगा जातील
दूर तयांची घरे
फुलांवर उडती फुलपाखरे॥

काल पाकळ्या रात्री निजल्या
सकाळ होता सगळ्या उठल्या
आणि त्याच का उडू लागल्या
पंख फुटुनी गोजिरे
फुलांवर उडती फुलपाखरे॥

-अ. ज्ञा. पुराणिक

श्रीराम प्रिन्सिपल

आईपणाची भीती

आजच्या इतकी आईपणाची भीती कधीच वाटली नव्हती
अगतिकतेची असली खंत मनात कधीच दाटली नव्हती.
विचारलेस आज मला"आई कोणती वाट धरू?"
गोळा झाले कंठी प्राण आणि डोळे लागले झरू.
कोणती दिशा दाखवू मी तुला? पूर्व? पश्चिम्? दक्षिण?
उत्तर?
माझ्यासारख्याच भीतीने या चारी दिशा झाल्या फ़ुत्तर.

कोठे ज्ञान, यश, सुख? काय त्यांच्या खाणाखुणा?
या-त्या रुपात दिसतो सैतानच वावरताना.
जळी, स्थळी, आकाशीही अणूबॉम्ब झाकला आहे
प्रत्येक रस्ता माणसाच्या रक्ताने रे माखला आहे.
आज आईच्या कुशीत सुद्धा उरला नाही बाळ निवारा
द्रौणीच्या अस्त्रासारखा हिरोशिमाचा बाधेल वारा.

कोठेतरी गेलेच पाहिजे गतीचीही आहेच सक्ती
जायचे कसे त्याची मात्र कुणीच सांगत नाही युक्ती.
खचू नको, शोध बाळा तुझा तूच ज्ञानमार्ग
कोणतीही दिशा घे पण माणुसकीला जाग.
धीर धर, उचल पाय, आता मात्र कर घाई
आणखी एक लक्षात ठेव प्रत्येकालाच असते आई.

- पद्मा गोळे

श्रीराम प्रिन्सिपल

मामाची गाडी

माझ्या मामाची रंगीत गाडी हो
तिला खिल्लाऱ्या बैलांची जोडी हो

कशी दौडत दौडत येई हो
मला आजोळी घेऊन जाई हो
नाही बिकट घाट,
सारी सपाट वाट,
मऊ गालीचे ठायी ठायी हो

शीळ घालून मंजूळ वाणी हो
पाजी बैलांना ओहोळ पाणी हो
गळा खुळखुळ घुंगुर माळा हो
गाई किलबील विहंग मेळा हो
बाजरीच्या शेतात,
करी सळसळ वात,
कशी घुमली अंबेराई हो

कोण कानोसा घेऊन पाही हो
कोण लगबग धावून येई हो
गहिवरून धरून पोटी हो
माझे आजोबा चुंबन घेती हो
लेक एकुलती,
नातू एकुलता,
किती कौतुक कौतुक होई हो

- ग. ह. पाटील

श्रीराम प्रिन्सिपल

आला क्षण!

गडबड घाई जगात चाले,
आळस डुलक्या देतो; पण
गंभीरपणे घड्याळ बोले-
'आला क्षण-गेला क्षण!'

घड्याळास या घाई नाही,
विसावाही तो नाही; पण
त्याचे म्हणणे ध्यानी घेई-
'आला क्षण-गेला क्षण!'

कर्तव्या जे तत्पर त्यांचे
दृढ नियमीत व्हावयास मन,
घड्याळ बोले अपुल्या वाचे-
'आला क्षण-गेला क्षण!'

कर्तव्याला विमुख आळशी
त्यांच्या हृदयी हाणित घण,
काळ-ऐक! गातो अपुल्याशी-
'आला क्षण-गेला क्षण!'

लवाजम्याचे हत्ती झुलती
लक्ष त्यांकडे देतो कोण,
मित रव जर हे सावध करिती-
'आला क्षण-गेला क्षण!'

कवी - केशवसुत

श्रीराम प्रसिष्ठान

आमची मांजरी

[शार्दूलविक्रीडित]

शोभे वर्तुल तोंड गोंडस जिचें, नासाप्रभा तांबडी

डोळे नीलविलोल गोल दिसती प्रत्यक्ष पाचू खडी;

जीचे छान लहान कान गमती गोकर्णिकेचीं फुलें,

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! १ !!

भाटी हे, परि नीट लांब फुटती ओठीं मिशा पांढर्या;

अंगी लोंकर फार ती मृदु उशी ही सांवरीची खर्या,

कोठें लाल, मधून शुभ्र ठिपके देहीं जिच्या शोभले,

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! २ !!

वाटे शेंपुट लांब फार मृदुसें रेशीम-गोफापरी;

रागानें परि त्यास जी फुगवितां येते ब्रशाची सरी,

जातां धांवतही कधींहि न जिचीं तीं वाजती पावलें,

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! ३ !!

पंजे शुभ्र जिचे असून वरतीं काळीं नखे भासती

जेवीं पूर्ण-शशांक-बिंबि दिसती ते डाग रम्याकृती,

पट्टा चंदन-शुभ्र गंध जणुं हें भाळीं असे रेखिले

आर्य समाज
प्रतिष्ठान

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! ४ !!

आणी दूध जधीं सकाळिं गवळी, येई तधीं धावुनी,

त्याचे भोंवती नाचुनी शिरुनियां पार्यीं तनू घासुनी

'म्यां म्यां' ओरडुनी सुखें पय पिई जें भूवरी सांडलें

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! ५ !!

येतां अंबररत्नबिंब उदया जाऊन कौलांवरी,

घेवोनी नवमित्ररश्मि अपुल्या देहीं, सुखातें वरी,

तेथें निर्मल सर्व अंग करिते जी चाटुनी आपुलें,

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! ६ !!

नेमें साधुनि भोजनावसर ही बैसोनि पानापुढे

राही स्वस्थ भली उगाच न पळे पंक्तींत चोहोंकडे,

घालूं भूवर भात खात तितका, चित्राहुती ना गिळे

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! ७ !!

खोडी एक परंतु होय तिजला, सोडी न तीते जरा,

नाहीं तूप, न भात खात अगदीं कांहींहि तुम्ही करा;

हुंगोनी नुसतेंच अन्न बसती राही उपाशी बळें

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! ८ !!

श्रीराम प्रसिध्दान

होतां भोजन अंगणीं मग तनू टाकूनियां आडवी

डोळे झांकुन, शांत निश्चल मनें चारी पदां लांबवी

साधूनी स्वसमाधि साधुस असे मागें जिनें टाकिलें

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! ९ !!

ऐशी घेउनियां जरा सुखकरा जी नित्य विश्रांतिला

डोळ्यांतें उघडी, पदांस अखडी, सोडीच भूमीतला

देई जांभइ जी उठूनि तनुला देवोनि आळेपिळे

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! 8/21/09

पाहोनी मग अंगणांत चिमणी घाली झणीं झांपडी

जातां ती उडुनी हताश बनूनी बैसे धरोनी दडी

लावी निश्चल अंगणीं टक, जिचें क्रोधें मन क्षोभलें

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! ११ !!

येता ती चिमणी पुन्हां उचलुनी जी मागले पाय ते

घेई भार पदीं पुढील, सहसा वेगें उडी मारते,

जातां भक्ष्य परी भरारुनि, जिचें हो तोंड ओशाळलें

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! १२ !!

केव्हा पुच्छ धरी पुढील चरणीं चावी स्वदंतांकुरें

बालभारती प्रतिष्ठान
श्रीरक्षित्य प्रतिष्ठान
११

येतांची कळ तें त्यजी गरगरां नाचे, स्फुरे, गुगुरि;

भुमीते खरडी स्वकीय नखरीं मध्येंच जोरें पळे,

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! १३ !!

राहेना पळही कधीं चपळ जी एके स्थळीं सुस्थिर,

धांवे धूम, उडे, मधेंच उसळे; धुंडीत सारें घर,

चाले दाखविते अनेक, धरिती पाठीस जेव्हां मुलें,

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! १४ !!

कांहीं खुड्खुड्लें, तरी धडपडे, नाचे पडे बागडे,

कोठें आड दडे, मधें वर उडे, घे धांव चोहोंकडे,

जी झाडावर वेंधतां खग-कुळें होती भय-व्याकुळें;

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! १५ !!

रात्रीं जी न मनी जुमानित तमा धैर्ये फिरे मंदिरीं,

टेहाळी करि, संधि साधुनि उडी टाकावया उंदिरीं;

या कृत्यें ज्वर-राज-मानसिं जणूं शल्यापरी जी सले !

ऐशी सुंदर मांजरी बघुनिया मच्चित्त हें लोभलें !! १६ !!

बाळकृष्ण अनंत भिडे

बालभारती
प्रतिष्ठान

माझ्या गोव्याच्या भूमीत

माझ्या गोव्याच्या भूमीत
गड्या नारळ मधाचे,
कड्या-कपाऱ्यां मधुन
घट फुटती दुधाचे॥

माझ्या गोव्याच्या भूमीत
आंब्या-फणसाची रास,
फुली फळान्वे पाझर
कळी फुलांचे सुवास॥

माझ्या गोव्याच्या भूमीत
वनश्रीची कारागिरी,
पाना-फुलांची कुसर
पशु-पक्ष्यांच्या किनारी॥

माझ्या गोव्याच्या भूमीत
उन्हाळ्यात खारा वारा,
पावसात दारापुढे
सोन्याचांदीच्या रे धारा॥

माझ्या गोव्याच्या भूमीत
येते चांदणे माहेरा,
ओलावल्या लोचनांनी
भेटे आकाश सागरा॥

माझ्या गोव्याच्या भूमीत
चाफ़ा पानाविण फुले,
भोळा भाबडा शालीन
भाव शब्दाविण बोले॥

माझ्या गोव्याच्या भूमीत

माझ्या गोव्याच्या भूमीत

गडे साळीचा रे भात,
वाढी आईच्या मायेने
सोन-केवड्याचा हात॥

माझ्या गोव्याच्या भूमीत
सागरात खेळे चांदी,
आतिथ्याची, अगत्याची
साऱ्या षडरसांची नांदी॥

- बा. भ. बोरकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

माझा गाव

निळ्या खाडीच्या काठाला
माझा हिरवाच गाव.
जगात मी मिरवितो
त्याचे लावुनिया नाव !

पूल ओलांडिता पुढे
रस्ता येईल तांबडा.
घरी आणील सरळ
जरी दिसला वाकडा.

माणसांच्या जागीसाठी
दाटी करितात माड.
गर्द मधेच एखादे
आंब्या फणसाचे झाड.

असो झाडी किंवा वाडी
सुने नाही वाटायचे.
नादी आपुल्याच कोणी
तेथे गात असायचे.

थोड्या पायवाटा हिंडा
लालतांबड्या वाकड्या.
होड्या उपड्या झालेल्या
तशा बघाल टेकड्या.

जेथे होईल माध्यान्ह
तेथे पान वाढलेले.
काळोखात कुणीतरी
ज्योत घेउन आलेले.

श्रीराम प्रिन्सिपल

गोव्यातला माझा गाव
असा ओव्यांतच गावा.
तेथे जावून राहून
डोळे भरून पाहावा.

- बा. भ. बोरकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

प्रेमाचा गुलकंद - (प्र. के. अत्रे)

बागेतुनि वा बाजारातुनि कुठुनि तरी 'त्या'ने
गुलाबपुष्पे आणुनि द्यावित 'तिज'ला नियमाने!
कशास सांगू प्रेम त्याचे तिजवरती होते?
तुम्हीच उकला बिंग यातले काय असावे ते!
गुलाब कसले? प्रेमपत्रिका लालगुलाबी त्या!
लाल अक्षरे जणु लिहिलेल्या पाठपोट नुसत्या!
प्रेमदेवता प्रसन्न होई या नैवेद्याने!
प्रेमाचे हे मार्ग गुलाबी जाणति नवतरणे!
कधी न त्याचा ती अवमानी फुलता नजराणा!
परि न सोडला तिने आपुला कधिही मुग्धपणा!
या मौनातच त्यास वाटले अर्थ असे खोल!
तोहि कशाला प्रगत करी मग मनातले बोल!
अशा तर्हेने मास लोटले पुरेपूर सात,
खंड न पडला कधी त्याच्या नाजुक रतिबात!
अखेर थकला! ढळली त्याचि प्रेमतपश्चर्या,
रंग दिसेना खुलावयाचा तिची शांत चर्या!
धडा मनाचा करुनि शेवटी म्हणे तिला, 'देवी!
(दुजी आणखी विशेषणे तो गोंडस तिज लावी.)
'बांधित आलो पूजा मी तुज आजवरी रोज!
तरि न उमगशी अजुनि कसे तू भक्तांचे काज?
गेंद गुलाबी मुसमुसणारे तुला अर्पिलेले
सांग तरी सुंदरी, फुकट का ते सगळे गेले?'
तोच ओरडुनि त्यास म्हणे ती, 'आळ वृथा हा की!
एकही न पाकळी दवडली तुम्ही दिल्यापैकी'
असे बोलूनी त्याच पावली आत जाय रमणी
क्षणात घेउनि ये बाहेरी कसलीशी बरणी!
म्हणे, 'पहा मी यात टाकले ते तुमचे गेंद,
आणि बनविला तुमच्यासाठी इतुका गुलकंद!
कशास डोळे असे फिरविता का आली भोंड?
बोट यातले जरा चाखुनी गोड करा तोंड!'
क्षणैक दिसले तारांगण त्या,-परि शांत झाला!

तसाच बरणी आणि घेउनी खांद्यावरि आला!!
'प्रेमापायी भरला' बोले, 'भुर्दड न थोडा!
प्रेमलाभ नच! गुलकंद तरी कशास हा दवडा?'
याच औषधावरी पुढे तो कसातरी जगला,
हृदय थांबुनी कधीच नातरि तो असता 'खपला'!
तोंड आंबले असेल ज्यांचे प्रेमनिराशेने
'प्रेमाचा गुलकंद' तयांनी चाटुनि हा बघणे!

प्र. के. अत्रे

ॐ श्रीरघु प्रसिष्ठान

थोर तुझे उपकार

थोर तुझे उपकार !!

आई, थोर तुझे उपकार !! ध्रु०!!

वदत विनोदें हांसत सोडी !!

कोण दुधाची धार !!१!!

नीज न आली तर गीत म्हने !!

प्रेम जिचे अनिवार !!२!!

येई दुखने तेव्हा मजला!!

कोण करी उपचार!!३!!

कोण कडेवर घेऊन फिरवी!!

चित्ती लोभ अपार!!४!!

बाळक दुर्बळ होतों तेव्हा!!

रक्षण केले फार!!५!!

त्वांची शिकाविले वाढविले त्वां!!

आहे मजवर भार!!६!!

स्मरण तुझ्या या दृढ ममतेचें!!

होते वारंवार!!७!!

नित्य करावे साह्य तुला मीं!!

हा माझा अधिकार!!८!!

भास्कर दामोदर पालंदे.

श्रीशिव प्रतिष्ठान

परमेश्वराची प्रार्थना

परमेश्वराची प्रार्थना

[श्लोक : कामदाछंद]

आस ही तुझी फार लागली!!
दे दयानिधे बुद्धि चांगली!!
देवूं तूं नको दुष्ट वासना!!
तूच आवरीं माझिया मन!!१!!

देह देउनी तूच रक्षिसी!!
अन्न देउनी तूच पोशिसी!!
बुद्धि देउनी काम सांगशी!!
द्रयान देउनी तूच तारिशी!!२!!

वागवावया सर्व सृष्टिला!!
शक्ति बा असे एक तूजला!!
सर्वशक्ति तूं सर्वदेखना!!
कोण जाणिजे तुझिया गुणा!!३!!

नाम रूप हें तूजला नसे!!
तय तुला मुखें वर्णावे कसें!!
आदि अंत ना मध्य ही तुला!!
तूच दाविशी मार्ग आपुला!!४!!

माणसे आम्ही सर्व लेकरे!!
माय बाप तूं हें असे खरे!!
तुझिया कृपेवीण इश्वरा!!
आसरा आम्हा नाही दूसरा!!५!!

तूच आहासी आमची गती!!
देई आमुतें उत्तमा मती!!
प्रथितों तुला जोडुनी करां!!
हे दयानिधे कीं कृपा करा!!६!!

श्रीशिव प्रतिष्ठान
ॐ

जिकडेतिकडे पाणीच पाणी

जिकडेतिकडे पाणीच पाणी
खळखळणारे झरे,
झुळझुळणारे गवत पोपटी
लवलवणारे तुरे.

नवी लकाकी झाडांवरती
सुखात पाने-फुले नाहती,
पाऊसवारा झेलित जाती
भिरभिरती पाखरे,
जिकडेतिकडे पाणीच पाणी
खळखळणारे झरे.

हासत भिजती निळसर डोंगर
उड्या त्यांतुनी घेती निर्झर,
कडेकपारी रानोरानी
नाद नाचरा भरे,
जिकडेतिकडे पाणीच पाणी
खळखळणारे झरे.

मधेच घेता वारा उसळी,
जरी ढगांची तुटे साखळी,
हिरव्या रानी ऊन बागडे
हरिणापरी गोजिरे,
जिकडेतिकडे पाणीच पाणी
खळखळणारे झरे.

- शंकर वैद्य

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

श्रील्लिय प्रलिष्ठान

आभाळाची आम्ही लेकरे

आभाळाची आम्ही लेकरे,
काळी माती आई
जात वेगळी नाही आम्हा
धर्म वेगळा नाही

श्रमगंगेच्या तीरावरती
कष्टकर्यांची आमुची वसती
नाव वेगळे नाही आम्हा
गाव वेगळा नाही

इमान आम्हा एकच ठावे
घाम गाळुनी काम करावे
कर्म वेगळे नाही आम्हा
मार्ग वेगळा नाही

माणुसकीचे अभंग नाते
आम्हीच आमुचे भाग्याविधाते
पंथ वेगळा नाही आम्हा
संत वेगळा नाही

कोटि कोटि हे बळकट बाहू
जगन्नाथ-रथ ओढुन नेऊ
श्वास वेगळा नाही आम्हा
ध्यास वेगळा नाही

- वसंत बापट

आम्हीच प्रतिष्ठान

फुलात न्हाली पहाट ओली

फुलात न्हाली पहाट ओली, क्षितिजावरती चंद्र झुले
नभात भुकल्या केशरियाचे रंग फुलांवर ओघळले

रंग फुलांवर ओघळतांना असे जुईला लदबदले
गालावरचे निळे गोंदणे पदराभवती घुटमळले

निळ्या तिच्या डोळ्यांत कथाई, कुणाकुणाच्या आठवणी
एक झोपडी साक्षीमधली करीत बसली साठवणी

अशी झोपडी बोलघेवडी पांथस्थाचा पाय अडे
दाट जोंधळ्या रानामधला हरडा पाहून भूल पडे

आज तिने कुठल्या सजणाला दूर नभातुन बोलाविले
भरात येउनी नग्न शरीरी उघड्यावरती भोग दिले

काचोळीची गाठ सावरित हळू तयाला सांगितले
तिच्यापोटी पाचघडीचे लख्ख चांदणे अवघडले

फुलात न्हाली पहाट ओली, कळीत केशर साकळते
गंधवतीच्या मनात राजस एक पाखरु भिरभिरते!

- ना. धों. महानोर

श्रीराम प्रिन्सिपल

बघ आई आकाशात

बघ आई आकाशात सूर्य हा आला।
पांघरून अंगावरी भरजरी शेला॥
निळ्या याच्या महालाला खांब सोनेरी।
मोतीयांच्या लावियेल्या आत झालरी॥
केशराचे घातलेले सडे भूवरी।
त्यावरून येई त्याची डौलाने स्वारी॥
डोंगराच्या आडून हा डोकावे हळू।
आणि फुले गुलाबाची लागे ऊधळू॥
नभातून सोनियाच्या ओती तो राशी।
गुदगुल्या करी कश्या कळ्या फुलांसी॥
पाखरांच्या संगे याची सोबत छान्।
गाती बघ कशी याला गोड गायन्॥
मंद वारा जागवीतो सार्या जगाला।
म्हणतसे ऊठा ऊठा मित्र हा आला॥

- शांता शेळके

बालभारती प्रतिष्ठान

जन पळभर म्हणतिल 'हाय हाय'

जन पळभर म्हणतिल 'हाय हाय'
मी जाता राहिल कार्य काय?

सूर्य तळपतिल, चंद्र झळकतिल,
तारे अपुला क्रम आचरतिल,
असेच वारे पुढे वाहतिल,
होईल काहि का अंतराय?

मेघ वर्षतिल, शेते पिकतिल,
गवनि या नद्या वाहतिल,
कुणा काळजी की न उमटतिल
पुन्हा तटावर हेच पाय?

सखेसोयरे डोळे पुसतिल,
पुन्हा आपुल्या कामि लागतिल
उठतिल, बसतिल, हसुनि खिदळतिल
मी जातां त्यांचे काय जाय?

रामकृष्णही आले, गेले
त्यांविण जग का ओसचि पडले?
कुणी सदोदित सूतक धरिले?
मग काय अटकले मजशिवाय?

अशा जगास्तव काय कुढावे?
मोहि कुणाच्या कां गुंतावे?
हरिदूता कां विन्मुख व्हावे?
कां जिरवुं नये शांतीत काय?

भा. रा. तांबे

श्रीराम प्रसिध्दान

गाऊ त्यांना आरती

संगरी वीराग्रणी जे धैर्यमेरू संकटी, जन्मले या भारती
राष्ट्रचक्रोद्धारणी कर्णापरी ज्यांना मृती, गाऊ त्यांना आरती

कोंदला अंधार मार्गी खाचखड्डे मातले, तस्करांनी वेढिले
संभ्रमी त्या जाहले कृष्णापरी जे सारथी, गाऊ त्यांना आरती

स्वार्थहेतूला दिला संक्षेप ज्यांनी जीविती, तो परार्थी पाहती
आप्तविस्तारांत ज्यांच्या देशही सामावती, गाऊ त्यांना
आरती

देश ज्यांचा देव, त्याचे दास्य ज्यांचा धर्म हो दास्यमुक्ति ध्येय
हो
आणि मार्कंडेयसे जे जिंकिते काळाप्रती, गाऊ त्यांना आरती

देह जावो, देह राहो; नाहि ज्यांना तत्क्षिती, लोकसेवा दे रती
आणि सौभद्रापरी देतात जे आत्माहुती, गाऊ त्यांना आरती

जाहल्या दिंमूढ लोकां अर्पिती जे लोचने, क्षाळुनी त्यांची मने
कोटिदीपज्योतिशा ज्यांच्या कृती ज्यांच्या स्मृती, गाऊ त्यांना
आरती

नेटके काही घडेना, काय हेतु जीवना, या विचारी मन्मना
बोधितो की "एवढी होवो तरी रे सत्कृती, गा त्यांची
आरती."

- यशवंत

जे उरात उरते

जो गंध फुलांतून झरतो,
वा-याच्या उरी उतरतो;
होउन लेखणी वारा,
मग भवतालावर लिहितो.

जी वाफ जलाची होते,
ती मनी नभाच्या शिरते,
बेधुंद सरींनी गाणे
धरतीवर उपडे होते.

नभ वा-याचेच असे हे
औदार्य असावे थोर
निःसंग किती घेताना,
देताना नसतो घोर.

मी भरून घेतो सारे
हृदयाच्या काठोकाठ,
शब्दांतून देताना का
पाझरता होतो माठ?

शब्दांतून देऊन सुधदा
जी उरात उरते काही;
ती प्रेरक शक्ती मजला
जगण्याची देते ग्वाही.

- शेख गुरुजी

श्रीराम प्रिन्सिपल

गोष्ठी घराकडिल

गोष्ठी घराकडिल मी वदता गड्या रे
झाले पहा कितिक हे विपरीत सारे!
आहे घरासचि असे गमते मनास
ह्या येथल्या सकल वस्तु उगीच भास! १
ही देख म्हैस पडवीमधि बांधलेली
रोमंथभाग हळु चावित बैसलेली
मित्रा! गजामधुनि या पडवीचिया रे
मौजा पहा क्षणभरी रजनीचिय रे!- २
डोळ्यात बोट जरि घालुनि पाहशील
अंधार तो अधिकचि तुजला दिसेल!
अंधार जो फलक होतसे अम्हास
चेतोनिबद्धजनचित्र लिहावयास! ३
आवाज किर् रजनी वदतेच आहे
घों घों असा पवन नादहि बोलताहे
ऐके पलिकडूनि बेडुक शेतभाती
पर्जन्यसूक्त सगळे मनसोक्त गाती! ४
ही चारपाच चढुनी हळु पायठाणे
या ओसरीवर अता जपुनीच येणे!
हे ऐक रे टकटका करिते घड्याळ
या शांततेत गमते कुटतेच टाळ! ५
डावीस हा बघ निराखुनी एक माचा
निद्रिस्त त्यावरि पिता अतिपूज्य माझा
त्याचा खरोखर नमी क्षणपुत्र शोभे
तो सर्वदा जरी म्हणे मज पुत्र लोभे! ६
तातास या बघुनि या हृदयास खाते
होऊन हे हृदय विव्हल सर्व जाते!
त्याच्या तरी पदयुगावरिया पडूनी
न्हाणू तयास मग का वद आसवांनी? ७
ताताचिया बघ गड्या उजव्या कडेला
बापू असे तिथ बरे अमुचा निजेला
अज्ञान तो चपलधी परि बाळ आहे

त्याचे विशी मम मनी अतिलोभ राहे! ८
 बापू गड्या ध्वज उभा करशील काय?
 तू देशकारण करू झटशील काय?
 बापू जनात दिवटी धरशील काय?
 स्वातंत्र्यदेव मनसा भजशील काय? ९
 मित्रा! धरी सुदृढ हस्त मदीय फ़ार
 दारास आडसर घट्ट असेल थोर
 दाराचिया तर फटीतुन आत जाऊ
 सानंद सुस्थित घरांतिल सर्व गाऊ! १०
 मित्रा इथे कितितरी मज हर्ष होई
 येथे हवा मधुर निश्वसनास येई
 नाही कधी हि बुधवारवनात जैशी
 वाटेवरी चतरशिंंगिचिया न तैशी! ११
 मित्रा असा हळुच ये उजवेकडेस
 खोली पहा पघळ ही किती ऐसपैस;
 निद्रावशस्वजन येथ बघूनियास
 हर्षाचिया न उकळ्या फुटती कुणास? १२
 ती एक खाट समोर अवलोक आता
 आहे सुषुप्तिवश तेथ मदीय माता
 तीचे कुशीत निजली दिसते मदीय
 भीमा स्वसा, बघुनी ती मज हर्ष होय. १३
 मत्कारणे स्तवुनी देव, निजावयाते
 आलीस तू खचित गे असशील माते!
 मोठे त्वदीय उपकार जरा तरी ते
 जातील का फिटुनिया तवपुत्रहस्ते? १४
 खाली मदीय भगिनी दिसती निजेल्या
 गोष्टी जयास कथिता न पु-याच झाल्या!
 ती कोण दिसते? -निजली असुनी
 जी श्वास टाकित असे अधुनी मधूनी! १५
 कान्ताच ही मम! अहा! सखये मदीय
 स्वप्रे अता तुज गडे दिसतात काय?
 आता असो,! पण पुढे तुजला दिसेन
 स्वप्रे तुझी मग समग्र तुल पुसेन! १६
 मागील दारि सखया! तुळशीस आता

प्रविष्टान
 श्री
 १००

वन्दू, जिला ममजनी नमिला स्वमाथा!
सोडूनि गांव वळणे अमुच्या घराचे,
येऊ घरा परत खासगिवालियाचे! १७

- केशवशुत

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

गाई पाण्यावर

गाई पाण्यावर काय म्हणुनि आल्या ?
का ग गंगायमुनाहि या मिळाल्या ?
उभय पितरांच्या चित्तचोरटीला
कोण माझ्या बोलले गोरटीला ?

उष्ण वारे वाहती नासिकात
गुलाबाला सुकविती काश्मिरात,
नंदनातिल हलविती वल्लरीला,
कोण माझ्या बोलले छबेलीला ?

शुभ्र नक्षत्रे चंद्र चांदण्याची
दूड रचलेली चिमुकली मण्यांची
गडे ! भूर्ईवर पडे गडबडून,
का ग आला उत्पात हा घडून ?

विभा-विमला आपटे-प्रधानांच्या
अन्य कन्या श्रीमान कुलीनांच्या
गौर चैत्रींची तशा सजुनि येती,
रेशमाची पोलकी छिटे लेती.

तुला 'लंकेच्या पार्वती' समान
पाहुनीया, होवोनि साभिमान
काय त्यातिल बोलली एक कोण
'अहा ! आली ही पहा, भिकारीण!'

मुली असती शाळेतल्या चटोर;
एकमेकीला बोलती कठोर;
रत्न सोने मातीत जन्म घेते,
राजराजेश्वर निज शिरी धरी ते;

कमळ होते पंकांत, तरी येते
वसंतश्री सत्कार करायाते.

पंकसंपर्के कमळ का भिकारी ?
धूलिसंसर्गे रत्न का भिकारी ?
सूत्रसंगे सुमहार का भिकारी ?
कशी तूही मग मजमुळे भिकारी ?

बालसरिताविधुवल्लरीसमान
नशीबाची चढतीच तव कमान;
नारिरत्ने नरवीर असामान्य
याच येती उदयास मुलातून.

भेट गंगायमुनास होय जेथे,
सरस्वतिही असणार सहज तेथे;
रूपसद्गुणसंगमी तुझ्या तैसे,
भाग्य निश्चित असणार ते अपेसे.

नेत्रगोलातून बालकिरण येती,
नाच तेजाचा तव मुखी करीती;
पाच माणिक आणखी हिरा मोती
गडे ! नेत्रा तव लव न तुळो येती.

लाट उसळोनी जळी खळे व्हावे,
त्यात चंद्राचे चांदणे पडावे;
तसे गाली हासता तुझ्या व्हावे,
उचंबळुनी लावण्य वर व्हावे !

गौरकृष्णादिक वर्ण आणि त्यांच्या
छटा पातळ कोवळ्या सम वयांच्या
सवे घेउनि तनुवरी अद्भुतांचा
खेळ चाले लघु रंगदेवतेचा !

काय येथे भूषणे भूषवावे,

प्रतिष्ठान
श्रीश्री
ॐ

विविध वसने वा अधिक शोभवावे ?
दानसीमा हो जेथ निसर्गाची,
काय महती त्या स्थली कृत्रिमाची !

खरे सारे ! पण मूळ महामाया
आदिपुरुषाची कामरूप जाया
पहा नवलाई तिच्या आवडीची
सृष्टीशृंगारे नित्य नटायची.

त्याच हौसेतुन जगद्रूप लेणे
प्राप्त झाले जीवास थोर पुण्ये;
विश्वभूषण सौंदर्यलालसा ही
असे मूळातचि, आज नवी नाही !

नारि मायेचे रूप हे प्रसिद्ध,
सोस लेण्यांचा त्यास जन्मसिद्ध;
तोच बीजांकुर धरी तुझा हेतू,
विलासाची होशील मोगरी तू !

तपःसिद्धीचा 'समय' तपस्व्याचा,
'भोग' भाग्याचा कुणा सभाग्याचा;
पुण्यवंताचा 'स्वर्ग' की, कुणाचा,
'मुकुट' कीर्तीचा कुण्या गुणिजनाचा.

'यशःश्री' वा ही कुणा महात्म्याची,
'धार' कोण्या रणधीर कट्यारीची;
दिवसमासे घडवीतसे विधाता
तुला पाहुन वाटते असे चित्ता !

तुला घेइन पोलके मखमलीचे,
कुडी मोत्यांची, फूल सुवर्णाचे,
हौस बाई ! पुरवीन तुझी सारी,
परी आवरि हा प्रलय महाभारी !

प्रतिष्ठान
श्री
मु

ढगे बळकट झाकोनि चंद्रिकेला,
तिच्या केले उद्विग्न चांदण्याला,
हास्यलहरींनी फोडुनी कपाट
प्रकाशाचे वाहवी शुद्ध पाट !

प्राण ज्यांच्यावर गुंतले सदाचे,
कोड किंचित पुरविता न ये त्यांचे;
तदा बापाचे हृदय कसे होते,
न ये वदता, अनुभवि जाणती ते !

माज धनिकाचा पडे फिका साचा,
असा माझा अभिमान गरीबाचा
प्राप्त होता परि हे असे प्रसंग
हृदय होते हदरोनिया दुभंग !

देव देतो सद्गुणी बालकांना
काय म्हणुनी आम्हास करंठ्याना ?
लांब त्याच्या गावास जाउनीया
गूढ घेतो हे त्यास पुसोनीया !

"गावि जातो," ऐकता त्याच काली
पार बदलुनि ती बालसृष्टि गेली !
गळा घालुनि करपाश रेशमाचा
वदे "येते मी" पोर अज्ञ वाचा !

कवी बी

श्रीराम प्रसिध्दान

झिनी झिनी वाजे बीन

सख्या रे अनुदिन चीज नवीन
कधी अर्थावीन सुखद तराणा
कधी मंत्रांचा भास दिवाणा
सूर सुना कधी केविलवाणा
शरणागत अति लीन
कधी खटका खाधी रुसवा लटका
छेडी कधी प्राणांतिक झटका
कधी जीवाचा तोडून लचका
घेते फिरत कठीण
रोमांचतुनी कधी दीपोत्सव
कधी नेत्रातून पुष्पांचे स्रव
कधी प्राणातून सागर तांडव
अमृत सिंचित जीण
सौभाग्ये या सुरात तारा
त्यातून अचपळ खेळे पार
अलख निरंजन वाजविणारा
सहज पानात प्रवीण

बा.भ.बोरकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

चाफा बोलेना, चाफा चालेना

चाफा बोलेना, चाफा चालेना,
चाफा खंत करी काही केल्या फुलेना ॥ध्रु०॥

गेले आंब्याच्या वनी
म्हटली मैनासवे गाणी
आम्ही गळ्यात गळे मिळवून.

गेले केतकीच्या बनी
गंध दर्बळला वनी
नागासवे गळाले देहभान.

आले माळ सारा हिंडुन
हुंवर पशूसवे घालुन
कोलाहलाने गलबले रान.

कडा धिप्पाड वेढी
घाली उड्यावर उडी
नदी गर्जुन करी विहरण.

मेघ धरू धावे
वीज चटकन लवे
गडगडाट करी दारुण.

लागुन कळिकेच्या अंगा
वायु घाली धांगडधिंंगा
विसरुनी जगाचे जगपण.

सृष्टि सांगे खुणा
आम्हा मुखस्तंभ राणा
मुळी आवडेना ! रे आवडेना !!

स्वस्त्य प्रतिष्ठान
ॐ

चल ये रे ये रे गड्या !
नाचु उडु घालु फुगड्या
खेळु झिम्मा, झिम् पोरी झिम्-पोरी झिम् !

हे विश्वाचे आंगण
आम्हा दिले आहे आंदण
उणे करू आपण दोघेजण

जन विषयाचे किडे
यांची धाव बाह्याकडे
आपण करू शुद्ध रसपान.

दिठी दीठ जाता मिळुन
गात्रे गेली पांगळुन
अंगी रोमांच आले थरथरून

चाफा फुली आला फुलून
तेजी दिशा गेल्या आटुन
कोण मी-चाफा ? कोठे दोघे जण ?

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

आव्हान

छळून घ्या संकटानो,
संधी पुन्हा मिळणार नाही,
कर्पूराचा देह माझा
जळून पुन्हा जळणार नाही.

साहेन मी आनंदाने तुमचे वर्मी घाव
असाच नेईन किनार्याशी चुकलेली नाव
मार्ग बिकट आला तरी मागे मी वळणार नाही ॥ १ ॥

निराश मी होणार नाही, झुंजता तुमच्या सवे
मनी माझ्या जागतील आकांक्षांचे लाख दिवे
वेदना झाल्या तरीही अश्रू मी गाळणार नाही ॥ २ ॥

आव्हान माझे तुम्हांला चालून या माझ्यावरी
धैर्याची कट्यार माझी पाजलेन तुमच्यावरी
संकटानो सावधान गाफील मी असणार नाही ॥ ३ ॥

कवी- अशोक थोरात

आर्य समाज प्रतिष्ठान

ऋणाईत

स्वत वरचा जगा वरचा विश्वास जेव्हा उडून जातो..
माउलीची कूस बनून शब्दच मला जवळ घेतात ...
लाजिरवाणे असे जीणे अपमानाचे जगत जातो..
प्राण चुम्बुन घुसमटलेले शब्द सखेच धीर देतात...

अंधारून येतात दिशा..चार भिंती एक छप्पर..
काळोखात बुडून जाते..झाडे खातात मुकाट मार..
चिक चिक माती रप रप पाय..ठनकणारी जखम जशी..
असे होते मन आणि शब्दच होतात सहप्रवासी..

प्रवासाच्या सुरुवातीला वळण वेड्या मार्गावरून मरण येते
कवेत घेउन माझ्या आधी शब्दच त्याचे स्वागत करतात
ऋणाईत मी शब्दाना सर्वस्वाने ओलीस जातो..
प्रारब्धाच्या प्रकाश धारात ऋणाईत गाणे गातो...

केशव मेश्राम

श्रीराम प्रिष्ठान

चैत्र पाडवा

शुभारंभ करी शक गणनेचा
करुनी पराभव दुष्ट जनांचा
शालिवाहन नृपति आठवा
चैत्रमासिचा गुढीपाडवा

किरण कोवळे रविराजाचे
उल्हासित करते मन सर्वांचे
प्रेमभावना मनी साठवा
हेचे सांगतो गुढीपाडवा

घराघरांवर उभारुया गुढी
मनामनांतील सोडून अढी
संदेश असा हा देई मानवा
चैत्र प्रतिप्रदा-गुढीपाडवा

जुन्यास कोणी म्हणते सोने
कालबाह्य ते सोडून देणे
नव्या मनूचे पाईक व्हा
हेच सांगतो गुढीपाडवा

नववर्षाचा सण हा पहिला
वसंत ऋतूने सुरू जाहला
प्रण करुया मनी नवा
हेच सांगतो गुढीपाडवा

- मंगला गोखले

गुढी प्रतिष्ठान

अमर हुतात्मे

ते देशासाठी लढले
ते अमर हुतात्मे झाले!
सोडिले सर्व घरदार
त्यागिला मधुर संसार
ज्योतीसम जीवन जगले
ते देशासाठी लढले !

तो तुरंग, ते उपवास
ते साखळदंड तनूस
कुणी फासावरती चढले
ते देशासाठी लढले !

झगडली-झुंजली जनता
मग स्वतंत्र झाली माता
हिमशिखरी ध्वज फडफडले
ते देशासाठी लढले !

कितिकांनी दिले प्राणास
हा विसरु नका इतिहास....
पलित्याची ज्वाला झाले
ते देशासाठी लढले !

हा राष्ट्रध्वज साक्षीला
करू आपण वंदन याला
जयगीत गाऊया अपुले
ते देशासाठी लढले !

- वि. म. कुलकर्णी

श्रीराम प्रिन्सिपल
ॐ

हिरिताचं देनंघेनं

नको लागू जीवा सदा मतलबापाठी
हिरिताचं देनंघेनं नाही पोटासाठी

उभे शेतामधी पिक
ऊन वारा खात खात
तरसती केव्हा जाऊ,
देवा, भुकेल्या पोटात,

पेटवा रे चुल्हा आता, मान्डा ताटवाटी,
नको लागू जीवा सदा मतलबापाठी

पाहीसनी रे लोकाचे,
यवहार खोटे नाटे
तव्हा बोरी बाभयीच्या
आले आन्नावर काटे

राखोयीच्यासठी झाल्या शेताले कपाटी,
नको लागू जीवा सदा मतलबापाठी

किती भरला कनगा
भरल्यान होतो रिता
हिरिताच देन घेनं
नही डडोरा करता

गेली देही निन्धीसनी नाव रे शेवटी
नको लागू जीवा सदा मतलबापाठी

- बहिणाबाई चौधरीं

प्रतिष्ठान
श्रीश्री
ॐ

खेळणी (दशपदी)

खेळणी सुंदर लहानपणी माझ्यापाशी होती नाना तऱ्हेची
काही पेरकुंडी स्वतः केलेली काही पितळी काही लाकडाची

चिनीच्या बाहुल्या जरी नव्हत्या तरी होते दोन मातीचे बैल
काही कळसुत्री करामती होत्या कमान ज्यांची पडते सैल

पुढे हाती आल्या काचेच्या गोट्या भोवरे चक्र्या एकएका
मागे

पतंग लहान मोठे लढवाया घोटले मजेत मांज्यांचे धागे

फोडली मोडली किती खेळणी फुटून आपोआप गेली
थोडे रडू आले पण त्यातूनच नव्यानव्याची हौस वाढली

खेळण्यांच्या जागी खेळ आले आणि जीवनाचाही खेळ झाला
काही

बाळखेळण्यांमधून मन अजून निघता निघत नाही !

- अनिल

श्रीराम प्रिन्सिपल

बापुजींची प्राणज्योती

ती पहा, ती पहा, बापुजींची प्राणज्योती
तारकांच्या सुमनमाला देव त्यांना वाहती

झुंजला राजासवे हा, रंगला रंकासवे हा
पेटता देहेही आता, दिव्यता दावून जाती

चंदनाचे खोड लाजे, हा झिजे त्याहूनही
आज कोटी लोचनींच्या अश्रुमाला सांडताती

पृथ्वीच्या अक्षांशि लाली, पृथ्विच्या रेखांशि लाली
चार गोळ्या ज्या उडाल्या, दशदिशांना कापताती

नाव ज्याचे ऐकुनीया थरकली सिंहासने
ना जरी तलवार हाती, हा अहिंसेचा पुजारी

सत्य मानी देव आणि झुंजला खोट्यासवे हा
मृत्युच्या अंतीम वेळी, नाम रामाचे मुखी

सिंधु गंगा आणि यमुना, धन्य झाली अस्थिनी
राख तूझी भारताच्या, तिलक झाली रे ललाटी

- मनमोहन नातू

श्रीराम प्रसिष्ठान

चिंतातुर जंतु

"निजलें जग; कां आतां इतक्या तारा खिळल्या गगनाला ।
काय म्हणावें त्या देवाला ? --" " वर जाउनी म्हण जा
त्याला." ॥1॥

" तेज रवीचें फुकट सांडते उजाड माळावर उघडया ।
उधळणूक ती बघवत नाही --" "डोळे फोडुनी घेच गडया"
॥2॥

"हिरवी पानें उगाच केली झाडांवर इतकीं कां ही ।
मातिंत त्यांचे काय होतसें? --" " मातिस मिळुनी जा पाही !"
॥3॥

"पुराबरोबर फुकटावारी पाणी हें वाहुनी जात ।
काय करावें जीव तळमळे --" " उडी टाक त्या पूरांत" ॥4॥

"ही जीवांची इतकी गर्दी जगांत आहे का रास्त ।
भरत मूर्खांचीच होत ना ?" "एक तूंच होसी जास्त" ॥ 5॥

देवा, तो विश्वसंसार राहूं द्या राहिला तरी ।
या चिंतातुर जंतुना एकदां मुक्ति द्या परी ॥ 6॥

- राम गणेश गडकरी (1917, पुणे)

श्रीराम प्रसिध्दान

श्रावण मास

श्रावण मासी हर्ष मानसी हिरवळ दाटे चोहिकडे,
क्षणात येते सर सर शिरवे क्षणात फिरुनि ऊन पडे

वरति बघता इंद्र धनुचा गोफ दुहेरी विणलासे
मंगल तोरण काय बांधले नभोमंडपी कुणी भासे

झालासा सुर्यास्त वाटतो, सांज अहाहा तो उघडे
तरु शिखरावर उंच घरावर पिवळे पिवळे उन पडे

उठती वरती जलदांवरती अनंत संध्याराग पहा
सर्व नभावर होय रोखिले सुंदरतेचे रूप महा

बलाकमाला उडता भासे कल्पसुमांची माळचि ते
उतरुनि येती अवनीवरती ग्रहगोलचि की एकमते

फडफड करुनि भिजले अपुले पंख पाखरे सावरती
सुंदर हरिणी हिरव्या कुरणी निजबाळांसह बागडती

खिल्लारे ही चरती रानी गोपही गाणी गात फिरे
मंजूळ पावा गाई तयांचा श्रावण महिमा एकसुरे

सुवर्ण चंपक फुलला विपिनी रम्य केवडा दरवळला
पारिजातही बघता भामा रोष मनीचा मावळला

सुंदर परडी घेऊनि हाती पुरोपकंठी शुद्धमती
सुंदर बाला या फुलमाला रम्य फुले पत्री खुडती

देवदर्शना निघती ललना हर्ष मावे ना हृदयात
वदनी त्यांच्या वाचून घ्यावे श्रावण महिन्याचे गीत

- बालकवी

श्रावण
प्रतिष्ठा

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

मन -----

मन वढाय वढाय
उभ्या पिकातल ढोर
किती हाकलं हाकलं
फिरी येते पिकावर

मन पाखरू पाखरू
त्याची काय सांगू मात
आता व्हत भुइवर
गेल गेल आभायात

मन लहरी लहरी
त्याले हाती धरे कोन
उंडारल उंडारल
जस वारा वाहादन

मन जह्यरी जह्यरी
याच न्यार रे तन्तर
आरे इचू साप बरा
त्याले उतारे मन्तर

मन एव्हड एव्हड
जस खसखसच दान
मन केवढ केवढ
आभायतबि मावेन

देवा आस कस मन
आस कस रे घडल
कुठे जागेपनी तुले
अस सपन पडल

- बहीणाबाई चौधरी

प्रतिष्ठान
श्रीश्री
ॐ

मधुघट

मधु मागशि माझ्या सख्या परी,
मधुघटचि रिकामे पडती घरी

आजवरी कमळाच्या द्रोणी
मधु पजीला तुला भरोनि,
सेवा हि पुर्वीची स्मरोनी,
करी रोष न सखया, दया करी

नैवेद्याची एकच वाटी
अतां दुधाचि माझ्या गाठी,
देवपुजेस्तव ही कोरांटी
बाळगी अंगणी कशि तरी

तरुण-तरुणीची सलज्ज कुजबुज
वृक्ष-झर्यांचे गुढ मधुर गुज,
संसाराचे मर्म हवे तुज,
मधु पिळण्या परी रे बळ न करी

ढळला रे ढळला दिन सखया
संध्याच्याया भिवविती हृदया,
अतां मधुचे नांव कासया?
लागले नेत्र रे पैलतीरी

- भा. रा. तांबे

श्रीराम प्रिन्सिपल

उगवले नारायण

उगवले नारायण, उगवले गगनांत
प्रभा सोनीयाची फांके उन्हे आली अंगणात ॥ १॥
उन्हे आली अंगणात, उन्हे आली ओटीवर
सोनपावलांनी देवा, उजळले माझे घर ॥ २॥
उजळले माझे घर, झळाळले ग, कळस
डुलुं लागे आनंदाने वृंदावनींची तुळस ॥ ३॥
वृंदावनींची तुळस, दिसे हिरवी अंजिरी
वारियाच्या झुळुकिने हंसे मंजिरी मंजिरी ॥ ४॥
हंसे मंजिरी मंजिरी, प्राजक्ताच्या पावलाशीं
सडा फुलांचा घालतो, मोती-पोवळ्याच्या राशी ॥ ५॥
मोती-पोवळ्याच्या राशी, वैभवाला नाही अंत
सुख वेचितें संसारी, माउली मी भाग्यवंत ॥ ६॥

- बहिणाबाई चौधरी

ॐ श्रीगणेशाय नमः
प्रतिष्ठान

घाल घाल पिंगा वाऱ्या

घाल घाल पिंगा वाऱ्या, माझ्या परसात
माहेरी जा, सुवासाची कर बरसात !

"सुखी आहे पोर"- सांग आईच्या कानात
"आई, भाऊसाठी परी मन खंतावतं !

विसरली का ग, भादव्यात वर्स झालं,
माहेरीच्या सुखाला ग, मन आचवलं.

फिरून-फिरून सय येई, जीव वेडावतो
चंद्रकळेचा ग, शेव, ओलाचिंब होतो.

काळ्या कपिलेची नंदा खोडकर फार,
हुंगहुंगुनिया करी कशी ग, बेजार !

परसात पारिजातकाचा सडा पडे,
कधी फुलं वेचाला नेशील तू गडे ?

कपिलेच्या दुधावर मऊ दाट साय
माया माझ्यावर दाट जशी तुझी, माय ... !"

आले भरून डोळे पुन्हा गळा नि दाटला
माउलीच्या भेटीसाठी जीव व्याकूळला !

- कृ. ब. निकुंब

पुस्तक
प्रसिध्दान

केवढे हे क्रौर्य!

क्षणोक्षणी पडे, उठे, परि बळे, उडे बापडी,
चुके पथहि, येउनी स्तिमित दृष्टिला झापडी.
किती घळघळा गळे रुधिर कोमलांगातुनी,
तशीच निजकोटरा परत पातली पक्षिणी.

म्हणे निजशिशूंप्रती, अधिक बोलवेना मला,
तुम्हांस अजि अंतीचा कवळ एक मी आणला,
करा मधुर हा! चला, भरविते तुम्हा एकदा,
करी जतन यापुढे प्रभु पिता अनाथां सदा!

अहा! मधुर गाउनी रमविले सकाळी जना,
कृतघ्न मज मारतील नच ही मनी कल्पना,
तुम्हांस्तव मुखी सुखे धरुन घांस झाडावरी
क्षणैक बसले तो शिरे बाण माझ्या उरीं

निघुन नरजातिला रमविण्यांत गेले वय,
म्हणून वधिले मला! किती दया! कसा हा नय!
उदार बहु शूर हा नर खरोखरी जाहला
वधुनी मज पाखरा निरपराध की दुर्बला!

म्हणाल, भुलली जगा, विसरली प्रियां लेकरां
म्हणून अतिसंकटे उडत पातले मी घरा,
नसे लवहि उष्णता, नच कुशीत माझ्या शिरा,
स्मरा मजबरोवरी परि दयाघना खरा.

असो, रुधिर वाहुनी नच भिजो सुशय्या तरी
म्हणून तरुच्या तळी निजलि ती द्विजा भूवरी.
जिवंत बहु बोलकें किती सुरम्य ते उत्पल,
नरे धरुन नाशिले, खचित थोर बुद्धिदबल.

श्रीराम प्रसिद्ध
ॐ

मातीत ते पसरिले अतिरम्य पंख,
केले वरी उदर पांडुर निष्कलंक,
चंचू तशीच उघडी पद लांबवीले,
निष्प्राण देह पडला! श्रमही निमाले!

- ना.वा.टिळक

श्रील्लिख प्रलिष्ठान

कणा

ओळखलंत का सर मला, पावसात आला कोणी
कपडे होते कर्दमलेले, केसांवरती पाणी

क्षणभर बसला, संतार हसला, बोलला वरती पाहून
गंगामाई पाहुणी आली गेली घरच्यात राहून

माहेरवाशीण पोरीसारखी चार भिंतींत नाचली
मोकळ्या हाती जाईल कशी बायको मात्र वाचली

भिंत खचली, चूल विझली होते नव्हते गेले
प्रसाद म्हणुन पापण्यांमध्ये पाणी थोडे नेवले

कारभारणीला घेऊन संगे सर आता लढतो आहे
चिखलगाळ काढतो आहे, पडकी शिवा बांधतो आहे

खिशाकडे हात जाताच हसत हसत उठतो
पैसे नकोत सर जरा एकटेपणा घाटला

मोडून पडला संसार तरी मोडला नाही कणा
पाठीवरती हात ठेवून फक्त लढ म्हणा!

- कुसुमाग्रज

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

या झोपडीत माझ्या

राजास जी महाली, सौख्ये कधी मिळाली

ती सर्व प्राप्त झाली, या झोपडीत माझ्या॥१॥

भूमीवरी पडावे, ताऱ्यांकडे पहावे

प्रभुनाम नित्य गावे, या झोपडीत माझ्या॥२॥

पहारे आणि तिजोऱ्या, त्यातूनी होती चोऱ्या

दारास नाही दोऱ्या, या झोपडीत माझ्या॥३॥

जाता तया महाला, 'मज्जाव' शब्द आला

भितीनं यावयाला, या झोपडीत माझ्या॥४॥

महाली माऊ बिछाने, कंदील शामदाने

आम्हा जमीन माने, या झोपडीत माझ्या॥५॥

येता तरी सुखे या, जाता तरी सुखे जा

कोणावरी न बोजा, या झोपडीत माझ्या॥६॥

पाहून सौख्यं माझे, देवेद्र तोही लाजे

शांती सदा विराजे, या झोपडीत माझ्या॥७॥

- संत तुकडोजी महाराज.

संस्थान
प्रतिष्ठान

पाऊस कधीचा पडतो

पाऊस कधीचा पडतो, झाडांची हलती पाने
हलकेच जाग मज आली, दुःखाच्या मंद सुराने

डोळ्यात उतरले पाणी, पाण्यावर डोळे फिरती
दुःखाचा उतरला पारा, या नितळ उतरणी वरती

पेटून कशी उजळेना, ही शुभ्र फुलांची ज्वाला
तार्यांच्या प्रहरापाशी पाऊस असा कोसळला

संदिग्ध ढगांच्या ओळी आकाश ढवळतो वारा
माझ्याच किनार्यावरती लाटांचा आज पहारा

-कवी ग्रेस

श्रीलक्ष्मी प्रतिष्ठान

पैठणी

फडताळात एक गाठोडे आहे
त्याच्या तळाशी अगदी खाली
जिथे आहेत जुने कपडे
कुंच्या टोपडी शेले शाली
त्यातच आहे घडी करून
जपून ठेवलेली एक पैठणी
नारळी पदर जरी चौकडी
रंग तिचा सुंदर धानी

माझी आजी लग्नामध्ये
हीच पैठणी नेसली होती
पडली होती सा-यांच्या पाया
हाच पदर धरून हाती
पैठणीच्या अवतीभवती
दरवळणारा सुष्म वास
ओळखीची.. अनोळखीची..
जाणीव गुढ आहे त्यास

धूर कापूर उदबत्यांतून
जळत गेले किती श्रावण
पैठणीने जपले
एक तन.. एक मन..
माखली बोटे
पैठणीला केव्हा पुसली
शेवंतीची चमेलीची
आरास पदराआडून हसली

पैठणी प्रसिध्दान

वर्षामागुन वर्षे गेली
संसाराचा सराव झाला
नवा कोरा कडक पोत
एक मऊपणा ल्याला
पैठणीच्या घडीघडीतून
अवघे आयुष्य उलगडत गेले
सौभाग्य मरण आले
आजीचे माझ्या सोने झाले

कधीतरी ही पैठणी
मी धरते ऊरी कवळुन
मऊ रेशमी स्पर्शामध्ये
आजी भेटते मला जवळुन
मधली वर्षे गळुन पडतात
कालपटाचा जुळतो धागा
पैठणीच्या चौकड्यानो
आजीला माझ्या कुशल सांगा

-शांता शेळके

श्रीराम प्रसिध्दान

हे राष्ट्र देवतांचे, हे राष्ट्र प्रेषितांचे

आचंद्रसूर्य नांदो स्वातंत्र्य भारताचे

कर्तव्यदक्ष भूमी सीतारघुत्तमाची
रामायणे घडावी, येथे पराक्रमाची
शीर उंच उंच व्हावे, हिमवंत पर्वताचे
आचंद्रसूर्य नांदो स्वातंत्र्य भारताचे

येथे नको निराशा, थोड्या पराभवाने
पार्थास बोध केला येथेच माधवाने
हा देश स्तन्य प्याला गीताख्य अमृताचे
आचंद्रसूर्य नांदो स्वातंत्र्य भारताचे

जेथे परंपरांचा सन्मान नित्य आहे
जन शासनातळीचा पायाच सत्य आहे
येथे सदा निनादो जयगीत जागृताचे
आचंद्रसूर्य नांदो स्वातंत्र्य भारताचे

गीतकार :ग. दि. माडगुळकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

आवडतो मज अफ़ाट सागर

आवडतो मज अफ़ाट सागर, अथांग पाणी निळे
निळ्या जांभळ्या जळात केशर सायंकाळी मिळे

फेस फुलांचे सफेत शिंपित, वाटेवरती सडे
हजार लाटा नाचत येती, गात किनाऱ्याकडे

मऊ मऊ रेतीत रे कधी मी, खेळ खेळतो किती
दंगल दर्यावर करणाऱ्या वाऱ्याच्या संगती

तुफान केंव्हा भांडत येते सागर ही गर्जतो
त्यावेळी मी चतुरपणाने दूर जरा राहतो

संथ सावळी दिसती जेंव्हा क्षितिजावर गलबते
देश दूरचे बघावयाला जावेसे वाटते

क्षितिजावर मी कधी पाहतो मावळणारा रवी,
ढगाढगाला फुटते तेव्हा सोनेरी पालवी

प्रकाशदाता जातो जेव्हा जळाखालच्या घरी
नकळत माझे हात जुळोनी येती छातीवरी

-कुसुमाग्रज

श्रीराम प्रिन्सिपल

अरे खोप्यामधी खोपा

अरे खोप्यामधी खोपा
सुगरनीचा चांगला
देखा पिलासाठी तिनं
झोका झाडाले टांगला..

पिलं निजले खोप्यात
जसा झूलता बंगला
तिचा पिलामधि जीव
जीव झाडाले टांगला..!

सुगरिन सुगरिन
अशी माझी रे चतुर
तिले जल्माचा सांगाती
मिये गन्यागम्प्या नर

खोपा इनला इनला
जसा गिलक्याचा कोसा
पाखराची कारागिरी
जरा देख रे मानसा !

तिची उलूशीच चोच,
तेच दात, तेच ओठ
तुले देले रे देवानं
दोन हात दहा बोटं ?

- बहीणाबाई चौधरी

बालभारती प्रतिष्ठान

पिपांत मेले ओल्या उंदिर

पिपांत मेले ओल्या उंदिर
माना पडल्या, मुरगळल्याविण;
ओठांवरती ओठ मिळाले;
माना पडल्या, आसक्तीविण.
गरिब बिचारे बिळांत जगले,
पिपांत मेले उचकी देउन;
दिवस सांडला घाऱ्या डोळीं
गात्रलिंग अन धुऊन घेउन.

जगायची पण सक्ती आहे;
मरायची पण सक्ती आहे.

उदासतेला जहरी डोळे,
काचेचे पण;
मधाळ पोळें
ओठांवरती जमलें तेंही
बेकलाइटी, बेकलाइटी!
ओठांवरती ओठ लागले;
पिपांत उंदिर न्हाले! न्हाले!

- बा.सी.मर्ढेकर

श्रीलिंग प्रतिष्ठान

पसायदान

आता विश्वात्मके देवे । येणे वाग्यज्ञे तोषावे ।
तोषोनिं मज ज्ञावे । पसायदान हें ॥

जे खळांची व्यंकटी सांडो । तया सत्कर्मी- रती वाढो ।
भूतां परस्परे जडो । मैत्र जीवाचें ॥

दुरितांचे तिमिर जावो । विश्व स्वधर्म सूर्ये पाहो ।
जो जे वांच्छिल तो तें लाहो । प्राणिजात ॥

वर्षत सकळ मंगळी । ईश्वरनिष्ठांची मांदियाळी ।
अनवरत भूमंडळी । भेटतु भूतां ॥

चलां कल्पतरूंचे आरव । चेतना चिंतामणींचें गाव ।
बोलते जे अर्णव । पीयूषाचे ॥

चंद्रमे जे अलांछन । मार्तंड जे तापहीन ।
ते सर्वाही सदा सज्जन । सोयरे होतु ॥

किंबहुना सर्व सुखी । पूर्ण होऊनि तिन्हीं लोकी ।
भजिजो आदिपुरुखी । अखंडित ॥

आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषीं लोकीं इयें ।
दृष्टादृष्ट विजयें । होआवे जी ।

येथ म्हणे श्री विश्वेशरावो । हा होईल दान पसावो ।
येणें वरें ज्ञानदेवो । सुखिया जाला ॥

रचना - संत ज्ञानेश्वर

श्री विश्वेश्वर प्रसिद्धान

कवी ते होते असे आननी.

पान : ७२

बा भ बोरकर, स्वा. सावरकर, बालकवी, केशवसुत,
गोविंदाग्रज, शांता शेळके, इंदिरा संत,

पान १४१ :

ग दि माडगुळकर, विंदा करंदिकर, मंगेश पाडगांवकर,
नारायण सुर्वे, कुसुमाग्रज, भा रा तांबे.

पान २०२ :

दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे, सुरेश भट, अशोक नांयगांवकर,
प्रविण दवणे, ना धों महानोर, नामदेव ढसाळ

पान २६५:

गुरु ठाकुर, संदिप खरे, बा सी मर्ढेकर, दासू वैद्य

आर्य समाज प्रकाशन

ई साहित्य प्रतिष्ठान

बारा लाख वाचकांसाठी ई चळवळ

तीन वर्षांपूर्वी स्थापन झालेल्या ई साहित्य प्रतिष्ठानने आजवर आपल्या वाचकांना दिडशेहून अधिक ई पुस्तके विनामूल्य दिली. मोरया, मीरा, कृष्णा, गुरुदेव रविंद्रनाथ, स्वा. विवेकानंद, विंदा करंदिकर, ना धों महानोर, ग्रेस , नारायण सुर्वे, लोकमान्य टिळक, छत्रपती शिवाजी महाराज असे एकाहून एक सरस विषय आम्ही घेतले. सुमारे चारशे नवीन साहित्यिकांना लोकांसमोर आणले. इंटरनेटवर मराठी भाषेतील साहित्य लोकप्रिय करण्याची चळवळ हिरिरीने पुढे नेली. प्रेम आणि सौंदर्याबरोबरच आत्महत्या, दहशतवाद अशा विषयांवरचं साहित्य मांडलं. विनोदाला वाहिलेलं ई श्टाप देऊन हसवलं. लहान मुलांसाठी बालनेटाक्षरीची निर्मिती केली. शास्त्रीय संगीतासाठी संगीत कानसेनचे वर्ग चालवले. नव्या कवींसाठी एक भक्कम व्यासपीठ म्हणजे नेटाक्षरी चालवले. तर महाराष्ट्रातल्या किल्ल्यांची माहिती देणार्या पुस्तिकांची मालिका “दुर्ग दुर्गट भारी” द्वारे महाराष्ट्रातल्याच नव्हे तर जगभरातल्या मराठी मंडळींना उभारी दिली.

लाखभर रसिकांपर्यंत दर्जेदार साहित्य
 नियमितपणे विनामूल्य पोचवण्याची आमची
 परंपरा आम्ही अधिक जोमाने चालू ठेवूच.
 आम्हाला हा उत्साह आणि प्रेरणा देणारी
 आपली पत्रेही येत राहू द्या. पण मनात एक
 विचार येतो. आपली वाचकसंख्या फक्त
 लाखभर लोकांपर्यंत मर्यादित का? १२
 कोटी मराठी माणसांपैकी निदान १२ लाख
 वाचकांपर्यंत तरी हे विनामूल्य साहित्य
 पोचलंच पाहिजे असं नाही वाटत
 आपल्याला? आणि त्यासाठी काही फ़ार
 करायची गरज नाही बंधो. आपल्या
 ओळखीच्या बारा लोकांची, बारा मराठी
 लोकांची मेल आय डी द्याल? जास्त दिलीत
 तरी हरकत नाही. पण निदान १२ लोकांची
 मेल आय डी पाठवा. एक लाख लोकांनी जर
 प्रत्येकी बारा आय डी पाठवले तर लाखाचे
 बारा लाख व्हायला कितीसा वेळ लागणार?
 बारा लोकांची मेल आयडी पाठवणार्या
 वाचकांना आम्ही ई साहित्य पाठीराखे म्हणून
 वेगळे मानाचे स्थान देऊ. तुम्हाला आमच्या
 पुढील प्रवासाची कल्पना देत राहू. तुमच्या
 सूचना मागवू. तुमच्याकडून मार्गदर्शन घेत
 राहू. आमच्या पुढील प्रवासाचे तुम्ही
 सहप्रवासी असाल.

तर होणार ना ई साहित्यचे पाठीराखे ?

फ़क्त आपल्या खास मराठी मित्र
नातेवाईकांच्या बारा मेल आय डी खालील
पत्त्यावर पाठवा.

esahity@gmail.com

खात्री बाळगा, या मेलसचा कोणत्याही तऱ्हेने
गैरवापर केला जाणार नाही. त्यांना
जाहिराती पाठवून किंवा भलभलत्या मेल
पाठवून त्रास देणार नाही. यांचा उपयोग
केवळ चांगले मराठी साहित्य पाठवण्यासाठी
केला जाईल.

अधिक माहितीसाठी संपर्क :

www.esahity.com

ई साहित्य प्रतिष्ठान

